

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

◆ ΜΙΑ ΠΑΡΩΔΙΑ ΔΙΚΗΣ (Γ.Β.Μ.)	97
◆ «ΤΙΜΗ ΚΑΙ ΧΡΕΟΣ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ»	100
◆ - ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ - ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ (Μιχ. Θ. Μηλίγκου)	102
◆ - ΓΙΑ ΣΕΝΑ ΒΟΡΕΙΟ ΗΠΕΙΡΟ (Ποίημα Γ. Χ. Γκίτζιου)	103
◆ - ΔΥΟ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΤΕΙΟΙ ΜΕ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΕΜΒΕΛΕΙΑ 21-2-1913 - 17-2-1914 (Άπ. Παπαθεοδώρου)	104
◆ - Η ΒΟΡΕΙΟΣ ΗΠΕΙΡΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ (Κων. Χολέβα)	114
◆ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΧΛΥ ΣΤΗΝ ΞΑΣΤΕΡΙΑ (Νικ. Θ. Άρβανίτη)	117
◆ ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ (Ποίημα Γ. Βερίτη)	122
◆ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΜΕΓΑΛΗ ΠΕΜΠΤΗ (Πανορμίτη)	123
◆ ΟΡΘΟΔΟΞΕΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΕΣ (Κων. Κατσάνη)	124
◆ ΣΧΟΛΙΑ (Β. Κ. Σταθάκη)	127
◆ ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (Καθηγ. Χρ. Γιαμβριᾶ)	129
◆ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. Έπικοινωνίας τῆς Χ.Ε.Ε.)	131
◆ Η ΝΥΧΤΑ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ! (Ποίημα Πῶλ Κλωντέλ, Μετ. Ε.Ν. Μόσχου)	133
◆ Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ (Α.Γιαμβριᾶ)	135

ΕΤΟΣ 69οv

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2006

ΑΡΙΘ. 670

€ 1,20

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Άπο τις εκδόσεις «Η Δαμασκός»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ:

π. ΗΛΙΑ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

○ **ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ**

Προβληματισμοί και προτάσεις

ΤΡΕΙΣ ΜΟΡΦΕΣ ΙΕΡΕΣ:

○ **Η ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΕΝΟΣ ΑΓΙΟΥ**

Νικόλαος Μύρων τῆς Λυκίας

○ **ΑΦΥΠΝΙΣΤΗΣ ΣΤΟΝ ΜΩΡΙΑ**

Ἰγνάτιος Λαμπρόπουλος

○ **Ο ΧΡΙΣΤΟΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ**

Ἀλέξανδρος Γκιάλας (Γ. Βερίτης)

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΙΩ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΥ

Πρωτοπρεσβυτέρου

Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Θεολογία - Ἱστορία - Παιδεία

*

**ΕΘΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ
ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ**

Ἐκδόσεις «Η Δαμασκός»

Καρόυση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 32 21 283

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 69ον

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2006

Άριθ. 670

ΜΙΑ ΠΑΡΩΔΙΑ ΔΙΚΗΣ

Πόσο, αλήθεια, γίνεται μικρός ο άνθρωπος χωρίς αρχές, χωρίς χαρακτήρα, χωρίς θάρρος στην υπεράσπιση της αλήθειας! Ο άνθρωπος που δεν έταξε στη ζωή του να φυλάη Θερμοπύλες, που δεν είναι αποφασισμένος να προτιμήσει και αυτό τον θάνατο απέναντι στον ήθικο έξευτελισμό. Εκείνος που υποκύπτει στον δελεαστικό πειρασμό του βολέματος, των ένοχων συμβιβασμών, που διαπραγματεύεται με το ψέμα, την υποκρισία, τις σκοπιμότητες και ενδίδει στις απειλές ή τις έλκυστικές προσφορές.

Οί παρατηρήσεις αυτές αυθόρμητα αναπηδούν στη σκέψη μας, όταν τις ήμερες αυτές φέρνουμε στο νοῦ μας μιὰ δραματική σκηνή από τὸ θεῖο πάθος: Ὁ αἰώνιος βασιλιάς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς στὸ πραιτώριο, μπροστὰ σ' ἓνα ἄτολμο ἡγεμονίσκο, τὸν Πιλάτο! Ὁ δίκαιος Κριτῆς πὸν κρίνεται καὶ κατακρίνεται ἀπὸ τὴν κατάφωρη ἀδικία καὶ τὴν σκοπιμότητα. Ἡ αἰώνια ἀλήθεια πὸν καταδικάζεται ἀπὸ τὸ ψέμα καὶ τὴν υποκρισία.

Καθισμένος στὸν ἡγεμονικό του θρόνο ο Πιλάτος, τυλιγμένος με τὴν δικαστικὴ τήβεννο, περιφρονητῆς τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀνθρωπάρεσκος, πῶς θὰ μπορέσει νὰ κρατήσῃ στὰ τρεμάμενα χέρια του τὸν βαρὺ ζυγὸ τῆς δικαιοσύνης; Καὶ ἀπὸ κάτω ὁ ἄστατος ὄχλος, ἡ ἀπρόσωπη μάζα, στὰ χέρια ἐπιτήδειων λαοπλάνων. Μιὰ παρωδία δίκης. Τὰ σκηνικά τῆς σκευωρίας, φτιαγμένα ἀπὸ τὰ ἀκάθαρτα χέρια τῆς σκοπιμότητας, θὰ ἀποκαλύψουν τὸ μέγεθος τῆς υποκρισίας.

Πόσο φοβερὸ ἡ ἔμψυχη εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, τὸ λογικὸ πλάσμα, νὰ μεταπηδά ἡ σκηνὴ στὴν ἀγελαία κατάσταση καὶ σὰν ἄβουλο κοπάδι νὰ ἄγεται καὶ νὰ φέρεται με φωνές καὶ σφυρίγματα! Τὸ θεῖο δῶρο τοῦ λογικοῦ νὰ παροπλίζεται καὶ νὰ κυβερνᾷ τὸ τυφλὸ ἔνστικτο καὶ ὁ σκοτεινὸς φανατισμὸς. Μιὰ ἀνώδυνη μάζα πὸν κινεῖται συμπαγῆς, «διὰ παραγγέλματος», γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰ ὑποπτα συμφέροντα τῆς παρνομίας. Ὁ ὄχλος πὸν αὐτοπροσφέρεται πειθήνιο ὄργανο στὰ γαμφόνυ-

χα δάχτυλα τοῦ ψεύδους.

Τραγικό τὸ ἐρώτημα χωρὶς λογικὴ ἀπάντηση: Γιατί ὅλο αὐτὸ τὸ ἀνώνυμο πλῆθος συμπιέζεται, συνωθεῖται μπροστὰ στὸ πραιτώριο, φουσκώνει σὰν μανιασμένη θάλασσα, οὐρλιάζει σὰν κοπάδι λυσσασμένων λύκων; Γιατί ὑψώνει ἀπειλητικὰ τὶς γροθιές του; Γιατί φωνάζει; Γιατί ζητάει τὴν καταδίκη τοῦ Δικαίου; **«Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν»** ὁ Ἀναμάρτητος; Μὰ δὲν χρειάζεται νὰ ἔχη διαπράξει κακό. Δὲν ἔχει σημασία ἂν **«διήλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας»** ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Σημασία ἔχει ὅτι τὸ πεζοδρόμιο ζητάει νὰ θανατωθῆ. Καὶ ὅταν τὸ κατευθυνόμενο πεζοδρόμιο προστάξει, ἡ προσταγὴ του ἀποτελεῖ νόμο!

Ταλαίπωρε, ὄχλε, ποῦ ἀλληλογρονοθοκοπεῖσαι! Ταλαίπωρο ὄχλοκρατούμενο συνέδριο τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων ποῦ φάσκεις καὶ ἀντιφάσκεις, γελοιοποιεῖσαι καὶ αὐτοκαταδικάζεσαι! Ἔχεις, λοιπόν, πρόχειρο τὸ κατηγορητήριο; Τολμᾶς καὶ ἀνοίγεις τὸ ἀφρισμένο στόμα σου, γιὰ νὰ φτύσης τὸν Ἀκηλίδωτο; **«Τοῦτον εὐρομεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος καὶ κωλύοντα Καίσαρι φόρους διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν Χριστὸν βασιλέα εἶναι»** (Λουκ. κγ' 2). Θέλεις νὰ καταδικάσης καὶ δὲν καταλαβαίνεις, πὼς ὑπογράφεις τὴν δική σου καταδίκη. Λαχταρᾶς τὴν πολυπόθητη ἐλευθερία σου καὶ τώρα ἐπικυρώνεις τελεσίδικα τὴν τυραννικὴ σκλαβιά τοῦ Ρωμαίου δυνάστη. Ἀπαρνεῖσαι τὸν Ἐλευθερωτὴ σου καὶ ἀναγνωρίζεις

ἐπίσημα τὰ δικαιώματα τοῦ σκληροῦ δημίου σου.

Ἀνεύθυνε ὄχλε, ποῦ ἀναζητῆς σὲ κάθε ἐποχὴ καὶ κυβερνᾶς μὲ τὴν τυφλή σου δύναμη καὶ ἀφιονίζεις τὴ σκέψη καὶ καταργεῖς τὴν ὑπευθυνότητα καὶ μαζοποιεῖς τὸν ἄνθρωπο καὶ χλευάζεις τὴν ἀρετὴ καὶ ποδοπατεῖς τὴν ἀλήθεια!

Ὁ ὄχλος! Ἀλλὰ ὁ ὄχλος δὲν εἶναι μονάχα οἱ πολλοί. Ὁ ὄχλος εἶναι καὶ ὁ ἕνας ποῦ ἄγεται δουλικά ἀπὸ τοὺς πολλούς. Ὁ ὄχλος εἶναι καὶ «ὁ ἡγεμών», ὅταν ἡ ψοφοδεὴς καὶ ἀνθρωπάρεσκη σκέψη του ἀγελοποιῆται. Ὅταν δὲν ἀναζητᾶ τὸ ἀληθινό, ἀλλὰ τὸ βολικό, ὄχι τί πρέπει, ἀλλὰ τί συμφέρει.

Ἄφοῦ, Πιλάτε, βλέπεις τὴ σκευωρία, καταλαβαίνεις τὴ δολιότητα, γιατί διατάξεις; Φοβᾶσαι; Τί φοβᾶσαι; Τὴν ἀλήθεια, τὸ δίκαιο; Μὰ γι' αὐτὰ δὲν εἶσαι ταγμένος νὰ ἀγωνίζεσαι καὶ νὰ υπερασπίζεσαι; Ἐσὺ ὁμολογεῖς πὼς: **«Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὐρίσκω ἐν αὐτῷ»** (Ἰωάν. ιη' 38). Δὲν βρίσκεις καμιά ἀπολύτως ἐνοχὴ στὸν ἀναμάρτητο καὶ ἀκατάκριτο καὶ ἀντὶ νὰ τὸν ἀπολύσης τολμᾶς καὶ διατάξεις νὰ μαστιγώσουν τὸν Ἀθῶο; Μικρὸ ἀνάστημα σὲ ὑψηλὴ θέση. Δὲν κυβερνᾶς, κυβερνᾶσαι. Δὲν σὲ ἐνδιαφέρει ἡ ἀλήθεια, ἀλλὰ ἡ ἐξουσία.

«Τί ἐστὶν ἀλήθεια», ρωτᾶς ὑψώνοντας ἀδιάφορα τοὺς χαμηλοὺς σου ὄμους; Μὰ ἡ Ἀλήθεια βρίσκεται μπροστὰ σου. Καὶ σὺ τὴν ἀντιπαρέρχεσαι καὶ τὴν περιφρονεῖς καὶ τὴν καταδικάζεις. Ἀδύνατη ὄραση, γιὰ νὰ ἀτενί-

σης τὸ Φῶς, θὰ γυροφέρνης στὸ ἐξῆς τυφλοπόντικας στίς σκοτεινὲς σπηλιὲς τῆς ὑποκρισίας.

«**Νίπτω τὰς χεῖρας μου**», προσθέ-
τεις. Τὰ χέρια σου τὰ νίπτεις, ἀλλὰ τὴ
συνείδησή σου πῶς θὰ τὴν πλύνῃς; Δὲν
ξέρεις πῶς τὸ ἀθῶο αἷμα εἶναι ἀνεξί-
τηλο καὶ καταδιώκει γιὰ πάντα τοὺς
δειλούς, τοὺς φυσικοὺς καὶ τοὺς ἠθι-
κοὺς αὐτουργούς;

Ὁ Πιλάτος ἔνιψε τὰς χεῖρας του,
ἀλλὰ μέχρι σήμερα τὰ χέρια του εἶναι
κόκκινα ἀπὸ τὸ αἷμα. Εἶχε τὴν ἐξου-
σία, ἄρα εἶχε τὴν δύναμη καὶ τὸ καθῆ-
κον τοῦ ἔλεγε νὰ ἐνεργήσῃ σωστά.
Φοβήθηκε ὅμως τὴν δυσμένεια. Γονά-
τισε μπροστὰ στὴν ἀνθρωπαρέσκεια,
στὸ συμφέρον. Καὶ κέρδισε τὴν περι-
φρόνηση, τὸν οἶκτο καὶ τὴν καταφρό-
νια. Τὸ αἰώνιο τίμημα τῶν δειλῶν, τῶν
καιροσκόπων.

Ἀλλὰ ὁ Πιλάτος, δὲν εἶναι μόνο πα-
ρελθόν. Ξαναζῆ στίς ἡμέρες μας. Ζῆ
μέσα μας. Μᾶς ἐπηρεάζει λιγότερο ἢ
περισσότερο. Πόσες φορὲς **«νίπτουμε»**

κι ἐμεῖς **«τὰς χεῖρας μας»**, γιὰ νὰ ἀπο-
σείσουμε τὶς εὐθῦνες μας, γιὰ νὰ «βο-
λέψουμε» τὰ πράγματα ἢ μᾶλλον τὴ
δειλία μας!

Ὅμως ἡ ἔλλειψη παρησιίας, ἡ σιω-
πὴ τῆς δειλίας μας, ἡ «εὐσχημὴ ὑπο-
χώρησή» μας ποὺ ἀφήνει ἐλεύθερο τὸ
δρόμο στοὺς βαρβάρους νὰ λεηλατοῦν
ἔμψυχους ναοὺς, νὰ διαλύουν κοινω-
νίες, νὰ ἀνατρέπουν οἰκογένειες, νὰ
διαφθείρουν τὴ νέα γενιά, νὰ ποδοπα-
τοῦν τὰ ἱερὰ καὶ ὅσα τῆς πίστεως καὶ
τῆς πατρίδος, δὲν ἀμνηστεύονται καὶ
δὲν λευκαίνονται μὲ «νίψεις χειρῶν».
Καὶ ἄς μὴ λησμονοῦμε, πῶς *«ἡ παρ-
ακμὴ τοῦ θάρρους ἐθεωρεῖτο πάντοτε
ὡς ἔνδειξι - πρόδρομος τοῦ τέλους»*
(Σολζενίτσιν).

Ἡ δειλία τοῦ Πιλάτου, ἡ ἀστάθεια
τοῦ ὄχλου, ἡ προδοσία τῆς ἀλήθειας,
μᾶς προβληματίζουν; Μᾶς τρομάζουν;
Μᾶς παρακινοῦν νὰ ἀγαπήσουμε τὴν
ἀλήθεια καὶ νὰ ἀγωνισθοῦμε γι' αὐτή,
ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν μᾶς κοστίσι, μέχρι
θανάτου;

Γ. Β. Μ.

Τὴν ἐκδήλωση ἐτίμησε μὲ τὴν παρουσία του, ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κορίνθου κ. Ἀνδρέας, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ τέλος ἀπήντησε θερμὸ λόγον «ἐκ βαθέων».*

Τὸ πρόγραμμα τῆς ἐκδηλώσεως ἀπεικονίζεται κατωτέρω:

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Προσφώνηση - Χαιρετισμὸς

Δρ. Μιχάλης Μηλίγκος
Καρδιολόγος
Πρόεδρος Δ. Σ. τῆς Χ. Ε. Ε.

«Δύο Ἡπειρωτικὲς ἐπέτειοι μὲ ἐθνικὴ ἀκτινοβολία 21 Φεβρουαρίου 1913 17 Φεβρουαρίου 1914»

κ. Ἀπόστολος Παπαθεοδώρου
Φιλολόγος τ. Γεν. Ἐπιθεωρητῆς
Μέσης Ἐκπαιδεύσεως

«Ἡ Βόρειος Ἡπειρος καὶ σύγχρονες Βαλκανικὲς ἐξελίξεις»

κ. Κωνσταντῖνος Χολέβας
Πολιτικὸς Ἐπιστήμων

«Ἑορταστικὰ τραγούδια»

ἀπὸ τῆς Χορωδίας «Μουσικὴ Συντροφιά»
ὑπὸ τὴν διεύθυνση τῆς κ. Καίτης Μαλισιάνου

* Στὴν αἴθουσα ἦσαν παρόντες Μέλη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Καθηγητὲς Πανεπιστημίου, ἐξέχοντες Ἡπειρώτες κ.ά.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ - ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Ἀπὸ τὰ ἀρχαιότατα χρόνια μέχρι τὰ νεώτερα τῆς δικῆς μας ἐποχῆς, ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία εἶναι γραμμὴν μὲ πόνους καὶ θυσίες, εἶναι ποτισμένη μὲ δάκρυ πολὺ, ἀλλὰ εἶναι καὶ στεφαναμένη μὲ δόξες, ποὺ χάρισε ἡ Θεία Δικαιοσύνη στοὺς ἀγῶνες τῆς γιὰ τὴν Ἐλευθερία.

Στὴν Ἑλλάδα, ἡ Ἐλευθερία λατρεύτηκε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη χώρα καὶ γι' αὐτὴ τὴν Ἐλευθερία, ἡ Πατρίδα μας στήνει, πάντοτε, βωμὸ θυσίας. Τὸ σύνολο τῶν Ἑλλήνων εἶναι γενναῖες ψυχές καὶ ἀσυνθηκολόγητες σὲ θέματα ποὺ θίγουν τὴν ἔλευθερία τους.

Οἱ Ἡπειρώτες κέρδισαν τὴν ἔλευθερία τους στὸ 1913, στὸ 1914, καὶ στὰ βουνὰ τῆς Ἡπείρου, στὸ 1940, γράφτηκε ἡ νεώτερη δόξα τῆς Ἑλλάδας - μιὰ συνέχεια ἀλυσιδῶς προηγουμένων ἀγῶνων τῆς.

Στὸ '40, στὰ βουνὰ τῆς Ἡπείρου, οἱ Ἑλληνες δὲν ἔσωσαν, μόνον, τὴν ἔλευθερία τῆς Πατρίδος τους, ἔσωσαν τὴν ἔλευθερία ὁλόκληρης τῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ, ἡ ἀχαριστία τῶν Μεγάλων τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἡπειρο, ἀπαράδεκτη καὶ ἐνδεικτικὴ τῶν ἀρχῶν τῆς «ἠθικῆς» τους. Δυστυχῶς, πάντοτε οἱ «Μεγάλοι» τοῦ κόσμου γνωρίζουν, μόνον, τὴν ἠθικὴ τοῦ ὠμοῦ συμφέροντος.

Ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωση Ἐπιστημόνων, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν ἀγῶνων τῆς Ἡπείρου (Φεβρουάριος 1913 καὶ 1914), στὴ σημερινὴ ἑορταστικὴ ἐκδήλωση ἐκφράζει ἓνα ὀφειλόμενο χρέος τῆς καὶ τιμᾶ τὴν ἐνιαίᾳ Ἡπειρο, τοὺς ἀγῶνες τῆς καὶ τοὺς ἀγωνιστές τῆς.

Ἰδιαίτερα ἀναφέρεται στὸν ἡρωϊκὸ ἐκεῖνο τόπο τῆς Βορειοηπειρωτικῆς γῆς καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῆς, μὲ τὰ σπάνια «γονίδια» καὶ «μνημῖδια» τῆς ἀτόφιας ἑλληνικῆς καταγωγῆς τους. Ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωση Ἐπιστημόνων πιστεύει, ὅτι ἔχει καθῆκον νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τοὺς Βορειοηπειρώτες καὶ τὶς παραδόσεις τους. Ἐχει καθῆκον νὰ διεγείρει τὴ μνήμη τῶν Ἑλλήνων, ὅπου γῆς, νὰ μὴν ξεχνοῦν τὴν ἀδικία τῶν Μεγάλων πρὸς τὴ Β. Ἡπειρο.

Δύο φορές οἱ Ἕλληνες ἀπελευθέρωσαν τὴ Β. Ἡπειρο, ἀλλὰ ἀκόμη δὲν ἐπετεύχθη ἡ ἐθνικὴ τους ἀποκατάσταση. Τὸ ἐθνικὸ δικό μας αἴτημα παραμένει - εἶναι ἔσχατος! Νὰ μὴν ξεχνοῦμε, ὅτι τὸ 1960 ὁ ἀείμνηστος Γ. Παπανδρέου δήλωνε στὴ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων: «Καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο ἀπαγορεύεται εἰς τὸν αἰῶνα, εἶναι ἡ δι' οἰονόηστοτε λόγον ἀπάρνηση τοῦ αἰτήματος».

Οἱ Μεγάλοι, ποὺ κυβερνοῦν Κράτη, ὀφείλουν νὰ στηρίζουν, καθ' ὅμοιον τρόπον, τὸ δικαίωμα νὰ μένουν στὶς ρίζες τους καὶ νὰ ζοῦν ἀξιοπρεπῶς οἱ Λαοὶ κάθε ἐθνικῆς μειονότητος. Ὅποια κι' ἂν εἶναι ἡ ἀποφασισμένη διπλωματικὴ διάσταση τῆς ζωῆς τους - θέμα «Κυβερνήσεων, διεθνῶν περιστάσεων καὶ Ἱστορίας» - οἱ μειονότητες πρέπει νὰ ἔχουν τὴν πνευματικὴ τους ἔλευθερία, τὴν ἔλευθερία τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τους.

Νὰ εὐχόμεσθε καὶ νὰ ἀγωνιζόμεσθε γιὰ τὸ δίκαιο.

MIX. Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ

ΓΙΑ ΣΕΝΑ ΒΟΡΕΙΟ ΗΠΕΙΡΟ

*Ἡ μέρα πὸν φεύγει κι ἡ ζωὴ πὸν διαβαίνει,
μὲ βρίσκει μὲ σένα πατρίδα χαμένη,
κι ἡ ψυχὴ μου ἐσένα κλείνει, ποτὲ δὲ σ' ἀφήνει
κι ἂν ζητᾷς τὴν καρδιά μου ἐδῶ πέρα στὰ ξένα,
νοιώθω νᾶν' φορτωμένη νοσταλγία γιὰ σένα,
γιὰ σένα Βόρειο Ἕπειρο, γιὰ σένα!*

*Μεγαλεῖα τοῦ κόσμου, χαρές, πανηγύρια,
τραγούδια σὲ γλέντια, γεμάτα ποτήρια,
ἢ κάθε χαρὰ μου, ὀράματα μύρια
κι ὅσα ὄνειρα πὸν εἶχαν τὴν ψυχὴ μου γεμίσει,
μὰ τώρα τὰ ἔχω κι αὐτὰ λησμονήσει,
γιὰ σένα Βόρειο Ἕπειρο, γιὰ σένα!*

*Περπατῶ μὲς στοὺς κάμπους, στὰ δάση, στὴ φύση,
σὰν διαβάτης, πὸν θέλει ἀγκαλιὲς νὰ γεμίσει,
ἀπὸ μύρια λουλούδια συντροφιά νὰ κρατήσει.
Τὶ τὰ θές, νὰ σὲ λίγο, τὰ κυττῶ μαραμμένα,
τότε κλαίει ἡ ψυχὴ μου, γυρίζει σὲ σένα,
σὲ σένα Βόρειο Ἕπειρο, σὲ σένα!*

*Ὁ καῦμός μου ἐτοῦτος τὴν καρδιά μου ἔχει ραῖσει.
Ἦ μεγαλό! δὲ θὰ βρεῖτε καὶ γιὰ μᾶς μία λύση;
Ἦ τρανοὶ τῆς γῆς! ἔτσι σκλάβοι θάμασι' αἰώνια;
Στοὺς ἀλύτρωτους δῶστε λευτεριά καὶ συμπόνια.*

ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΑΡ. ΓΚΙΤΖΙΟΣ

ΔΥΟ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΤΕΙΟΙ ΜΕ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΕΜΒΕΛΕΙΑ 21-2-1913 - 17-2-1914

Εὐχαριστῶ πολύ, ὡς Ἡπειρώτης κ' ἐγώ, τὴ Χριστιανικὴ Ἐνωση Ἐπιστημόνων γιὰ τὴ μεγάλη τιμὴ καὶ χρέος, πὺ ἀποδίδει στὴν Ἡπειρο, ἢ ὅποια, ἀνέκαθεν ἔδιδε καὶ δίνει αἰσθητὴ τὴν παρουσία της στὸ ἱστορικὸ γίγνεσθαι τοῦ Ἐθνους μας.

Εἰσαγωγικά.

Τὶς ἐπετείες αὐτὲς συνδέουν, κοινοὶ ἀγῶνες καὶ ἄλλα ἐνδιαφέροντα ἐπιτεύγματα, καθ' ὅλην τὴν μακρὰν, ἔνδοξη καὶ δημιουργικὴ πορεία τοῦ Γένους μας. *Θυμίζου*ν δύο ἀντίστοιχες ἱστορικὲς ἐπετείες *ἀλληλένδετες μεταξύ τους*: *Συμβολίζουν τὸ τέρμα*, ἀλλὰ καὶ *ἀφετηρία* ἀγῶνων καὶ θυσιῶν γιὰ τὰ πολυπύθητα «*Ἐλευθέρια*» τῆς *Ἡπείρου*, μὲ *Πανεθνικό*, ὅμως, στὴ συνέχεια, χαρακτῆρα.

Διότι πραγματώνεται τὸ πολυπύθητο *ὄνειρο τῶν Πανηπειρωτῶν καὶ γενικώτερα τοῦ Ἑλληνισμοῦ*: Ἡ ἀπόσπαιση τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ ἀπὸ τὴν *πόλη τῶν Ἰωαννίνων*, τὴν πόλη τῶν θρύλων, τὴν «*πρώτη σ' ἄρματα, στὰ γρόσια καὶ στὰ γράμματα*».

Αὐτὸ ἀπέδειξε καὶ ὁ ἀντίστοιχος *πανηγυρισμὸς*, ἅμα τῆ ἀναγγελία τῆς ἀπελευθέρωσέως της, στὶς 21.2.1913.

Ἀνάλογη, ὅμως, τιμὴ πρέπει νὰ δίδεται καὶ *στὴν ἄλλη* ἐν λόγῳ ἐπέτειο, τῆς 17.2.1914, γιὰ τὴν *Ἀυτόνομια τῆς Βορείου Ἡπείρου* μας.

Ἀποτελεῖ κι αὐτὴ *συνέχεια*, πρὸς ὀλοκλήρωση τῆς πρώτης, καὶ τῆς ἐπιβλήθηκε ἐκ τῶν πραγμάτων, ὕστερα ἀπὸ τὶς προηγηθεῖσες προκλητικὲς καὶ *σκανδαλώδεις ἐπεμβάσεις* τῶν *Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων*, μὲ πρωτοστατούσες τὶς λεγόμενες *Ἀδριατικὲς*

Δυνάμεις (Ἰταλία καὶ Αὐστρία ἢ Αὐστροουγγαρία).

Προκειμένου, μάλιστα, νὰ δημιουργήσουν στὴν περιοχὴ αὐτὴ γιὰ πρώτη φορὰ ἓνα *διώσιμο κρατίδιο - προτεκτοράτο* τους - ἐκεῖνο τῆς *Ἀλβανίας* - μηχανεύθηκαν καὶ τὴν *ἀπόσπαιση μεγάλου τμήματος ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη ἤδη τότε Ἡπειρο*, ἐπανυποδουλώνοντας αὐτὸ σὲ νέα δουλεία, «*χειρότερη τῆς πρώτης*»! Προεκλήθη ἔτσι καὶ τὸ *Βορειοηπειρωτικὸ Ζήτημα*, πὺ τόσο ἄδικα μέχρι σήμερα διακωλύεται!

Ἀπ' τὸ *εὐρύ*, λοιπόν, αὐτὸ θέμα καὶ ὅσο ἢ *κλεψύδρα* καὶ ἢ *ἀγάπη σας* ἐπιτρέψη, θὰ ξεχωρίσω κάποια *γεγονότα καὶ κείμενα*, *ἀξιοπρόσεκτα καὶ γιὰ τοὺς καιροὺς μας, καὶ μάλιστα γιὰ τοὺς νέους*:

I. Τὰ ἐλευθέρια τῆς Ἡπείρου!

«Ἡ Ἡπειρος ἀνέκτησε, ὡς γνωστόν, τὴν περιπόθητη *Ἐλευθερία* της ἀπὸ τὶς *τελευταῖες περιοχὲς* τῆς Πατρίδας - ἀπὸ ὅσες ἐλευθερώθηκαν - ἐνῶ τὸ ἐδικαιοῦτο ἀπὸ τὶς *πρώτες*. Διότι, *αὐτὴ* ἄρχισε νὰ ἐξεγείρεται ἀπὸ *πολὺ νωρίς*, κατὰ τὴν Τουρκοκρατία, μὲ ἀνυπολόγιστες θυσίες, μέχρι καὶ ὀλοκαυτώματα.

Ἡ δὲ ἀνυπότακτη π.χ. *Χειμάρρα*, μὲ τοὺς συνεχεῖς ἀγῶνες της, ἐπέτυχε *εὐρείαν Ἀυτόνομια* ἤδη ἀπὸ τὸ 1518 καὶ τὴ διατήρησε, οὐσιαστικά, μέχρι τὸ 1946, ἀντιδρώντας καὶ στὸ καθεστῶς τοῦ ἀδίστακτου Ἐνδερ Χότζα.

Ἀξιοσημείωτη εἶναι καὶ ἡ πρώτη, ἀτυχῆς, τελικὰ, *ἐξέγερση*, στὶς 11.9.1612, τοῦ *Διονυσίου Τρίκκης Φιλοσόφου*, («*Σκυλο-*

σόφου», κατά τους έχθρους του), πού εί-
σῆλθε και στην πόλη τῶν Ἰωαννίνων, ἀλλά,
συλληφθεῖς, εἶχε τὸ γνωστὸ ἀπάνθρωπο
τέλος. Ἐγδάρη ζωντανός...!

Αὐτό, ὅμως, *ἐξώργισε* τοὺς Ἠπειρω-
τες και γιὰ περαιτέρω ἐξεγέρσεις, ὅπως τοὺς
Σουλιῶτες κατά τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ.

Γιὰ τὴν ἀνεκτίμητη συμβολή τους και
στὸ 21, ὁ γνωστὸς διπλωμάτης και ιστορι-
κὸς Γάλλος *Πουκεβίλ* ἐπισημαίνει: «*Ὁ ἐμὸς
κάλαμος θὰ ἀποκαλύψῃ ἐκείνους ἐκ τῶν
ποιμένων, τοὺς ὁποίους ἡ Ἑλλάς θὰ κηρύ-
ξῃ εἰς τὸ μέλλον πρώτους ἐλευθερωτᾶς*»².

Και ἡ *πρώτη οὐσιαστικὴ συλλογικὴ ἐξέ-
γερση τοῦ 21*, γιὰ τὴν ὁποία πολλοὶ ἐρί-
ζουν, πραγματοποιήθηκε, οὐσιαστικά,
στοὺς Βαρυάδες Δωδώνης, κοντὰ στὸ Σού-
λι, ἀπὸ τοὺς Σουλιῶτες, ὑπὸ τὸν Μάρκο
Μπότσαρη, μαζί με τοὺς λοιποὺς κατοί-
κους, ἤδη *στὶς 20.12.1820*³. Ἐπακολούθη-
σε συμμετοχὴ τους στὴν πολιορκία τοῦ Ἀλῆ
πασᾶ στὰ Γιάννινα ἀπὸ τὰ πολυάριθμα
Σουλτανικὰ στρατεύματα, με ἐνίσχυση μά-
λιστα τοῦ ἐκάστοτε ἀδυνατωτέρου. Ἔτσι
παρετάθη ἡ πολιορκία μέχρι τὶς ἀρχὲς τοῦ
1822, και συνέβαλε θετικὰ στὴν *ἐπικράτη-
ση* τῆς Ἐθνεγεροσίας στὴν Πελοπόννησο.

Ἀκόμη, τὸ 1828⁴ περὶ τοὺς 350 Ἠπει-
ρωτες ἀγωνιστὲς ὑπὸ τοὺς *Κώστα Παλά-
σκα* και, πρὸ πάντων, τὸν *Χατζημιχάλη
Νταλιάνη*, ἔφθασαν και στὸ *Φραγκοκά-
στελλο τῆς Κρήτης*, ὅπου κατέστησαν ὀλο-
καύτωμα και θρῦλοι ὡς «δροσουλῖτες»!

Και μετὰ τὸ 21 οἱ Ἠπειρωτες συνέχι-
σαν τοὺς ἀγῶνες τους, (1854, 1878, 1897
κ.λ.π.).

2. Ἀνθελληνικὲς προπαγάνδες.

Ἐν τῷ μεταξὺ συνεχῶς ἐξαπλώνοντο και
ὠργιάζαν στὴν Ἠπειρο διάφορες *ἀνθελ-
ληνικὲς προπαγάνδες*⁵, μέσω τῶν Γενικῶν
Προξενείων τους στὰ Γιάννινα (ἢ Αὐ-
στροουγγρικὴ, Ἰταλικὴ, Ρουμανικὴ, Ρωσι-
κὴ - ὡς Πανσλαβιστικὴ - ἢ Ἀγγλικὴ, ἢ
Τουρκικὴ, ὡς ἀντικατασκοπεῖα, ἀργότερα
και ἢ Ἀλβανικὴ).

Μόνον ὁ Γάλλος Πρόξενος στὰ Γιάννι-

να, *Edg. Dussap*, με τὴν σύζυγό του, ὑπὸ
τὸ ψευδώνυμο *Γκὺ Σαντεπλαῖο* - ὡς ἔνθερ-
μοι φιλέλληνες, ἀσκοῦσαν εὐνοϊκὴ πολιτι-
κὴ ἔναντι τῶν Ἑλλήνων.

3. «*Πρὸς τὴν "τελικὴν εὐθεῖα" γιὰ τὰ
Ἐλευθέρια*».

Ἀπογοητευμένοι, λοιπόν, οἱ Ἠπειρωτες,
ἐν πολλοῖς, και ἀπὸ τὴ μητέρα Πατρίδα,
ἀφοῦ ἐπέισθησαν, ὅτι, κατά τὸν ἐθνικὸ μας
ποιητὴ,

«Δὲν εἶν' εὐκόλες οἱ θύρες,

ἐὰν ἡ χρεῖα τὲς κουρταλῆ»⁶,

ἄρχισαν νὰ ὀργανώνωνται και γιὰ τὴν πε-
ραιτέρω ἀπελευθέρωση, στηριζόμενοι, κατ'
ἐσοχὴν, *στὶς δικὲς τους δυνάμεις*, διότι:

«Ναί, ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεῖται

κάθε τέκνο σου με ὀρμή,

πού ἀκατάπαυστα γυρεύει

ἢ τὴ νίκη ἢ τὴ θανή»⁷

Ἔτσι *στὶς 25.3.1906* ἰδρύεται στὴν
Ἀθήνα ἡ μυστικὴ «*Ἠπειρωτικὴ Ἐταιρεία*»⁸
(Η. Ε.) ἀπὸ ἐπίλεκτα μέλη τῆς Ἠπειρωτι-
κῆς παροικίας, κυρίως, ἀξιωματικούς, με
Πρόεδρο τὸν *Παν. Δαγκλῆ, ἐμπνευστὴς και
ψυχὴ τῆς*, ὅμως, ἦτο ὁ Χειμαριώτης *Σπῦ-
ρος Σπυρομήλιος*.

Ἐπὸ τὴν σκέπη τοῦ *Ἑλληνικοῦ Γεν.
Προξενείου Ἰωαννίνων*, σύντομα ἐπεξέτει-
νε τὴν ἐπιρροή της και στὰ λοιπὰ Προξε-
νεῖα τῆς ἐνιαίας, ὑπόδουλης ἀκόμη τότε
Ἠπείρου με ἐπὶ κεφαλῆς ἀξιωματικούς ὑπὸ
ψευδώνυμα. Στὴν ὑπαιθρο δὲ ὀργανώθη-
καν και ἔνοπλα *Ἠπειρωτικὰ Κομιτᾶτα*.
Ἐνισχύθηκαν ἔπειτα και με *ἐθελοντῆς*, ἀπὸ
τὸν *ἀπανταχοῦ Ἑλληνισμό*, και *ἔφθασαν
περὶ τὶς 7.500*⁹.

Ἀλλὰ και ὁ *Τουρκικὸς Στρατὸς* (Τ. Σ.),
ὑπὸ τὸν *Ἐσᾶτ πασᾶ*, παρακολουθώντας και
τὸν περιγυρὸ του στὰ Βαλκάνια, ἄρχισε,
παράλληλα, ἰδίως, ἀπὸ τὸ 1910, τὴν *ὀχύ-
ρωση* γιὰ περαιτέρω ἄμυνα και τῆς πόλεως
τῶν Ἰωαννίνων. Ἔτσι ὀργανώθηκε ἡ λε-
γόμενη «*Γραμμὴ ἢ ὀχυρὰ Μπιζανίου*»,
ὑπὸ τὸν εἰδικὸ Γερμανὸ Στρατηγὸ *Φόν
Γκόλτζ - Πασᾶ*.

Ἡ δὲ συνήθης, δυστυχῶς, ἐπιπόλαια και

ἐπιζήμια διαρροή πληροφοριῶν καὶ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ πλευρὰ ἦτο τέτοια, ὥστε ὁ Ἑσὰτ Πασᾶς, νὰ δηλώνῃ¹⁰ ἀργότερα:

«Ἐγνωρίζαμεν πάντοτε καὶ λεπτομερῶς τὰς δυνάμεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ τὰς κινήσεις αὐτοῦ. Ἐξεύραμεν ποῦ εἶχατε τὰ πυροβόλα σας. Ἐπίσης ἐγνωρίζαμε τὰς τελευταίας σας κινήσεις, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα ν' ἀντιταχθῶμεν».

4. «Ὁ Α' Βαλκανικὸς Πόλεμος στὴν Ἑπειρο».

Ἐπ' αὐτὲς τὶς συνθήκες κηρύχθηκε ὁ Α' Βαλκανικὸς Πόλεμος στίς 5.10.1912 στὴ Θεσσαλία, καὶ στίς 6.10 στὴν Ἑπειρο, ἀλλ' ἀρχικὰ ἐκεῖ, μὲ μᾶλλον ἀμυντικὸ χαρακτήρα, γιὰ ἐνίσχυση τοῦ «Μακεδονικοῦ Μετώπου», ἰδίως, γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Θεσσαλονίκης. Ὁ Γεν. Πρόξενος Ἰωαννίνων, Ἄγγ. Φορέστης, ὡς «ἀνεπιθύμητο πρόσωπο» (*Non grata persona*), κατέφυγε στὴν Ἄρτα. Παρέδωσε, ὅμως, τὴν ἀπόρρητη κρυπτογραφικὴ κλεῖδα καὶ ἄλλα τοιαῦτα στὸν διερμηνέα καὶ γραμματέα Γεν. Προξενείου Ν. Χαντέλη¹¹.

Ὁ ἀφανὴς αὐτὸς ἀγωνιστὴς κατὰ τὴν κρισιμώτατη ἐκείνη περίοδο, *συνεργάζετο*, ἄκρως ἐπικινδύνως, καὶ μὲ ἄλλους, ἐπίσης ριψοκίνδυνους. Τέτοιοι ἦσαν ἰδίως ὄσοι, *λόγω ἐπαγγέλματος*, προσήγγιζαν τὸν ἐχθρὸ (φαρμακοποιοί, τεχνικοί, ἀγρότες κ. ἄ.), ἀκόμη καὶ *Μικρασιάτες*, ὑποχρεωτικὰ στρατευμένοι στὸν Τουρκικὸ Στρατό. Αὐτοί, διὰ τῶν λοιπῶν Μυστικῶν Ὑπηρεσιῶν (Μ. Υ.), ἔδιναν στὸν Ε. Σ. ἀξιόλογες πληροφορίες γιὰ κάθε κίνηση, τὸ ἠθικὸ κ.λ.π. τοῦ ἐχθροῦ.

Στίς 19.10 ἀκολουθεῖ ἡ ἱστορικὴ *νέα δ/γὴ*¹² τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου καὶ ὡς Ὑπ. Στρατ/κῶν: *Μὲ ἀκμαῖον ἠθικὸν ἡμετέρου Στρατοῦ καὶ τὸ συντετριμμένον ἠθικὸν τοῦ ἐχθροῦ, ἡ Κυβέρνησις νομίζει, ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ μεταβάλῃ τὰς δοθείσας ὑμῖν διαταγὰς, ὅπως ἐπιτεθῆτε κατὰ τοῦ ἐν Ἑπιείρῳ Τουρκικοῦ Στρατοῦ καὶ καθαρίσητε ἀπ' αὐτὸν τὴν Ἑλληνικωτάτην ταύτην ἐπαρχίαν».*

Ὁ Στρατὸς μας, προελαύνει, πλέον, καὶ στὸ Ἑπειρωτικὸ Μέτωπο. Ἔτσι, ὕστερα ἀπὸ τὴ μάχη τῆς Νικοπόλεως ἀπελευθερώνεται ἡ Πρέβεζα (21.10). Ἀκολουθοῦν οἱ σκληρὲς καὶ πολυαίμακτες ἐκατέρωθεν μάχες στὰ Πέντε Πηγὰδια, τὴν Ἀετορράχη κ.ἄ., καὶ ἔρχεται ἡ σειρὰ τοῦ Μετσόδου (31.10).

Στίς 28.11 ὁ Στρατὸς μας, μαζὶ καὶ μὲ τοὺς φιλέλληνες Γαριβαλδινούς, φθάνουν καὶ στὸ Δρίσκο. Ἀπ' ἐκεῖ, ἀντικρῶζοντας τὰ κατακαημένα Γιάννινα, ὁ γνωστὸς ποιητῆς καὶ συνεπὴς πατριώτης Λορέντζος Μαβίλης, δέχεται θανάσιμον τραυματισμὸ ἀναγόμενος καὶ *σὲ ἥρωα*. Μὲ τὰ γνωστὰ δὲ τελευταῖα λόγια - *ὑποθήκες* γιὰ τὴ θυσία του, καὶ τὴν ἱκανοποίηση ποῦ πεθαίνει γιὰ τὴν Πατρίδα..., ἐπεσήμαινε καὶ τὸ *ὑπέρτατο νόημα τῆς Πατρίδος*, ποῦ *σήμερα*, μὲ τὴν ἐπικίνδυνη ἀπομυθοποίηση τῶν ἀπαραίτητων ἀξιῶν καὶ προτύπων ἔχομε τόσο ἀνάγκη, ἰδιαίτερα γιὰ τὶς νέες γενεές!

Ἦδη, ὁ Στρατὸς μας βρίσκεται πρὸ τῆς ἀπόρρητης, κατὰ τοὺς ὀργανωτὲς τῆς ἀντιπάλους, *Γραμμῆς Μπιζανίου*, καὶ μάλιστα ὑπὸ τὸν πολὺ βαρὺ τότε *χειμῶνα*.

Ἐν τῷ μεταξύ, παρεμβάλλεται ἡ ἀπὸ 2.11 διαταγὴ τοῦ Βενιζέλου: *«Κρίνω σκόπιμον νὰ καταληφθῇ ἡ Χειμάρρα καὶ ὑψοθῇ ἡ Ἑλληνικὴ Σημαία»*, καὶ ἐπιτυχᾶνεται, ὑπὸ τὸν Χειμαρριώτη Σπύρο Σπυρομήλιο στίς 5.1.12. Ἀκολουθεῖ στίς 15.11 ἡ Δ/γὴ: *«Πολιτικοὶ λόγοι ἐπιβάλλουν ἐπιγόντως κατάληψιν τοῦ Αὐλῶνος...»*¹³. «Ἀνακαλεῖται»¹⁴, ὅμως, ὕστερα ἀπὸ ἄνωθεν πιέσεις. Πρὸς ἀντιπερισπασμὸν δέ, οἱ Ἀδριατικὲς Δυνάμεις προωθοῦν τὴν γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία, *ἴδρωση* τοῦ τεχνητοῦ, οὐσιαστικά, Ἀλβανικοῦ κρατιδίου (28.11). Τὸ ἐπεκτείνουν, ὅμως, καὶ σὲ ἐλεύθερα ἤδη τότε τμήματα τῆς Ἑπείρου, καλούμενα ἔκτοτε καὶ Β. Ἑπειρος, μὲ ὅλα τὰ *συνεπακόλουθα*, στὴν εὐρύτερη περιοχὴ, ποῦ διαγωνίζονται *μέχρι καὶ σήμερα* (π.χ. Βορειοηπειρωτικὸ, Κόσοβο, Σκόπια). Στίς 7.12.12 ἀπελευθερώνεται καὶ ἡ Κορυτσᾶ.

Ἄλλὰ στήν βασιική «*Γραμμή Μπιζανίου*», κάθε κατά μέτωπο επίθεση απέβαινε ματαία.

5. *Ἀναζήτηση για νέο «σχέδιο επίθεσης».*

Ἐνισχύεται, λοιπόν, τὸ Μέτωπο αὐτὸ καὶ μὲ δυνάμεις ἀπὸ τὸ Μακεδονικό, ἐνῶ ἀφικνεῖται καὶ τὸ Γενικό Στρατηγεῖο ὑπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγο Διάδοχο Κωνσταντῖνο (13.1.13), μὲ ἔδρα, τελικά, τὸ Χάνι Ἐμίν Ἀγᾶ, κοντὰ στὸ Μέτωπο. Καὶ ἀναζητεῖται, *νέο* ἀποτελεσματικώτερο *σχέδιο* γιὰ τὴν κατάληψη τῶν Ἰωαννίνων.

Ἦδη, μὲ ἀνάλογες ἀναγνωρίσεις¹⁵ ἐπεσημάνθη ἡ *μειωμένη ὀχύρωση* τοῦ Δυτ. Μετώπου, ἥτοι τῆς περιοχῆς βουνοσειρᾶς Τσοῦκας Δωδώνης.

Ἀνεκτίμητες ἦσαν πρὸς τοῦτο καὶ οἱ πληροφορίες, πὺ κατέφθαναν στὸν Ε. Σ. ἀπὸ τοὺς *ἀφανεῖς* ἐκείνους ἤρωες Μ.Υ. τῶν Ἰωαννίνων, ὅπως οἱ *Ν. Χαντέλης*, Μητροπολίτης Γερβασίου, *Ἰ. Λάλπας*¹⁶, Ὑποπρόξενος τῆς Γαλλίας, *Ἄθαν. Τσεκούρας*, ὁ Γυμν/ρχης Γ. Καλούδης καὶ *Καθηγηταὶ τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς*, ὁ δάσκαλος, Δ. Παπαϊωάννου καὶ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι, ἀνάλογα μὲ τὸ *ἐπάγγελμα*, τὶς ἰδιαιτερές ἀπασχολήσεις κ.λ.π. διέφευγαν τῆς προσοχῆς τοῦ ἐχθροῦ καὶ προσήγγιζαν ἀκόμα καὶ στρατιωτικὲς ὑπηρεσίες καὶ ἐγκαταστάσεις (ιατροί, φαρμακοποιοὶ κ.λ.π.), καθὼς *Κληρικοί*, ὅπως ὁ Παπα-Θωμᾶς Μέκαλης¹⁷, ἀπὸ τὰ πρῶτα θύματα, καὶ οἱ *γυναῖκες*, πὺ διευκολύνοντο καὶ μὲ τὶς *ἐνδυμασίες* γιὰ ἀπόκρυψη ἐγγράφων, ἀκόμη καὶ ὀπλισμοῦ, κ.ἄ.

Ἀκόμη πὺ τολμηροὶ καὶ πολλοὶ ὁμογενεῖς, ἐξ Ἀνατολῆς, *ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίτες*, ὑποχρεωτικὰ στρατευμένοι στὸν Τουρκικὸ Στρατό, προσέφεραν, ἐπίσης ἀνεκτίμητες σχετικὲς πληροφορίες. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς κατέστησαν καὶ *ὀλοκαυτώματα*.

Ἐνδεικτικὰ ὑπενθυμίζω τὸν περισσότερο γνωστὸν ὡς *«Νικολάκη Ἐφέντη»*¹⁸. Αὐτός, μὲ πρωτοβουλία τοῦ Ἀθ. Τσεκούρα, πὺ τὸν συνέδεσε μὲ τὶς Μ.Υ. διὰ τοῦ Γερ-

βασίου, ἀπεκάλυψε ἀξιόλογα ἀπόρρητα στοιχεῖα, γιὰ τὰ ὄχυρά τοῦ Μπιζανίου. Τελικά, ὅμως, θυσιάσθηκε οἰκογενειακῶς, ἀπὸ ἐπιπόλαιες δημοσιογραφικὲς διαρροές!

Αὐτὸ πρὸς γνώση καὶ τῶν δημοσιογράφων!

6. *Τὸ νέο σχέδιο επίθεσης καὶ ἡ ἐφαρμογή του.*

Ἔτσι, τὸ Γενικό Στρατηγεῖο Ἡπείρου (Γ.Σ.Η.) κατέληξε στὶς 15.2.1913 στὸ ὀριστικὸ «*Σχέδιο Ἐπιχειρήσεων*» μὲ ἐπίθεση ἀπὸ τὸ προαναφερθὲν *Δυτικό*, πλέον, *Μέτωπο*, μέσω Λάκκας Σουλίου - Ὀλύτσιας - Λάκκας Δωδώνης στὰ φυλάκια τῆς γραμμῆς ἀμύνης, στὴ βουνοσειρᾶ *Τσοῦκας* Δωδώνης.

Σημαντικὴ ἦτο καὶ ἡ *συμβολή* τῶν *γυναικῶν*, πὺ ἀνέδασαν στὴν Ὀλύτσια πυροβόλα καὶ βλήματα, ὡς πρὸδρομοὶ τῶν γυναικῶν τῆς Πίνδου.

Ἡ *ἐναρξη ἐφαρμογῆς* τοῦ Σχεδίου ἄρχισε μὲ *αἰφνιδιασμό* στὶς 19 πρὸς 20 *Φεβρουαρίου* καὶ ἐστέφθη μὲ πλήρη ἐπιτυχία. Ἐπεσπεύσθη, μάλιστα, καὶ μὲ πὺ τολμηρὸ καὶ θεαματικὸ ἐγχείρημα, *ιδίως*, τοῦ Ταγμαρχου *Ἰ. Βελισσαρίου*¹⁹. Διότι, *αὐτοθούλως*, προχώρησε καὶ πέραν προκαθορισμένης θέσεως (Πεδινή), μέχρι καὶ τὸ προκχωρημένο ἐχθρικό φυλάκιο τῆς πόλεως, τοῦ *Ἀγ. Ἰωάννη Μπονίλλας* Ἔτσι, αἰφνιδιασθέντες οἱ φρουροί, παρεδόθησαν (20.2.1913), καὶ στὶς 21.2.1913, κατὰ τὴν *Γκὺ Σαντεπλαίρ*:

«*Πέσανε τὰ Γιάννινα, ἡ πρωτεύουσα καὶ τὸ ἅγιον Βῆμα τῆς Ἡπείρου*... «*Ἡ Ἡπειρος, τὸ ἀγαπητότερο ἱερόν μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῆς Ἑλλάδος*» καὶ «*Ὁ Γολγοθᾶς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐσταυροῦτο ὁ Ἑλληνισμὸς ἐπὶ ἓνα ὄλον αἰῶνα*²⁰». Τὸ σημαντικώτερο δὲ *λάφυρο* γιὰ τὸν νικηφόρον Ε.Σ. ἦσαν οἱ 33.000 περίπου, *ἄνδρες τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ*.

7. *Πρὸς ὀλοκλήρωση τῶν Ἐλευθερίων τῆς Ἡπείρου.*

Ὁ Στρατός μας, ὅμως, *χωρὶς νὰ ἐπηρεασθῆ* ἀπὸ τὴν εὐλογία καὶ πολιτισμένη «φρε-

νίτιδα» και τὸν «πανζουρισμό», πού ἐπακολούθησαν²¹, συνέχισε τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση καὶ τῆς λοιπῆς Ἡπείρου, *μέ τὴν κοινήν ἀπόφαση καὶ σύμπνοια τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς Ἡγεσίας*, ὅπως μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἀκόλουθη Δ/γῆ²²: «*Μετὰ ἐκπρόσθηιν Ἰωαννίνων ὑπέρτατον πολιτικὸν συμφέρον ἐπιβάλλει νὰ διατεθῆ ἐκ τοῦ αὐτόθι Στρατοῦ ἀναγκαῖα δύναμις, ὅπως ἐκκαθαρίσῃ ὑπόλοιπον Ἡπείρου, μέχρι τῶν ὀριστικῶν ὁρίων, ἅτινα διεκδικοῦμεν, καὶ ἐξασφαλίσῃ τὴν κατοχὴν τῆς ἐντὸς τῶν ὁρίων τούτων κειμένης Χώρας. Μετὰ τὴν πάροδο δέ... καί... ἐπιδιωκομένου ἀφοπλισμοῦ Τουρκαλβανῶν, ἴσως θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ φυλάξωμεν τὰ ἀπὸ Χειμάρρας μέχρι Φλώρινας νέα σύνορά μας...».*

Ἀνασυντάσσεται, λοιπόν, ὁ Στρατὸς σὲ τρεῖς νέες φάλαγγες καὶ ἐξορμᾷ ἀνάθεκτος: α) «*Ἡ ἄριστερή, μέσω Θεοσπρωτίας ἀπελευθερώνει τὴν Παραμυθιά (23.2), τοὺς Φιλιάτες, τοὺς Ἀγ. Σαράντα (4.3) καὶ ἐνώνεται μὲ τοὺς ἐλεύθερους ἤδη Χειμαρριῶτες. β) Ἡ κεντρική, μέσω Καλπακίου - Δροπόλεως, φθάνει στὸ Δέλβινο καὶ Ἀργυρόκαστρο, μέχρι καὶ τὸ Τεπελένι (6.3), καὶ γ) ἡ δεξιὰ, ἀπὸ Κορυτσᾶ προχωρεῖ στὴν Ἐρσέκα, Λεσκοβίκι, Πρεμετή, καὶ φθάνει στὴν Κλεισοῦρα (4.3), ἐνῶ, τὴν 1.3 προστίθεται ἡ Κόνιτσα.*

Ἔτσι, στὶς 7.3 ἡ προβλεφθεῖσα νέα ὀριοθετικὴ γραμμὴ: ἀπὸ Ἀκροκεραυνία - Β. τῆς Χειμάρρας - Τεπελένι κ.λ.π., μὲ ἐλευθερο πλέον τὸ μέγα μέρος τῆς ἐνιαίας Ἡπείρου, *γίνεται πραγματικότητα.*

Γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Αἰλῶνος καὶ τοῦ Βερατίου, οἱ ζηλόφθονοι Εὐρωπαϊκὲς Δυνάμεις, μὲ νέα ἀπειλή, μέχρι καὶ γιὰ *casus belli*²³ (αἰτία πολέμου), καθηλώνουν τὸν Ε. Σ. στὴν ἀνωτέρω γραμμῆ.

Ἀποκαλύπτουν, ἔτσι, καὶ τὰ δόλια περαιτέρω σχέδιά τους γιὰ τὴν δημιουργία τοῦ Ἀλβανικοῦ κρατιδίου καὶ προκαλοῦν τὸ Βορειοηπειρωτικὸ Ζήτημα.

Οἱ δὲ Ἀλβανοί, ὡς Μουσουλμάνοι καὶ μειωμένης ἐθνικῆς συνειδήσεως, ἀλλὰ καὶ

ὡς *Τουρκαλβανοί*, ἀρκοῦνταν, μέχρι τότε, στὴν *Τουρκικὴ κυριαρχία. Τοὺς ἀφύπνισε, ὅμως καὶ τοὺς προσεῖλκυσε ἡ δελεαστικὴ ὑπόσχεση*, περὶ δημιουργίας «*Μεγάλης Ἀλβανίας*, μὲ πρωτεύουσα, μάλιστα, καὶ τὰ Ἰωάννινα, σύμφωνα καὶ μὲ τὸν γνωστὸ *Χάρτη*, πού ἀποτελεῖ καὶ σήμερον, τὴν «*Μεγάλῃ Ἐθνικῇ Ἰδέᾳ*» τῶν Ἀλβανῶν.

II. Τὸ Βορειοηπειρωτικὸ Ζήτημα.

Οἱ πιὸ σκανδαλώδεις, ὅμως, ἀνελληνικὲς προκλήσεις τῶν ἀνωτέρω δύο Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, πού παρέσυραν καὶ τὶς λοιπές, εἶναι οἱ παρακάτω *ἄδικες διπλωματικὲς πράξεις* τους, πού προκάλεσαν εὐθέως τὸ Βορειοηπειρωτικὸ Ζήτημα:

α) Μὲ τὴ «*Συνθήκη τοῦ Λονδίνου* (17.5.1913) ἐτερματίσθη ὁ νικηφόρος Α΄ Βαλκανικὸς Πόλεμος, ἀλλ' ἐξηρέθη σκοπίμως ἡ ρύθμιση τῶν Ἑλληνοαλβανικῶν ὁρίων καὶ παρεπέμφθη στὶς Εὐρωπαϊκὲς Δυνάμεις.

β) Μὲ τὸ *Πρωτόκολλο τοῦ Λονδίνου* (29.7.13), ἀναγνωρίζεται ἐπισήμως καὶ γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία Ἀνεξαρτησία τοῦ νέου Ἀλβανικοῦ κρατιδίου.

γ) Ἀκολουθεῖ τὸ κατὰπτυστο *Πρωτόκολλο τῆς Φλωρεντίας* (17.12.1913)!

Καὶ ὅλα αὐτὰ ἐρήμην τῶν ἀμέσως ἐνδιαφερομένων καὶ πολλαπλῶς ἀντιδρώντων κατοίκων, καθὼς καὶ τῆς πολὺ ἀνεκτικῆς, ἀτυχῶς, *Μητρὸς Ἑλλάδος!*

Κατακυρώνεται ἔτσι στὴν Ἀλβανία ἡ καλουμένη στὴ Διπλωματικὴ γλῶσσα «*Βόρειος Ἡπειρος*», μεταθέτοντας τὰ σύνορα ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω γραμμῆ Ἀκροκεραυνίων - Τεπελενίου κ.λ.π., στὰ σημερινά, Κακαβιάς κ.ὀ.κ.

δ) Ἐπεται στὶς 31.1.1914 ἡ ἀκόμη εὐτελέστερη *Διακοίνωση τῶν Ἐξι* πρὸς τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση, ὅπου τίθεται καὶ τὸ τραγικὸ *δίλημμα*: «*Νὰ παραχωρηθῆ στὴν Ἀλβανία ἀποστρατικοποιημένη ἡ Β. Ἡπειρος, ἄλλως, δὲν θὰ ἐπεκυρώνετο ἡ προσάρτηση τῶν ἤδη ἐλευθέρων ἐπίσης νήσων τοῦ Ἀνατολικοῦ Αἰγαίου (Μυτιλήνης, Χίου*

κ.λ.π.).

ε) Στις 8.2 ή υπό τον Έλ. Βενιζέλον Έλληνική Κυβέρνηση, αφού εστάθμισε - κατά τη γνώμη της - τὰ πράγματα, *αναγκάζεται* «μετά λύπης», ν' ἀπαντήσει, *ὅτι θὰ συνεμορφώνετο* με τοὺς ἀνωτέρω ἐξευτελιστικούς ὅρους, γιὰ νὰ περισώσει τὰ νησιά.

Δὲν ἀπομένει, πλέον, γιὰ τοὺς Βορειοηπειρώτες, παρὰ ἡ *δυναμικὴ ἀντίδραση* γιὰ *αὐτοάμυνα*. Ὀργανώνονται, λοιπόν, καὶ σὲ μάχια τμήματα γιὰ τὸν *ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα*. Ἐπικαλοῦνται καὶ τὴ βοήθεια καὶ συμπαράσταση τοῦ ἀπανταχοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὴ βρῆκαν, στὴ συνέχεια, με *πολλαπλῆ ἀνταπόκριση*.

III. Ἡ ὀριστικὴ μεγάλη ἀπόφαση.

Ετσι, στίς 13 - 15.2.1914 συνέρχεται στὸ Ἀργυροκάστρο ἡ *Πανηπειρωτικὴ Συνέλευση*, με ἐκπροσώπους ἀκόμη καὶ πολλοὺς ἤδη ἐνόπλους ἀπ' ὀλόκληρη τὴν, ἤδη ἐπαναστατημένη, Β. Ἠπειρο, καὶ συγκροτεῖ τὴ γνωστὴ 7μελὴ *Προσωρινὴ Κυβέρνηση* *ὑπὸ τὸν Γ. Χρ. Ζωγράφο*, με τοὺς *τρεῖς Μητροπολίτες*, Ἀργυροκάστρου *Βασίλειο*, Κορυτσαῖς *Γερμανὸ* καὶ Βελλάς καὶ Κονίτοσης *Σπυρίδωνα*, καὶ τοὺς Ἀλ. *Καραπάνο* (Ἐξωτερικῶν), *Ἰ. Παρμενίδη*, (Οἰκονομικῶν), καὶ *Δημ. Δουλή* (Στρατιωτικῶν).

Στίς 17.2 ὡς *Συντακτικὴ*, κηρύσσει τὴ Βόρειο Ἠπειρο *Ἀνεξάρτητὴ ἢ Αὐτόνομη*, με *σφραγίδα* «ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ ΗΠΕΙΡΟΣ» (Α.Η.), καὶ *σημαία* τὴν Ἑλληνικὴ με τὸν Βυζαντινὸν Δικέφαλο στὴ μέση. Στὴν πρώτη ἱστορικὴ *Προκήρυξή* της²⁴ (18.2.1914), τονίζει κι αὐτὰ:

«... Τὸ πάτριον ἡμῶν ἔδαφος κεῖται σήμερα *λεία* δυνάμει *ἀδίκου* καὶ *ἀκύρου* βουλῆσεως πάντων τῶν *ἰσχυρῶν* τῆς Γῆς... Ἐλευθέρᾳ ἤδη παντὸς δεσμοῦ, *μὴ* δυναμένη δὲ νὰ *συμβιώσῃ* μετὰ τῆς Ἀλβανίας, κηρύσσει ἡ Βόρειος Ἠπειρος τὴν *Ἀνεξαρτησίαν* της καὶ *προσκαλεῖ* τοὺς πολίτας της, ὅπως, *ὑποβαλλόμενοι* εἰς *πᾶσαν* θυσίαν, *προασπίσωσι* τὴν *ἀκεραιότητα* τοῦ *ἐδάφους* καὶ τὰς *ἐλευθερίας* της *κατὰ* πάσης *προ-*

σβολῆς».

Ἡ *Κορυτσαῖς*²⁵, ὅμως, με τὴν εὐρύτερη περιοχή της, ἂν καὶ ἐλεύθερη, *ἀπετέλεσε ἐξαίρεση!* Διότι ἀκριβῶς στίς 17.2, με ἐμπιστευτικὲς διαταγὰς τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, προετοιμάζεται ἡ παράδοσή της στὰ ἄτακτα στίφη τῶν Ἀλβανῶν, με ὀδυνηρότατες συνέπειες. Ἴδου κάποια χαρακτηριστικὰ *δείγματα*: α) Ὑστερα ἀπὸ πολλῶρες πιεστικὲς συζητήσεις ὁ Ἑλληνας Ὑποστράτηγος *Παπούλιας*, Δ/τῆς τοῦ Ε' Σ.Σ. Ἰωαννίνων, θέτει τοὺς Κορυτσαίους πρὸ τοῦ φοβεροῦ καὶ δολίου *διλήμματος*: «Ἀπὸ τὴν παράδοση τῆς Κορυτσαῖς *ἐξαρτῶνται* ὑψίστα *συμφέροντα* καὶ *πᾶς* ὁ *παρακούων...* εἶναι *«προδότης»!*

Μετὰ πολὺωρη σύσκεψη, οἱ *Πρόκριτοι* ὑπὸ τὸν Μητροπολίτη Γερμανὸ, *«ὠχροὶ ὡς κέρινοι καὶ τρέμοντες»*, ἀπάντησαν:

Ἀφοῦ τὸ *θέλημα* καὶ τὸ *συμφέρον* τῆς *Πατρίδος* εἶναι *αὐτό*, ἄς *πέσωμεν* ἡμεῖς, *διὰ* νὰ *μὴ* *χαθοῦν* οἱ ἄλλοι. Ὑπακούομεν καὶ *ὑποχωροῦμεν*.

Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὶς περιοχὰς *Κολωνίας* - *Λεσκοβικίου*, ἐπετα, δυστυχῶς καὶ ἡ παρακάτω, *ἄστοχη*, νομίζομε, ἐντολὴ τοῦ Βενιζέλου²⁶: «Ὑποστράτηγον *Παπούλιαν*. *Κάτοπιν* τῶν *διὰ* τοῦ *ὑπ'* ἄρ. 386 *τηλεγραφήματος* ὑμῶν *ἀγγεληθέντων*, ἵνα *φανῶμεν* ἀπολύτως *συνεπεῖς* πρὸς τὰς *ὑποχρεώσεις*, ἄς *ἀνελάβομεν* ἀπέναντι *Μεγάλων* *Δυνάμεων* καί, ἵνα *προλάβομεν* *ἐπέκτασιν* *ἐπαναστάσεως*, *προβῆτε* εἰς *συνεννοήσεις* μετὰ *Ὀλλανδῶν* *ἀξιωματικῶν* καὶ *ἐπισπεύσατε* *παράδοσιν* *διαμερισμάτων* *Κολωνίας*, *Λεσκοβικίου*, *πρὶν* ἢ *ἐπεκταθῇ* *ἐπανάστασις*. *Ἐπὶ* τῆς *προτάσεως*, ὅπως τὸ *στράτευμα* *ἀποχωρήσῃ* *ἐκ* τῶν *ἐπιδικασθέντων* *στὴν* Ἀλβανία *μερῶν*, *θέλομεν* *γνωρίσει* ὑμῖν *ἀργότερον* *ἀποφάσεις* *μας*.

Ἀθῆναι, 20 Φεβρουαρίου 1914

Βενιζέλος».

Τὰ ἐπακόλουθα εἶναι εὐνόητα: Οἱ παντοειδεῖς πράξεις *μισελληνισμοῦ* *ἐξανάγκασαν* τοὺς Κορυτσαίους, μόλις ἓνα μῆνα ὕστερα, σὲ *ἀπεγνωσμένη* *ἐξέγερση* (19 -

25.3)

2. *Η συμβολή της Ηπειρωτικής Παροι-
κίας Θεσσαλίας*

Άξιοσημείωτη είναι και η συμβολή της
*Ηπειρωτικής Παροικίας Θεσσαλονίκης*²⁷,
και τῶν *Μακεδόνων* εὐρύτερα:

Ἐπιτροπὴ Ἠπειρωτῶν ὑπὸ τὸν Μητρο-
πολίτη Θεσσαλονίκης *Γεννάδιο*, ἀποστέλ-
λει ἄλλη *Ζμελῆ*, ὑπὸ τὸν *Πολιανῆς Φώτιο*
στὸ *Ἅγιον Ὅρος*, ὅπου οἱ Ἄγιορεῖτες τοὺς
ὑποδέχονται μὲ ἐνθουσιασμό, καὶ ἀκολου-
θεῖ ἡ *σιχομυθία*:

– *Ἀνθυπ/στῆς Παντούλης*, Δ/τῆς τοῦ
Ἁγίου Ὁρους, πρὸς Ἀμερικανὸ δημοσιο-
γράφο: «*Δὲν εἶναι κοίμα τοιαύτην ἐποχὴν*,
*ὅπου ὅλα γελοῦν, νὰ σκοτώνωνται Χριστιαν-
οί, διότι ζητοῦν τὴν ἐλευθερίαν των;* (Σ.Σ.:
ἐννοεῖ τοὺς Βορειοηπειρωτῆς).

– Δημοσιογράφος *Turrel*, ἔκκλητος:
Ἰδὸν διατὶ ἡ Ἑλλάς θαυματουρεῖ. Διότι
*ἔχει τοιοῦτους πατριώτας, τοιοῦτους ὑπαλ-
λήλους!*»

– Ἀλήθεια, σήμερα τί θάλεγε;

γ) *Γιὰ νὰ ἐπανακτήσῃ, ὅμως, ἡ Κορυ-
ταῶ τὴν ἐλευθερία καὶ ἐνωθῆ μὲ τὴ λοιπὴ*
Αὐτόνομο Ἠπειρο, χρειάσθηκα καὶ νέοι
αἱματηροὶ ἀγῶνες καὶ θυσίες ἐπὶ ἓνα τετρά-
μηνον, (24.6.1914).

3. «*Ἡ ἐξέλιξη τοῦ Αὐτονομικοῦ Ἀγῶ-
νος*».

Τὰ γεγονότα, ἐν τῷ μεταξύ, τοῦ *Αὐτο-
νομικοῦ Ἀγῶνος* ἐξελίσσονται σὲ σωστὴ
ἐποποιῖα. Ἀπὸ τὴν καταπληκτικὴ ἀντα-
πόκριση τοῦ ἀπανταχοῦ Ἑλληνισμοῦ²⁸ στὶς
ἐκκλήσεις τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως,
καὶ τὶς συγκινητικὰς ἐθελούσιες ὁμαδικὰς
στρατεῦσεις *σημειώνομε περιπτώσεις* μόνον
ἀπὸ τὴ σπουδάζουσα νεολαία:

Κατὰ τὴν παρουσίαση, τοῦ *Ἰεροῦ Λό-
χου τῶν μαθητῶν τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς*
Ἰωαννίνων στὸν Γ. Χρ. Ζωγράφο, στὸ Ἀρ-
γυροκάστρο, διημερίθη καὶ αὐτὴ ἡ *σιχο-
μυθία*:

– *Παπαδάκης, Γυμναστής, Ἀρχηγὸς* τοῦ
Λόχου: «... *Ἐγκαταλείψαντες τὰ σχολικὰ*
δῶρα, ἅμα τῷ ἀκούσματι τῆς Ὑμετέρας

*ἐπικλήσεως, Ἠπειρῶται ἡμεῖς, ἀπεφασίσα-
μεν, χωρὶς δισταγμὸν, νὰ σπεύσωμεν εἰς τὴν*
φωνὴν τῆς σφαγιαζομένης Ἠπείρου...»

– Γ. Χρ. Ζωγράφος: «... *Λαοὶ ἐκτρέφο-
ντες τοιαύτην νεότητα δύνανται νὰ ἀποβλέ-
πουν πεποιοῦτες εἰς τὴν τελικὴν ἐπικράτη-
σιν τῶν ἀπεριγράπτων τῆς ἐλευθερίας δι-
καίων...*».

Ἐξ ἴσου θετικὰς ἦσαν καὶ οἱ *ἀντιδρά-
σεις τῶν φοιτητῶν* τοῦ μοναδικοῦ Ἑλληνι-
κοῦ τότε *Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν*, οἱ ὅποιοι
ἐπεκαλέσθηκα καὶ τὴν συμπαραστάση τῶν
*φοιτητῶν ξένων Πανεπιστημίων*²⁹, μὲ τὸ
σύνθημα:

«*Λαὸς ἐλευθερωθεὶς διὰ τοῦ ξίφους, δὲν*
δουλοῦται διὰ τοῦ καλάμου!»!

Ἔτοι προχωρεῖ ὁ *ἐπικὸς Αὐτονομικὸς*
Ἀγῶνας, ὁ ὅποιος διήρκεσε *ἐπὶ δάμνηο*,
ἦτοι μέχρι τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1914, σὲ *δύο*
*συνεχόμενες φάσεις*³⁰.

α) Κατὰ τὴν *πρῶτη φάση*: Στὴν πολυή-
μερη, ἱστορικὴ καὶ πολυαίμακτη μάχη τῆς
Νικολίτσας (13 - 24.4.1914), μεταξύ τῶν
11 ἠρωϊκῶς πεσόντων ἦτο καὶ ὁ γενναῖος
Κρητικὸς ὄπλαρχηγὸς *Μιχ. Μελαδάκης*³¹.
Ἐπακολούθησε ὁμηρικὸς ἀγῶνας σῶμα
πρὸς σῶμα γιὰ τὸ νεκρὸ, ἀλλ' εἰς μάτην, ἐνῶ
ἡ *ιερόσυλος μεταχειρισί* του ἀπὸ τοὺς Ἀλ-
βανοὺς *ξεπέρασε* κάθε βαρβαρότητα!

β) Στὶς 24.4, οἱ Ἀλβανοί, ἀναγκάστη-
καν νὰ ζητήσουν *Ἀνακαχή*, μέσω τῆς Διε-
θνοῦς Ἐπιτροπῆς, πὺν ὠδήγησε στὸ γνω-
στὸ ἱστορικὸ *Πρωτόκολλο τῆς Κέρκυρας*
(5) 17.5.1914), μὲ *εὐρείαν Αὐτονομία*. *Δὲν*
ἐξασφάλισε, βέβαια τὸ πᾶν ἦτοι τὴν ἄμεση
ἐνσωμάτωση μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα, ἀλλὰ,
γιὰ τὴν ἐποχὴ του, καὶ τὶς συνθήκες, *ἦτο*
μέγα ἐπίτευγμα, καθὼς καὶ τὸ σημαντικώ-
τερο διπλωματικὸ κείμενο, ἐπὶκαιρο ἀκό-
μα καὶ γιὰ τοὺς καιροὺς μας, γιὰ τὸ Βο-
ρειοηπειρωτικὸ Ζήτημα.

Ἔμεινε, ὅμως, παντελῶς *ἀναξιοποίητο*,
παρὰ τὶς ἐκάστοτε δοθεῖσες εὐκαιρίες!

Γιὰ τοὺς *Βορειοηπειρωτῆς*, ἐν τούτοις,
ἔθεωρεῖτο, ἀπλῶς μεταδατικὸ γιὰ τὸ ὀρι-
στικὸ «ποθοῦμενο», τὴν *Ἐνωσῆ*.

Ἐξ ἰσου σπουδαία ἦτο καὶ ἡ *δεύτερη φάση* τοῦ Ἀγῶνος (Μάιος - Ὀκτ. 1914), μὲ πολλὰ ὠσαύτως, ἐπιτεύγματα. β) Τὸ μέγα τόλμημα π.χ., τοῦ Μανιάτη Ἀνδρ. Λεοντοκιανάκη (-κου), ὁ ὁποῖος, μαζί μὲ τὸν ἐξάδελφό του Γ. Στεφανάκο, καὶ περὶ τοὺς 150 ἄνδρες, αὐτοβούλως, προχώρησε καὶ κατέλαβε τὸ Βεράτι, ὅπου τοῦ ἐγίνε ἀποθεωτικὴ ὑποδοχὴ (18.9.14).

Ἐνῶ, ὅμως, ἠδύνατο νὰ ἐπιστρέψῃ, ἂν καὶ πανταχόθεν ἐπιέζετο καὶ ἀπειλεῖτο ἀπὸ πολὺ ὑπέρτερες δυνάμεις, *προτίμησε* νὰ στήσῃ καὶ ἐκεῖ *νέο ὀλοκαύτωμα*, ὅμοιο μὲ ἐκεῖνα, πού μόνον οἱ Ἕλληνες γνωρίζουν νὰ στήνουν. Αὐτὸ δείχνει καὶ ὁ παρακάτω σχετικὸς διάλογος³², μπροστὰ στὸ ἐκτελεστικὸ ἐπόσπασμα:

Συντ/ρχης Μουσαῖ Κιαζήμ: Ἐὰν ζητωκραυγάσῃς ὑπὲρ τῆς Ἀλβανίας, θὰ σοῦ χαρίσω τὴ ζωὴ.

Λεοντοκιανάκης: «Ἐὰν ἐκ τούτου ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ μου, φωνάζω μὲ ὄλην τὴν δύναμιν: ΖΗΤΩ Η ΕΛΛΑΣ», καὶ ἐξέπνευσε ὑπὸ τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ!

γ) Ἴδου καὶ ὁ ἐπίλογος ἀπὸ τὴν *τελευταία ἱστορικὴ Προκήρυξη* τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως τῆς Αὐτονομῆς Ἡπείρου, κατὰ τὴν παράδοση μόνον στὸν ἐπανακάμψαντα ἐκεῖ *Ἑλληνικὸ Στρατὸ* (24.10.1914), λόγω τῆς ἐνάρξεως τοῦ Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου: «Ὁ Ἀγὼν ἡμῶν ἔληξε διὰ θριάμβου. Οἱ πόθοι μας ἐξέπληρώθηκαν ὅλοι. Σὺν τῇ ἀπελευθερωτικῇ ἀνακαταλήψει τῆς Βορείου Ἡπείρου ἀκραδάντως πιστεύομεν, ὅτι ὀριστικῶς λήγει ἡ ἡμετέρα ἀποστολὴ. Καταθέτοντες τὴν ἐξουσίαν δεόμεθα τῷ Ὑψίστῳ, ὅστις ἠλόγησε τὸν Ἀγῶνα ἡμῶν, νὰ τηρήσῃ ὑπὸ τὴν Ἀγίαν Σκέπην τὴν Ἡπειρόν μας τὴν προσφιλεῖ, ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ἑλλάδος. Σεῖς καὶ οἱ ἀπόγονοί σας νὰ ζήσετε εὐτυχεῖς».

«Ὡς πρὸς τὴ θέσιν τῆς τότε ὑπὸ τὸν Ἑλ. Βενιζέλο *Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως*, - καθὼς καὶ τῆς *Εὐρωπαϊκῆς Διπλωματίας* - κατὰ τὸν *Αὐτονομιακὸν Ἀγῶνα*, - χωρὶς, φυσικὰ, αὐτὸ νὰ μειώνει τὴν εὐρύτερη ἐθνικὴ

προσφορὰ του - ἀφήνομε τὴν κρίσιν στὸν τότε Γάλλο Πρωθυπουργὸ Γ. Κλεμανσώ³³. Πολλὰ, ἄλλωστε, ἀπ' αὐτὰ προσεγγίζουν καὶ τὰ σύγχρονα. Τονίζει, λοιπόν, μεταξὺ ἄλλων, ἔστω καὶ μὲ κάποια ὑπερβολή:

«*Ἡ Βόρειος Ἡπειρος ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς*, (καὶ ἀφοῦ χαρακτηρίζει «ἀγρίους» τοὺς Ἀλβανούς, συνεχίζει)... «Ὁμολογῶ, ὅτι δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐννοήσω καλῶς τὴν διάθεσιν τοῦ Βενιζέλου νὰ στραφῇ διαίως ἐναντίον τῶν συμπατριωτῶν του τῆς Β. Ἡπείρου... Ἐξ ἄλλου, διατὶ τόση βία διὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Στρατοῦ τῆς Κατοχῆς, ἀφοῦ αἱ Ἀθηναὶ δὲν εἶναι εὐχαριστημένοι ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς Χίου καὶ τῆς Μυτιλήνης, ἡ δὲ Τριπλῆ Συμμαχία ἀρνεῖται μέχρι τοῦδε νὰ δώσῃ τὰς δικαίας ἐγγυήσεις;

Ἴδου 350.000 Ἕλληνες ἀληθινοὶ διανέμονται εἰς χωρία, τῶν ὁποίων καὶ μόνον τὰ ὀνόματα δηλοῦν τὴν καταγωγὴν... «Ἡ ἐπιστροφή ὀλοκλήρου τῆς Ἡπείρου εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦτο τὸ ἀρχικόν θέμα τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Διπλωματίας εἰς τὸ ἐξωτερικόν... Καὶ αἴφνης, ἄνευ οἰασδῆποτε προπαρασκευῆς... «καλὴ νύχτα σας, ἀγαπητοὶ συμπατριῶται καὶ καλὴ τύχη μὲ τοὺς Ἀλβανούς...»!

Αὐτὸ μᾶς θυμίζει καὶ κάτι ἀνάλογο στὸ *Κυπριακὸ*, ὅπου, ἀπὸ τὴν Ἔνωση, φθάσαμε ἤδη στὴ *διχοτόμησιν*!

IV. Οἱ περαιτέρω ἐξελίξεις τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ.

Τὰ 92, ὅμως χρόνια πού πέρασαν ἔκτοτε, ἦσαν γιὰ τὸ Βορειοηπειρωτικὸ *δραματικά*, μὲ ποικίλες διακυμάνσεις καὶ ἀπώλειες πολλῶν *εὐκαιριῶν*. Καὶ *οφείλονται*, βασικά, στὰ συνήθη ἀνθελληνικὰ *τεχνάσματα* τῶν Ἀλβανικῶν Ἀρχῶν ἀλλὰ καὶ στὴν ἐγκληματικὴ ἀνοχή ἢ καὶ ὑποκίνηση τῶν *Μεγάλων* ἰθύνοντων, καθὼς καὶ σὲ σοβαρὰ *λάθη* καὶ *ἀμέλειες* τῆς *Ἑλληνικῆς Πολιτείας*.

Κατὰ τὰ *τελευταῖα*, ὅμως, *ιδίως* χρόνια

προστέθηκαν και κάποιες *ένοχές* τῶν *Βορειοηπειρωτῶν*, ὅπως μὲ τὸν ἀκρῶς *ἐπικίνδυνο* *ξερριζισμό* ἀπὸ τὶς προαιώνιες ἐστίες! Ὁ καθένας, λοιπόν, εἰδικώτερα οἱ πολιτικὲς ἡγεσίες μας, ἄς συναγάγουν τὰ συμπεράσματα γιὰ τὶς μελλοντικές, τοῦλάχιστον, ἀντίστοιχες ἀποφάσεις.

Ἐπισημαίνομε μόνον τὸν τελευταῖο τραγικὸ *ἀποχαιρετισμό*, ἀπὸ τὴ *μητέρα Πατρίδα*, μετὰ τὴν Γ' ἀπελευθέρωση τῆς Β. Ἠπείρου (1940 - 41), καὶ τὴ νοερὴ ἀπονενομημένη σχετικὴ ἐρώτηση τῶν ἐγκαταλειπομένων ἀδελφῶν μας τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1941: – «*Φεύγετε καὶ ποῦ μᾶς ἀφήνετε;*», μὲ ἐπακόλουθη, ὡς συνήθως, μὴ παρήγορη, ἀλλ' ἀκόμη ἀπραγματοποίητη *ἀπάντηση*: «*Θὰ ξανάρθουμε!*» Καὶ ἀκόμα περιμένουν!

Τὸυνατίον, οἱ Ἄλβανοὶ προβάλλουν ἀπειλητικά, ἀκόμη καὶ τοὺς περιβόητους *Μουσουλμάνους Τσάμηδες*, μὲ τὸν λεγόμενον «*Ἀπελευθερωτικὸ Στρατὸ Τσαμουριάς*», τοὺς *UCCάδες*, καὶ τὶς παράλογες ἀποζημιώσεις καὶ *ἐδαφικὲς* διεκδικήσεις στὴν Ἠπειρο καὶ Δυτικὴ Μακεδονία, καθὼς καὶ μὲ τὰ πιὸ πρόσφατα ἐπισυμβάντα τὸν παρελθόντα Νοέμβριο στοὺς Ἁγίους Σαράντα καὶ τὸ Ἀργυρόκαστρο, κατὰ τὴν ἐπίσκεψη ἐκεῖ τοῦ Προέδρου κ. *Κ. Παπούλια*, κ.ἄ.

Αὐτά, πάντως, ἂν συνεχισθῆ καὶ ἡ *μέχρι ἐνοχῆς ἀνοχή* μας, ὀδηγοῦν, ἀναπόφευκτα, στὸν *πλήρη ξερριζισμό* τῶν Β. Ἠπειρωτῶν καί, τελικά, στὸν ἐπιδιωκόμενον ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, *ὀριστικὸν ἀφελληνισμό* καὶ *ἐξαλβανισμό* τῆς Ἑλληνικωτάτης αὐτῆς γῆς, μὲ κίνδυνο προσηθήκης καὶ *νέας «Χαμένης Πατρίδας»*.

Τὰ *συμπεράσματα*, λοιπόν, συνάγονται, νομιζῶ, ἀδίαστα, ὅπως αὐτά:

1. *Οἱ δύο ἐν θέματι ἐπέτειοι* εἶναι, οὐσιαστικά, ἀπόρροια τοῦ *ένος* ἐπικού ἐθνικοῦ ἀγῶνος τῶν Πανηπειρωτῶν, γιὰ τὰ *Ἐλευθέρια* τῆς Ἠπείρου, ποῦ ἐξελίχθηκε στὸν ἐνιαῖον Ἠπειρωτικὸν χῶρο. Εἶναι, ὁμως, καὶ *συνέχεια προγεγεστέρων*, καθὼς

καὶ *ἀπαρχή* ἄλλων μεταγεγεστέρων.

Συγκίνησε, μάλιστα, καὶ προσεῖλκυσε παράλληλα τοὺς *Πανέλληνες*, μὲ πολλοὺς ἐθελοντές, ἀκόμη καὶ *ξένους*, ὅπως τὸν *Γ. Κλεμανσώ*, καὶ τοὺς Γαριβαλδινούς.

2. Οἱ ἐπισημάνσεις σοβαρῶν *ἐθνικῶν ἐδαφικῶν* καὶ *ἄλλων ἀπωλειῶν*, ὅπως τῆς *νήσου Σάσωνος*³⁴, καὶ μάλιστα, εἰρηνικά καὶ μὲ διάταγμα (21.5.1914), καθὼς καὶ *ἀπειλουμένων κινδύνων*, τοπικῶν ἢ καὶ γενικωτέρων, *δὲν ἔχουν τὸ νόημα* τοῦ ἀκαρπου *θρήνου*, οὔτε «*Κασσανδρειακῶν*» *μαντειῶν*, ἀλλὰ *πρὸς συναγωγήν ἐπωφελῶν συμπερασμάτων*, γιὰ *πρόληψη* καὶ *ἀποφυγὴ τῶν κινδύνων αὐτῶν*.

3. Ἡ *ὑπόμνηση*, ἐπίσης, *παραλείψεων*, *ἀνοχῶν*, ἀκόμη καὶ *ἐσφαλμένης Πολιτικῆς* καὶ *Τακτικῆς*, σὲ στρατιωτικά καὶ διπλωματικά πεδία τῶν κατὰ καιροὺς Κυβερνήσεων καὶ λοιπῶν ἰθυνόντων μας, εἶναι, δυστυχῶς, καὶ *ἀπόρροια διαχρονικῶν* καὶ *ἀνιάτων μειονεκτημάτων* τῆς Φυλῆς μας, ὅπως τοῦ ἐπαράτου *Διχασμοῦ*³⁵, ἀκόμη καὶ κάποιας *ὑπερβολικῆς* –ἀπὸ *ἀγαθῆ*, ἔστω προαίρεση– *ἀνεκτικότητος*, τὴν ὁποίαν, ὁμως, ἄλλοι ἐκμεταλλεύονται ὡς *ἀδυναμία* μας!

4. Ἀλλὰ καὶ στοὺς *ἐδῶ ἀδελφοὺς Βορειοηπειρωτῆτες*, ὑπενθυμίζω τὴν ἀπαράβατη *ἐπισήμανση* καὶ *ὑποθήκη* τοῦ μακαριστοῦ Σεβαστιανοῦ, κατ' ἐξοχὴν ἰδρυτοῦ καὶ Ἠγέτου τοῦ συγχρόνου Γ' Βορειοηπειρωτικοῦ Ἀγῶνος:

«*Νὰ ἐρχεσθε νὰ ἐργάζεσθε ἐδῶ γιὰ τὰ πρὸς τὸ ζῆν κ.λ.π., ἀλλὰ οὐδόλως νὰ ἀποχωρίζεσθε ἀπὸ τὶς πανάρχαιες ρίζες, τὶς ὁποῖες διαφύλαξαν καὶ σᾶς παρέδωσαν οἱ γονεῖς καὶ λοιποὶ πρόγονοί σας. Διότι ἄλλοιῶς, ἢ πατρίδα σας κινδυνεύει τὸν ἔσχατον κίνδυνον καὶ ἀπὸ σᾶς τοὺς ἴδιους*».

Ἐκεῖ, λοιπόν, τοὺς ὥρισε ὁ Θεὸς νὰ φυλάττουν τὶς ἐπάλλξεις αὐτὲς ὡς ἀντάξιοι συνεχιστὲς τῶν προγόνων τους, ἔστω καὶ μὲ θυσίες, κ' ἄς εἶναι ὑπερήφανοι, ἀφοῦ, κατὰ τὸν Καθάφη,

«*Τιμὴ σ' ἐκείνους, ὅπου στὴν ζωὴν των*

ώρισαν και φυλάγουν Θερμοπίλες.

Ποτέ από το Χρέος μή κινούντες³⁶»

5. Τέλος, αν στην αρχή έπεσήμανα δύο διαδοχικές και άλληλένδεται έπετειούς, κλείω την παρούσαν με μιá εύχή: Να έπακολουθήση το συντομώτερο και ή - ήδη πολύ καθυστερημένη - τρίτη έπέτειος, τής πλήρους δηλαδή και δικαίας άποκαταστάσεως τής Βορείου Ήπειρου μας, ως άναποσπάστου τμήματος, τής ένιαίας τοιαύτης, όπως την ώραματίζοντο οι πρόγονοί μας, του 1912 - 1914!

ΑΠ. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. 'Απ. Π. Παπαθεοδώρου: Τά έλευθέρια τής Ήπειρου, περ. Ήπειρος τ. Θ. (1986), Θεσ/κη 1987, 31, κ. έ.
2. Περ. Ήπειρωτική Έστία, άφιέρωμα (1821 - 1971), Ίωάννινα 1971, 371/855.
3. Ήπειρ. Έστία, έ. ά., 372, 'Απ. Π. Παπαθεοδώρου. Η συμβολή στη νεωτέρα ιστορία τής περιοχής Δωδώνης. Ίωάνν. 1980, ('Ανάτ.), 10.
4. Δοκανάρη Ναπ. Ό Βορειοηπειρωτής Άγωνιστής Κ. Μπαλάσκας, έκδ. Ι. Β. Ε., Ίωάνν. 1980, 6. κ. έ. Ήπειρ. Έστία, έ. ά., (4), 389 κ. έ.
5. 'Απ. Π. Παπαθεοδώρου: Τά έλευθέρια τής Ήπειρου, έ. ά. (2), 3536.
6. Διον. Σολωμού: Ύμνος εις την Έλευθερίαν, στρ. 10, 3 - 4.
7. Διον. Σολωμού, έ. ά., στρ. 15.
8. 'Αλ. Δ. Λιβαδέωσ: Τό Ήπειρωτικόν Κομιτάτων - ό Πρόδρομος τής άπελευθερώσεως τής Ήπειρου, 'Αθ. 1984, 30 κ. έ.
9. 'Αλ. Λιβαδέωσ, έ. ά. (14), 141.
10. Εφ. Πατρίς, 'Αθ. 24.2.1913, - 'Απ. Παπαθεοδώρου: Μνήμη των πρωτεργατών..., (έ. ά. 1), 138.
11. 'Απ. Π. Παπαθεοδώρου: Μνήμη των πρωτεργατών για την άλωση των Ίωαννίνων, έ. ά. (1), 58 - 66.
12. Ύπ. άρ. 231/19.12.1912.
13. 'Απ. Π. Παπαθεοδώρου: Μνήμη των Πρωτεργατών..., έ. ά. (1), 190.
14. Πολεμική Έκθεσις (Π. Ε.) Γ. Ε. Σ. σ. 167, άρ. 466 18.11.12.
15. Π. Ε. Γ. Ε. Σ. ύπαρ. 793/25.12.1912. Βλ. 'Απ. Π. Παπαθεοδώρου: Μνήμη των πρωτεργατών..., έ. ά. (17), 18 - 23, 30 - 32.
16. Γ. Λάπλα και Άντιγ. Τζαβέλλα: Τό Άρχείο 1912 - 913..., έ. ά. (11).
17. 'Απ. Π. Παπαθεοδώρου: Μνήμη των Πρωτεργατών..., έ. ά. (1), 81 - 82.
18. 'Αθ. Τοσκούρα: Άπό του 98ου Ύψώματος..., έ. ά. (24α), 203 κ. έ. 'Απ. Π. Παπαθεοδώρου: Μνήμη των Πρωτεργατών..., έ. ά. (17), 50 - 51.
19. Π. Ε. Γ. Ε. Σ..., έ. ά. (20), άρ. 1451α και 14516 και 'Απ. Π. Παπαθεοδώρου..., έ. ά. (1), 151 - 155.
20. Έφημερ. Πατρίς τής Νέας Ύόρκης, 22.2.1913.
21. Έφημερ. Πατρίς, 'Αθ. 22.2.1913, σ. 4.
22. Π. Ε. - Γ. Ε. Σ. 711 - 712 άρ. 1541/22.2.1913, 'Απ. Π. Παπαθεοδώρου: Μνήμη των Πρωτεργατών..., έ. ά. (1), 195.
23. Έμμ. Πρωτοψάλτη: Τό Βορειοηπειρωτικόν Ζήτημα, 'Αθ. 1978, 32.
24. 'Απ. Π. Παπαθεοδώρου: «Θέλει άρετήν και τόλμην...» έκδ. 6' ΣΦΕΒΑ, Δεκ. 1993, 38 - 39.
25. Γ. Δρίνου: Χρονικά του Βορειοηπειρωτικού Άγώνος 1914, 'Αθ. 1966, 109116.
26. 'Απ. Π. Παπαθεοδώρου: Ό Αυτόνομακός Άγώνας τής Βορείου Ήπειρου 1914, 'Αθ. 1985, 76 - 77.
27. Περ. ΗΠΕΙΡΟΣ, Τ. Θ. (9ος) 1986. Θεσ/κη 1987, 49 - 52.
28. Έξάιρεση, έν πολλοίς άπέτέλεσαν οι ίθύνοντες τής μητρος Πατρίδος, που άρκέσθησαν, κυρίως, στην ικανοποίηση των πιέσεων.
29. 'Απ. Π. Παπαθεοδώρου: Η συμβολή τής σπουδαζούσης Νεολαίας κατά τον Αυτόνομακόν Άγώνα τής Βορείου Ήπειρου 1914. Έκδ. 6' Σφεβα Ίωάννινα 1985.
30. 'Απ. Π. Παπαθεοδώρου: Ό Αυτόνομακός Άγώνας τής Βορείου Ήπειρου (1914) - Πανελλήνιον έγερτήριο και σημαντικώτερος σταθμός του Βορειοηπειρωτικού Ζητήματος ('Ανάτ.), 'Αθ. 1989, 638 - 639.
31. Κ. Σκενδέρη: Ό Βορειοηπειρωτικός Άγών (1914), έ. ά. (35), 123.
32. Κ. Σκενδέρη, έ. ά. (35), 217.
33. Σε άρθρο του στη Γαλλική έφημερίδων των Παρισίων «Έλευθερος άνθρωπος» (3.3.1914). Βλ. 'Απ. Π. Παπαθεοδώρου: Ό Γ. Κλεμανώ και τό Βορειοηπειρωτικό, έφημ. Βορειοηπειρωτικόν Βήμα φ. 3 (38), 56/1995.
34. 'Απ. Π. Παπαθεοδώρου: Ό Αυτόνομακός Άγώνας τής Β. Ήπειρου..., έ. ά. (37). 41.
35. Διον. Σολωμού: Ύμνος εις την Έλευθερίαν, στρ. 141 - 150.
36. Κ. Καβάφη: Θερμοπίλες, 1 - 3.

Η ΒΟΡΕΙΟΣ ΗΠΕΙΡΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Δέν πιστεύω ότι υπάρχει Έλληνας που διαφωνεί με την πρόσφατη επίσημανση του Προέδρου της Δημοκρατίας κ. Καρόλου Παπούλια ότι, δηλαδή, η ευρωπαϊκή πορεία της Αλβανίας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον σεβασμό των δικαιωμάτων και ελευθεριών της Έλληνικής Έθνικης Μειονότητας που ζει εκεί. Έχουν περάσει δεκαέξι χρόνια από την πτώση του άθεϊστικού κομμουνιστικού καθεστώτος και είναι φανερό ότι στην Αλβανία οι δημοκρατικές κατακτήσεις προχωρούν με άργους ρυθμούς. Μέσα στο πλαίσιο αυτό οι Έλληνες Βορειοηπειρώτες δεν υφίστανται μόνον φανερούς διωγμούς, ούτε, όμως, αισθάνονται άσφαλείς και πλήρως ελεύθεροι. Όσοι έχουν μείνει στα πατρογονικά εδάφη και δεν ήλθαν - προσωρινά άραγε; - στην Ελλάδα αγωνίζονται μέσα σε συνθήκες καχυποψίας και συστηματικού έκφοβισμού.

Τά προβλήματα των Βορειοηπειρωτών σήμερα έντοπίζονται κυρίως στα εξής σημεία: α) Διατηρούνται ακόμη οι μειονοτικές ζώνες, όπως καθορίσθηκαν από το καθεστώς του Έμβερ Χότζα και του Ραμίζ Άλια. Δηλαδή η Αλβανία επιτρέπει ελληνικά δημοτικά σχολεία μόνο σε μία αυθαίρετως καθορισμένη ζώνη 99 χωριών αφήνοντας απ' έξω τα μεγαλύτερα αστικά κέντρα. Σε πόλεις όπως το Άργυρόκαστρο, η Κορυτσά και όπου άλλου υπάρχει ελληνικό στοιχείο, η έλ-

ληνική γλώσσα διδάσκεται από ιδιωτικά φροντιστήρια, τα όποια λειτουργούν με την βοήθεια έπιχειρηματιών και χριστιανικών σωματείων από την Ελλάδα. β) Ακόμη και εκεί όπου λειτουργούν δημοτικά σχολεία στην ελληνική γλώσσα, τα παιδιά των Βορειοηπειρωτών υποχρεούνται να διδαχθούν βιβλία Ιστορίας και Γεωγραφίας με ανθελληνικό περιεχόμενο και με άναφορά σε άλβανικές διεκδικήσεις που φθάνουν μέχρι την Πρέβεζα! γ) Πολλοί Έλληνες που ζητούν πίσω την περιουσία τους, ή όποια ημεύθηκε επί κομμουνισμού, άντιμετωπίζουν την αυθαίρεσία των άλβανικών δικαστηρίων και χάνουν όριστικά τα χωράφια τους. δ) Σε περιοχές όπως η Χειμάρρα και οι Άγιοι Σαράντα μπουλντόζες των κρατικών οργάνων κατεδαφίζουν κτήρια και καταστήματα, τα όποια - κατά σύμπτωση; - πάντα άνήκουν σε Βορειοηπειρώτες. ε) Οι ελληνικές κρατικές έπενδύσεις και ένισχύσεις προς την Αλβανία κατανέμονται άνισομερώς με άδικημένες κατά κανόνα τις νότιες έπαρχίες, στις όποίες ζει το μεγάλο μέρος των όμοιων μας. στ) Παρά την βελτίωση της κρατικής συμπεριφοράς έναντι του λαμπρού Όρθοδόξου Αρχιεπισκόπου κ. Άναστασίου, «άγνωστοι» συχνά καταστρέφουν ναούς και έγκαταστάσεις της Όρθοδόξου Εκκλησίας της Αλβανίας. Είναι έξ άλλου χαρακτηριστικό ότι με δικαστική

απόφαση ό Όρθόδοξος Ναός τής Πρεμετῆς αφαιρεῖται από τήν Έκκλησία για να χρησιμοποιηθεῖ ως πολιτιστικό κέντρο, όπως γινόταν επί κομμουνισμού.

Σέ όλα αυτά έρχονται να προστεθοῦν δύο ακόμη προβλήματα. Η Άλβανία έχει κληθεῖ επανειλημμένως από τήν Εὐρωπαϊκή Ένωση να προβεῖ σέ αντικειμενική καταγραφή τοῦ πληθυσμοῦ τής, αναφέροντας τὸ θρήσκευμα και τήν εθνική καταγωγή τοῦ κάθε ὑπηκόου τής. Έτσι θα γνωρίζουμε ποιά εἶναι ἡ αριθμητική δύναμη κάθε εθνικῆς και θρησκευτικῆς ομάδος σέ αὐτή τήν χώρα. Επί τρία χρόνια οἱ κυβερνήσεις τῶν Τιράνων κωφεύουν. Μήπως πρέπει να πιέσει και ἡ Άθήνα; Μέχρι σήμερα δημοσιεύονται διάφορες έξωπραγματικές αλβανικές στατιστικές πὸν παρουσιάζουν τήν ελληνική εθνική κοινότητα σαφῶς μικρότερη από τὸ πραγματικό τής μέγεθος. Έξ ἄλλου οἱ Άλβανοὶ ἀρνοῦνται να προσμετρήσουν στήν ελληνική μειονότητα τὸν Βλαχόφωνο Έλληνισμό, ὁ ὁποῖος ἔδωσε μεγάλους εθνικούς εὐεργέτες και ἀποτελεῖ σήμερα μία ζωντανή πολιτισμική και οικονομική παρουσία κυρίως στίς περιοχές Κορυτσᾶς και Αὐλῶνος. Τὸ δεύτερο πρόβλημα εἶναι ἡ ιστορική ἀλλοίωση πὸν ἐπιχειρεῖται ἀπὸ διάφορες προπαγάνδες αλβανικῆς προελεύσεως. Έπιχειροῦν ἀφ' ἑνὸς μὲν να παρουσιάσουν τοὺς Έλληνες Βορειοηπειρώτες ως εισαγόμενους και ὄχι ως γηγενεῖς και ἀφ' ἑτέρου να προκαλέσουν αντιπερισπασμὸ εἰς βάρος τῆς Ελλάδος κάνοντας λόγο περὶ Τσάμηδων και ἄλλων ἀνυπάρκτων μειονοτήτων. Ίσως σέ μερικούς αυτά να φαίνονται ἀσήμαντα, ἀλλὰ δὲν εἶναι. Στόχος τῶν προπαγανδιστῶν εἶναι να ξεχασθεῖ

ΑΚΤΙΝΕΣ – ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2006

και σταδιακά να ξεριζωθεῖ ἡ ἐκεῖ ελληνική παρουσία και να μετατοπισθεῖ τὸ βάρος σέ τεχνητὲς ἢ φανταστικὲς αλβανικές μειονότητες στήν Ελλάδα. "Ας μὴ ξεχνῶμε ἄλλωστε ὅτι μετὰ τοὺς βομβαρδισμούς τοῦ 1999 κατὰ τῆς Σερβίας και τήν δρομολόγηση τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Κοσσυφοπεδίου έχει ἀνοίξει ὁ ἀσκὸς τοῦ Αἰόλου στὰ Βαλκάνια πὸν φέρει τὸ ὄνομα: Άλβανικός ἀλυτρωτισμός.

Οἱ προθέσεις τῶν ὀπαδῶν τοῦ αλβανικοῦ ἀλυτρωτισμοῦ, πὸν κινδυνεύουν να θέσουν σέ ἀναταραχή και πάλι τήν Βαλκανική, καταγράφονται εὐκρινῶς στὸ ἐπίσημο εθνικὸ δόγμα τῆς Άλβανικῆς Άκαδημίας Έπιστημῶν, τὸ ὁποῖο μέχρι σήμερα δὲν έχει ἀμφισβητηθεῖ ἀπὸ τὰ πολιτικά κόμματα τῆς γειτονικῆς μας χώρας. Τὸ κείμενο αὐτὸ ὑπὸ τὸν τίτλο «Πλατφόρμα για τήν ἐπίλυση τοῦ Έθνικοῦ Άλβανικοῦ ζητήματος» ἐκυκλοφορήθη για πρώτη φορά τὸ 1998 στὰ Τίρανα και σέ δεύτερη ἔκδοση τὸ 2004. Τὰ σημεῖα τοῦ κειμένου, πὸν μᾶς ἐνδιαφέρουν περισσότερο, εἶναι τὰ ἑξῆς:

Η ἐξιστόρηση τοῦ αλβανικοῦ εθνικοῦ ζητήματος γίνεται με ἄξονα τὸν «σερβικὸ εθνικισμὸ στὸ Κοσσυφοπέδιο, τήν ελληνική Μεγάλη Ίδέα, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ἀποκόπηκαν ἀπὸ τήν Άλβανία ἡ Φλώρινα, ἡ Καστοριά και ἡ Τσαμουριά - Θεσπρωτία, και τὰ συμφέροντα τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Αὐτοὶ οἱ τρεῖς ἄξονες εἶχαν ως ἀποτελέσμα τήν διαίρεση τῶν αλβανικῶν ἑδαφῶν σέ μία περίοδο κατὰ τήν ὁποία, ὅπως ἀναφέρει τὸ κείμενο, οἱ Έλληνες, οἱ Βλάχοι, οἱ Σέρβοι, οἱ «Μακεδόνες», οἱ Τοῦρκοὶ ἦσαν μειονοτικὲς νησίδες σέ μία «ἀνοιχτὴ αλβανική θάλασσα» (σελ. 6). Η Άκαδημία Έπιστημῶν τῆς Άλβανίας ἐπισημαίνει ὅτι ἡ ἐπίλυση

του ζητήματος του Κοσσυφοπεδίου και γενικότερα του αλβανικού εθνικού ζητήματος, θα γίνει στη βάση του εθνικού αυτοπροσδιορισμού. Τότε και μόνο τότε στα Βαλκάνια θα έχουν ειρήνη, αφού η Διεθνής Κοινότητα και η σερβική πολιτική θα αναγνωρίσουν την Δημοκρατία του Κοσσυφοπεδίου. Ειδικά δέ για τους Άλβανους της Ελλάδος το Έθνικό Δόγμα υποστηρίζει ότι αυτοί ζουν στη Φλώρινα, Καστοριά και Τσαμουριά και συμφώνως πρὸς στοιχεία του 1985 ἦταν τριάντα χιλιάδες. "Ας σημειωθεί ότι τὸν Ἰανουάριο του 2006 ὁ Πρωθυπουργὸς Σάλι Μπερίσα ζήτησε νὰ θεωρῶνται ὡς μειονότητα ἐντὸς Ἑλλάδος καὶ οἱ Ἄλβανοὶ ἐργαζόμενοι στὴν χώρα μας.

Οἱ ἐξελίξεις στὴν Βαλκανικὴ γειτονία μας εἶναι ρευστὲς λόγω τῆς ἀβεβαιότητος γιὰ τὸ μέλλον τοῦ Κοσσυφοπεδίου. "Αν ἡ διεθνὴς κοινότητα συγκατανεύει - ὅπως φαίνεται - στὸ αλβανικὸ αἴτημα γιὰ τὴν ἀπόσχιση τῆς ἐπαρχίας ἀπὸ τὴν Σερβία καὶ στὴν δημιουργία ἀνεξαρτήτου κράτους τοῦ Κοσσυφοπεδίου (Κοσσόβου), τότε εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ ἀποσχισθοῦν καὶ οἱ Ἄλβανοὶ τῆς ΠΓΔΜ, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὸ 30% τῆς ψευδομακεδονίας τῶν Σκοπίων. Ἐπίσης πρέπει νὰ συνειδητοποιήσουμε ὅτι ἡ πιθανὴ δη-

μιουργία ἐνὸς ἀνεξαρτήτου Κοσσυφοπεδίου θὰ σημαίνει διεθνῶς ὅτι νομιμοποιεῖται ἡ ἀπόσχιση ἐδαφῶν καὶ ἡ ἀλλαγὴ συνόρων κατόπιν ἀσκήσεως ἐνόπλου βίας.

Ἡ Ἑλλὰς ὡς εὐρωπαϊκὴ δύναμη στηρίζει τὴν σταθερότητα τῶν συνόρων στὰ Βαλκάνια. "Αν, ὅμως, μὲ ἀφορμὴ τὸ Κοσσυφοπέδιο κάποιοι ἄλλοι θελήσουν νὰ προκαλέσουν εὐρύτερη ἀναστάτωση καὶ ἂν ἐμφανισθοῦν ἀνιστόρητες διεκδικήσεις μειονοτήτων ἢ καὶ ἐδαφῶν, τότε ἡ Ἑλλὰς πρέπει νὰ ἔχει προετοιμασθεῖ ἀποτρεπτικὲς λύσεις. Εἶναι χρήσιμο νὰ θυμίζουμε συνεχῶς στὰ Τίρανα τὸ Πρωτόκολλο τῆς Κέρκυρας τοῦ Μαΐου 1914, τὸ ὁποῖο ὑπέγραψε ἡ Ἄλβανία καὶ οἱ Μεγάλαις Δυνάμεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὸ Πρωτόκολλο προβλέπει τὴν ἐντὸς αλβανικοῦ ἐδάφους Ἀὐτονομία - διοικητικὴ, ἐκπαιδευτικὴ, ἐκκλησιαστικὴ- τῶν Ἑλλήνων τῆς Βορείου Ἡπείρου. Ἐπίσης μὲ τὸ Πρωτόκολλο αὐτὸ κατοχυρώνεται ἡ ὀνομασία Ἡπειῶτες γιὰ τοὺς κατοίκους τῶν τότε Νομῶν Ἀργυροκάστρου καὶ Κορυτσᾶς. "Αν τὰ Τίρανα θέλουν νὰ μᾶς χορεύουν Τσάμικο, ἐμεῖς ξέρουμε νὰ χορεύουμε Κερκυραϊκό!

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΟΛΕΒΑΣ
Πολιτικὸς Ἐπιστήμων

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΧΛΥ ΣΤΗΝ ΞΑΣΤΕΡΙΑ

(ΜΝΗΜΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑΣ 1821)

Β'

“Ας γυρίσουμε λίγο πίσω, στη δεκαετία του 1800, στην εποχή που οι Κολοκοτρωναίοι βρίσκονταν στην άκμή τους. Ένα δημοτικό τραγούδι μιλάει για τη δόξα των Κολοκοτρωναίων: *«Καβάλλα πᾶν στην ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶνε, / καβάλλα παίρν' ἀντίδερο ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι. / Φλωριά ρίχνουν στην Παναγιά, φλωριά ρίχνουν στους ἄγιους, / καὶ στὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ τίς ἀσημένιες πάλες. / «Χριστέ μας, βλόγα τὰ σπαθιά, βλόγα μας καὶ τὰ χέρια»¹⁸.*

“Υστερα ἦρθε ὁ μέγας κατατρεγμός. Ἡ Μεγάλη Πόρτα ἀποφασίζει νὰ διαλύσει ὀλόκληρη τὴν κλεφτουριά τοῦ Μοριά. Μὰ πρῶτα - πρῶτα τοὺς Κολοκοτρωναίους. Στὰ 1806, μὲ σουλτανικὸ φερμάνι, διατάζεται ὁ ξολοθρεμός τους. Ἡ Μοῦσα, ἡ δημῶδης, μᾶς ζωγραφίζει τοῦτον τὸν κατατρεγμό: *«Οἱ γέροντες κι οἱ προεστοί, οἱ προύχοντες τοῦ τόπου / πιάνουν καὶ γράφουν μιὰ γραφὴ στὸν βασιλιά στὴν Πόλη: / «Ἄκουσε ἀφέντη βασιλιά καὶ πολυχρονεμένε, / οἱ κλέφτες ποῦναι στὸ Μοριά γεννήκαν βασιλιάδες: / ὁ Θεωδώρακης βασιλιάς κι ὁ Γιάννης εἶν' δεξίρης / κι ὁ Γιώργος ἀπὸ τὸν Ἀητὸ εἶναι κατῆς καὶ κρένει». / Ὁ βασιλιάς σὰν τᾶκουσε πολὺ τοῦ κακοφάνει / κ' εὐτύς φερμάνι ἐβγαλε καὶ στὸ Μοριά τὸ στέλνει / τοὺς κλέφτες νὰ σκοτώσουνε, τοὺς Κολοκοτρωναίους¹⁹».*

Τότε δῆγινε τὸ «ἀμαρτίες Κολοκοτρωναίικες»! Ὁλάκερος ὁ Μοριάς σηκώθηκε ἐναντίον τους. Τοὺς κυνηγοῦσαν παντοῦ. Δὲν τοὺς ἔδιναν οὔτε ψωμί οὔτε νερό. Ὅλες οἱ πόρτες κλείσανε. Δὲν τοὺς ἄφησαν σὲ

χλωρὸ κλαρί. Κι ἡ Μοῦσα μᾶς λέει: *«Δὲν εἶναι χιόνια καὶ νερὰ μόν' εἶναι μαῦρα δάκρυα / ποῦ χύνει ὄλος ὁ Μοριάς γιὰ τὸ φερμάνι ποῦ ἔρθε. / «Τοῦρκοι! Ρωμαῖοι! στ' ἄρματα! Τοὺς κλέφτες νὰ σκοτώστε, / τοὺς κλέφτες, τοὺς ἀρματωλοὺς, τοὺς Κολοκοτρωναίους¹⁹».*

Ὁ κατατρεγμός τοῦ Θεόδωρου Κολοκοτρώνη θὰ ἐπαναληφθεῖ καὶ ἀργότερα. Ὅταν θὰ ἔχει ξεσκαβωθεῖ ἡ Πατρίδα κι ἡ Λευτεριά θὰ ἔχει γυρίσει στὸν τόπο ποῦ τὴ γέννησε. Τὸ νέο κράτος θὰ ἔχει στηθεῖ. Νέος βασιλιάς, νέοι νόμοι, νέα ἦθη, βαδαιρικά! Διωγμένο τ' ὀρθόδοξο φρόνημα ἀπὸ παντοῦ. Μόνο στὰ καλύβια καὶ στὰ χαμόσπιτα κουρνιαρίζει. Στὸν ἀπλὸ λαό, τὸν ἀγράμματο ὅπως τὸν εἶπαν...

Μιά νέα Κερκόπορτα μένει ἀνοιχτή! Καὶ μπουκάρει ἡ ἀθεΐα μὲ μορφὴ δυτικότερης προόδου καὶ πολιτισμοῦ! Τὸ ἦθος, ποῦ δίδαξαν μὲ τὴ ζωὴ τους ὁ Κολοκοτρώνης κι ὁ Μακρυγιάννης, πρέπει ν' ἀφανιστεῖ. Τὰ μοναστήρια, ἡ ζωντανὴ σπίθα πνευματικῆς ζωῆς στὴν τουρκοκρατία καὶ οἱ τόποι ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ Ἀγώνα, πρέπει νὰ κλείσουν. Καὶ μὲ φερμάνι τῆς Ἀντιβασιλείας κλείνουν. Οἱ καλόγεροι διώχονται, νὰ ζητιανεύουν μαζί μὲ τοὺς ἀγωνιστὲς τοῦ Εἰκοσιένα. Τέτοια ντροπή!...

Ὁ Κολοκοτρώνης κατηγορεῖται γιὰ συνωμοσία καὶ φυλακίζεται. Στήνουν δίκη νὰ τὸν θανατώσουν! Εὐτυχῶς τὸ ἦθος, τὸ γνήσια ἑλληνικὸ ἦθος, ὅπως διδάχθηκε ἀπ' τοὺς Ἀρχαίους, τὸν Ὅμηρο καὶ τοὺς ἄλλους καὶ διώθηκε ἀπ' τοὺς κατοπινοὺς, δὲν χάνεται εὐκόλα. Πάντα ὑπάρχουν οἱ Γενναῖοι, ποῦ

τὸ σώζουσι! Καὶ σ' ἐκείνη τὴν περίστασι
βρέθηκαν δύο σπουδαῖοι Δικαστές! Καὶ τὸ
ἔσωσαν. Ἦταν ὁ Τερτσέτης καὶ ὁ Πολυ-
ζωΐδης. Δικαστὲς μὲ τὸ δέλτα κεφαλαῖο!

Ἔνα δημοτικὸ τραγούδι, κείνης τῆς ἐπο-
χῆς (1834) τὸ βεβαιώνει: «Δὲν κλαῖτε χῶ-
ρες καὶ χωριά καὶ σεῖς κεφαλοχώρια, / δὲν
κλαῖτε γιὰ τοὺς ἀρχηγούς, τοὺς δύο καπε-
τανέους, / δὲν κλαῖτε τὸν Κολιόπουλο καὶ
τὸν Κολοκοτρώνη. / Δώδεκα χρόνους πο-
λεμᾶν μὲ τὸν Σουλτὰν Μαχμούτη καὶ τώρα
ποῦρθ' ὁ βασιλιάς, τώρα πού ἐγίνη νόμος, /
τώρα τοὺς φυλακίσανε γιὰ νὰ τοὺς θανα-
τώσουν. / Ὅλοι οἱ κριτὲς ὑπόγραψαν νὰ
τοὺς καταδικάσουν, / μόν' ὁ Τερτσέτης στά-
θηκε γιὰ νὰ μὴν ὑπογράψει. / Τὸ χέρι νὰ
τοῦ κόψουνε ὑπογραφή δὲ βάνει²⁰».

Ἄ! ἡ Διχόνοια! Καὶ πάλι κατάφερε νὰ
κάμει τοὺς Ἕλληνας ἰδανικοὺς αὐτόχειρες.
Γιατί, ἰδανικοὶ αὐτόχειρες δὲν εἶναι μόνο
ἐκεῖνοι πού περιγράφει ὁ Καρωτάκης στὸ
ὁμώνυμο ποίημά του. Εἶμαστε σχεδὸν ὅλοι
οἱ Νεοέλληνες γιὰ τὰ ἐθνικὰ καὶ τὰ μεγάλα
θέματα. ΝΑΙ ἢ τὸ μεγάλο ΟΧΙ νὰ ποῦμε.
Σχεδὸν ποτὲ μὴ ὁμονοοῦντες καὶ μὴ προ-
βλέποντες. Κι ἂς ἐπιμένει ὁ Καβάφης στὶς
«Θερμοπύλες» του ὅτι «πολλοὶ προβλέ-
πουν». Ἴσως ἡ πρόβλεψη νὰ γίνεται στὴν
«στροφή τοῦ δρόμου» γιὰ τὸν Ἐφιάλτη πού
«θὰ φανεῖ στὸ τέλος» καὶ γιὰ τοὺς Μή-
δους πού «ἐπιτέλους θὰ διαβοῦνε». Ὅμως
τότε εἶναι πολὺ ἀργά! Μιὰ τέτοια πρόβλε-
ψη μῆτε τὴν ἐμφάνισι τοῦ Ἐφιάλτη ἐμπο-
δίζει, μῆτε τὸ πέρασμα τοῦ ἔχθρου στα-
ματᾷ. Τὸ μόνο πού καταφέρνει εἶναι νὰ
μεταβάλλει «τοὺς προβλέποντες» καὶ μαζί
τους τὸ Ἔθνος σὲ ἰδανικοὺς αὐτόχειρες.
Ὅπως στὴν περίπτωσι τοῦ ἀθηναϊκοῦ κρα-
τιδίου. Τότε!...

Τότε ὅλοι ὁδοιπορήσανε γιὰ τὰ Σούσα.
Γιὰ τὴν αὐλὴ τοῦ Ἀρταξέρξη, νὰ τοὺς χα-
ρίσει χλιδὴ καὶ ἀδιαφορία...

Κεῖνη τὴ φορὰ ὁ Ἐφιάλτης ἦταν ἐκ τῶν
ἡμετέρων. Ὅπως ἄλλωστε τὶς πιὸ πολλὲς

φορὲς. Δὲν ἦταν ἐκ τῶν Ἀλωαδῶν, πού
πάσχιζαν νὰ ἐκθρονίσουν τοὺς θεοὺς, ἀλλὰ
Μαλλεὺς ἢ Τρηχίνιος, ὁ γιὸς τοῦ Εὐρύδη-
μου, πού φεῦ! δὲν βρέθηκε κανεὶς Πυλάγο-
ρας τῆς Δελφικῆς Ἀμφικτιονίας νὰ τὸν
ἐπικηρύξει, οὔτε βέβαια κάποιος Ἀθηνά-
δης νὰ τὸν σκοτώσει. Ἦταν ἐκ τῶν ἡμετέ-
ρων. Καὶ εἶχε μεταμορφωθεῖ σὲ διχό-
νοια!...

Σὲ κείνη τὴ διχόνοια, πού τρεῖς χιλιά-
δες χρόνια πρὶν, εἶχ' ἐξορίσει τὸ ἑλληνικὸ
ἦθος κι ἄφησε νὰ κυριαρχήσουν οἱ μικροί,
οἱ τιποτένιοι.

Νὰ μερικά παραδείγματα θανατώσεως
τοῦ ἦθους: Στὰ 500 π.Χ. πεθαίνει στὴν ἐξο-
ρία ἀπὸ πείνα ὁ Πυθαγόρας σὲ ἡλικία 80
ἐτῶν. Ἀπὸ πείνα πεθαίνει στὴν ἐξορία, στὰ
468 π.Χ., κι ὁ Ἀριστείδης, 72 χρόνων. Τὸ
ἴδιο καὶ ὁ Σοφοκλῆς, στὰ 406 π.Χ., 90 χρό-
νων. Τὴν ἴδια τύχη εἶχε καὶ ὁ Ἀριστοφά-
νης· πέθανε στὴν ἐξορία ἀπὸ πείνα, τὸ 385
π.Χ., 61 χρόνων. Στὴν ἐξορία πέθαναν καὶ
οἱ: Θεμιστοκλῆς (461 π.Χ.), Αἰσχύλος (456
π.Χ.), Ἀναξαγόρας (428 π.Χ.), Εὐριπίδης
(406 π.Χ.), Ἀλκιβιάδης (404 π.Χ.), Θου-
κυδίδης (396 π.Χ.), ἀκόμη καὶ ὁ Πλάτων
(347 π.Χ.), ὁ πατέρας τῆς Φιλοσοφίας,
ὅπως καὶ ὁ ρήτορας Ἰσοκράτης (338 π.Χ.),
ἐνῶ πέθαναν στὴ φυλακὴ ὁ Μιλτιάδης (489
π.Χ.) καὶ ὁ Φειδίας (429 π.Χ.). Αἰτία θανα-
τάτου; Ὁ φθόνος καὶ ἡ ἀχαριστία, ὄχι τῆς
Πατρίδας, ἀλλὰ τῶν φθονούντων καὶ ἀχα-
ριστων Ἑλλήνων. Τῶν τυραννίσκων καὶ
κοντόφθαλμων. Τῶν ἐγωπαθῶν καὶ συμφε-
ροντολόγων. Ὅλων ἐκείνων πού δὲν εἶχαν
προχωρήσει στὸ ἐμεῖς τοῦ Μακρυγιάννη...

Σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις τῶν διώξεων
εἶχε κυριαρχήσει στοὺς διώχτες ἡ ἠθικὴ
ἀναπηρία, πού τοὺς ὀδήγησε στὴν διανοη-
τικὴ ἀναπηρία. Κι ὅπως λέει ὁ Τοιριντά-
νης «ὁ ἠθικὰ ἀνάπηρος ἄνθρωπος γενικό-
τερα, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄρτιος²¹». Ἔχει
λοιπὸν ἀπόλυτο δίκιο ὁ Τοιριντάνης ὅταν
ὑποστηρίζει ὅτι εἶν' ἀνάγκη «νὰ νοιώσου-
με τὴ βασικὴ σπουδαιότητα πού ἔχει, σὰν
ἱστορικὸς παράγων, ἡ δύναμις τῆς ἀν-

θρωπίνης προσωπικότητας²¹».

Η Έθνεγεροία του 1821 και τα ιστορικά γεγονότα που ακολούθησαν, τὸ επιβεβαιώνουν. Τὸ ἦθος τὸ ἑλληνικὸ ἐπέζησε ὅπου στὰ γεγονότα κυριάρχησε ἡ ἀνθρώπινη προσωπικότητα. Κυριάρχησε ἡ μεγαλοψυχία κι ὄχι ἡ μικροψυχία. Τὸ νὰ μπορεῖς τὸ χάσμα τοῦ σεισμοῦ νὰ τὸ γεμίξης ἀνθη, ὅπως λέει ὁ Σολωμός! Καὶ τὸ αἷμα σου νὰ τὸ χύνεις «γιά θρησκεία καὶ Πατρίδα». Αὐτὴ εἶναι ἡ παρακατάθηκη τοῦ Εἰκοσιένα!

Καθάριος ὁ λόγος τοῦ Σολωμοῦ: «Τέτοια ἀφήστενε φροντίδα / ὄλο τὸ αἷμα ὅπου χυθεῖ / γιά θρησκεία καὶ πατρίδα, / ὅμοιαν ἔχει τὴν τιμὴ²²»!

Οἱ ἀγωνιστὲς τῆς Λευτεριᾶς, κυρίως στὰ μακρόπικρα ἀτέλειωτα χρόνια τῆς σκλαβιάς, εἶχαν ἄμεσα συνδέσει τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ μὲ τὰ πάθη τῆς Πατρίδας. Καὶ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν ἀνάσταση τοῦ Γένους!

Τὴ Μεγάλῃ Πέμπτῃ τὸ βράδυ, στὰ «Δώδεκα Εὐαγγέλια, βλέπανε οἱ σκλαβωμένοι τὸν Ἐσταυρωμένο νὰ προβάλλει ἀπὸ τὴν ὠραία πύλη κι ἀκούγανε τὸν παπὰ, πού τὸν κρατοῦσε, νὰ ψέλνει σὲ ἦχο πλάγιο δεῦτερο τὸ ιε' ἀντίφωνο «Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας», πέφτανε μπρούμυτα, σὲ βαθιὰ γονυκλισία, καὶ μὲ δάκρυα προσκυνοῦσαν τὸν Νυμφίο τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ θρήνος γινόταν βουβὸς κι ἀβάσταχτος στὸ «Στέφανον ἐκ ἀκανθῶν περιτίθεται ὁ τῶν ἀγγέλων βασιλεύς». Τοῦτο τὸ ἀγκάθινο στεφάνι τὸ βλέπανε νὰ τὸ φορεῖ τὸ ἴδιο τὸ Γένος! Καὶ τὴν «ψευδῆ πορφύραν» πού «περιβάλλεται ὁ περιβάλλον τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις» τὴν βλέπανε σὰν τὴν ξεθωριασμένη δόξα τῆς Πατρίδας. Σὰν ἐκεῖνα τὰ περασμένα μεγαλεῖα πού τὰ διηγούνταν καὶ κλαίγανε, ὅπως λέει ὁ Ἐθνικός μας ποιητὴς στὸν Ὑμνο του:

Δυστυχής! παρηγορία

*μόνη σοῦ ἔμελε, νὰ λὲς
περασμένα μεγαλεῖα,
καὶ διηγώντας τα νὰ κλαῖς.*

Τὸ ράπισμα, πού «κατεδέξατο ὁ ἐν Ἰορδάνῃ ἐλευθέρωσας τὸν Ἀδάμ», γιὰ τοὺς ἀγωνιστὲς ἦταν τὰ ραπίσματα τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς στὴν Ἑλλάδα! Τὰ ραπίσματα τοῦ Μέτερνιχ καὶ τῆς ἱεῶς Συμμαχίας, πού σκέπαζαν τὶς οἰμωγὲς τῶν σκλαβωμένων, νὰ μὴ φτάσουν στὸν Οὐρανὸ τῆς Δικαιοσύνης ἢ ὅπως λέει ὁ Διονύσιος Σολωμός, νὰ μὴ τ' ἀκούσουν οὔτε τὰ Εἰκονίσματα:

*Δὲν ἀκοῦτε, ἐσεῖς εἰκόνες
τοῦ Θεοῦ, τέτοια φανή;
Τώρα ἐπέρασαν αἰῶνες,
καὶ δὲν ἔπαψε στιγμὴ.*

Οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς εἶχαν σφραγίσει ἀκόμη καὶ τ' αὐτὰ τῶν εἰκόνων, ὄλων τῶν χριστιανικῶν λαῶν! Λοιπόν, θ' ἄφηναν τὴν Ἑλλάδα νὰ λευτερωθεῖ ἢ θὰ τὴν κρατοῦσαν σκλάβοι γιὰ πολιτικούς λόγους; Ὁ Διονύσιος Σολωμὸς τοὺς τὸ φωνάζει στὴν προτελευταία στροφή (157) τοῦ Ὑμνου του:

*Τί θὰ κάμετε; θ' ἀφίστε
νὰ ἀποκτήσωμεν ἐμεῖς
ἐλευθερίαν, ἢ θὰ τὴν λύστε
ἐξ αἰτίας πολιτικῆς;*

Οἱ ἀγωνιστὲς τῆς λευτεριᾶς δὲν τρέφανε αὐταπάτες. Ξέρανε! Καὶ ξέρανε ὅτι τὰ καρφιά πού προσηλώσανε τὸν Νυμφίο τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ λόγχη, πού «ἐκεντήθη ὁ Υἱὸς τῆς Παρθένου», ἦταν καρφιά καὶ λόγχη καὶ στὸ σῶμα τῆς Ἑλλάδας! Γι' αὐτό, ὅταν ἀκούγαν τὸν παπὰ νὰ ψέλνει τρεῖς φορὲς τὸ «προσκυνοῦμεν σοῦ τὰ πάθη Χριστέ», τὸ δάπεδο τῆς ἐκκλησιαῆς μούσκευε μὲ καντὸ δάκρυ!

Ὅταν οἱ σκλαβωμένοι ἀκούγαν τὸ «Δεῖξον ἡμῖν καὶ τὴν ἐνδοξὸν σοῦ Ἀνάστασιν» σηκώνονταν ἀπὸ τὴ γονυκλισία μὲ βαθὺ σταυροκόπημα καὶ κρυφὴ ἐλπίδα, ὅτι θ' ἀναστήθει καὶ τὸ Γένος καὶ θὰ λευτερωθεῖ ἡ Πατρίδα! Δὲν ἦταν μόνο κρυφὴ ἐλπίδα: ἦταν βεβαιότητα. Τὸ ἐπιβεβαίωνε τὸ τροπάρι πού ἀκολουθοῦσε: «Ὁ Σταυρὸς σου, Κύριε, ζωὴ καὶ ἀνάστασις ὑπάρχει τῶ λαῶ

σου· και ἐπ' αὐτῶ πεπορθότες, σὲ τὸν σταυρωθέντα Θεὸν ἡμῶν ὑμνοῦμεν· ἐλέησον ἡμᾶς».

Τὴν ἄλλη μέρα, τὴ Μ. Παρασκευὴ τὸ βράδυ, τὰ δάκρυα γιὰ τὴν Πατρίδα τρέχανε καὶ πάλι ἀπ' τὶς θρύσες τῶν ματιῶν τῶν σκλαβωμένων. Συγκλονισμὸς καὶ σύγκρουσις νιώθανε τὴν ὥρα ποὺ ψέλνονταν τὰ ἔγκωμια!

Σ' ἐκεῖνο τὸ «ὁ ὠραῖος κάλλει παρὰ πάντας θροτούς» ἀναθυμῶνταν τὶς παλιὲς δόξες τῆς Πατρίδας. Καὶ ἡ ψυχὴ τους δούρλωνε! Τοῦτος ὁ τόπος ἦταν ὁ πιὸ δοξασμένος. Τὸν στόλιζε ἡ ὁμορφιά τῆς σοφίας καὶ τῆς σύνεσης. Ὅμως ἡ ἀποκοτιὰ τῶν ἀνθρώπων του καὶ ὁ φθόνος τῶν γειτόνων του φέρανε τὴ σκλαβιά καὶ τὸ σκοτάδι.

Οἱ χαροκαμένες γυναῖκες στὸ ἄκουσμα τοῦ θρήνου τῆς Παναγίας: *Οἶμοι, φῶς τοῦ κόσμου! Οἶμοι, φῶς τὸ ἐμόν!*», ἔχυναν βουβὰ δάκρυα, ποὺ σβήνανε τὸ φῶς τους. Κι ὅταν οἱ παιδικὲς φωνοῦλες ψέλνανε τὸ «Ὁ βουνοὶ καὶ νάπαι καὶ ἀνθρώπων πληθύς», ὀλόκληρο τὸ ἐκκλησιασμα παρακαλοῦσε νὰ κλάψουν τὰ βουνα καὶ τὰ δασωμένα λαγκάδια τῆ χαμένη Λευτεριά καὶ τῆ σθημένη δόξα τῆς Πατρίδας! Ἐκανε τὸ σταυρό του καὶ δοξολογοῦσε τὸ Βασιλιά τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου:

*Μεγαλύνομέν σε, Ἰησοῦ βασιλεῦ,
καὶ τιμῶμεν τὴν ταφὴν
καὶ τὰ πάθη σου, δι' ὧν ἔσωσας
ἡμᾶς ἐκ τῆς φθορᾶς...*

Τὸ γλυκὸ ἀεράκι τῆς ἀνοιξῆς κατέβαιν' ἀπαλὰ ἀπ' τὸ φεγγίτη τοῦ τρούλου κι ἔπαιρνε τὴ φλόγωση ἀπ' τὶς καρδιὲς καὶ τὰ μέτωπα. Κι ἔφερνε παρηγοριὰ κι ἐλπίδα. Οἱ γυναῖκες ψέλνανε παραπονετικὰ καὶ παρακλητικὰ:

*Ὁ γλυκὺ μου ἔαρ,
γλυκύτατόν μου τέκνον,
ποῦ ἔδου σου τὸ κάλλος;*

Πῶς βασιλέψε ἡ ὁμορφιά σου γλυκιά μου Ἄνοιξη, γλυκύτατο παιδί μου; Πῶς βασιλέψε ἡ ὁμορφιά σου γλυκιά μου Πατρίδα!...

Τὸ πρωτὶ τοῦ Μ. Σαββάτου, στὴ Θεία

Λειτουργία, καθὼς ὁ παπὰς γέμιζε μὲ δαφνόφυλλα τὴν ἐκκλησίαν ψάλλοντας σὲ ἦχο βαρῦ, τὸ «Ἀνάστα, ὁ Θεός, κρίνων τὴν γῆν, ὅτι σὺ κατακληρονομήσεις ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι», οἱ καρδιὲς σκιρτοῦσαν ἀπὸ χαρὰ καὶ δύναμη. Τ' ἀρματωμένα παλληκάρια κρᾶζανε μέσα τους: «Ἀνάστα ἡ Πατρίδα!»!

Ἀνήμερα τὴν Κυριακὴ τοῦ Πάσχα, ἀξημέρωτα, σὰν ἔψελνε ὁ ψάλτης τὸν θαυμάσιο κανόνα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Ἰωάννη Δαμασκηνοῦ, ἡ ἀγαλλίαση πλημμύριζε τὶς καρδιὲς ὄλων. Κι ἡ ἐλπίδα γιὰ τὴν ἀνάσταση τῆς Πατρίδας γινότανε σχεδὸν βεβαιότητα: «Ἀναστάσεως ἡμέρας, / λαμπρυνθῶμεν λαοί· / Πάσχα, Κυρίου Πάσχα. / Ἐκ γὰρ θανάτου πρὸς ζωὴν / καὶ ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν, / Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμᾶς διεδίδασεν, / ἐπὶ νίκιον ἄδοντας!»! Οἱ καρδιὲς σκιρτοῦσαν καὶ χόρευαν.

Στὸν εἰρμὸ τῆς ἔκτης ὠδῆς «Κατῆλθες ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς καὶ συνέτριψας μοχλοὺς αἰωνίους», οἱ ἀρματωμένοι φέρνανε τὸ δεξιὸν χέρι στὸ γιαταγάκι σὰν ὄρκο, νὰ συντρίψουν τοὺς δυνάστες τοῦ Γένους. Καὶ κρατοῦσαν τὸν ὄρκο τους!...

Θὰ κλείσουμε τοῦτες τὶς σκέψεις γιὰ τὴν Ἐθνεγεροσία τοῦ '21 μ' ἓνα τραγούδι τοῦ Μακρυγιάννη. Τὸ τραγουδῆσε τότε, στὴν πολιορκία τῆς Ἀκρόπολης, περιμένοντας νὰ βασιλέψει τὸ φεγγάρι, νὰ πάει ὁ πεζοδρόμος τὸ γράμμα στὴν κυβερνήση, νὰ στείλει ἐνισχύσεις. Ὁ ἴδιος ὁ Μακρυγιάννης μᾶς πληροφορεῖ στ' Ἀπομνημονεύματά του: «Μὲ περικάλεσε ὁ Γκούρας καὶ ὁ Παπακώστας νὰ τραγουδήσω· ὅτ' εἴχαμεν τόσον καιρὸν ὅπου δὲν εἴχαμεν τραγουδήσει - τόσον καιρὸν ὅπου μᾶς ἔβαλαν οἱ ἰδιοτελεῖς καὶ γιγχήκαμεν διὰ νὰ κάμουν τοὺς κακοὺς τοὺς σκοπούς». Οἱ ἰδιοτελεῖς καὶ συμπεροντολόγοι ἦταν ποὺ σπεῖρανε τὴ διχόνοια καὶ τὸν ἀλληλοσπαραγμὸ ἀνάμεσα στοὺς Ἕλληνας. Ὅπως φαίνεται πάντα!...

Κι ὁ Μακρυγιάννης συνεχίζει: «Τραγουδοῦσα καλά. Τότε λέω 'να τραγοῦδι: «Ὁ

ἦλιος ἐβασίλευε· Ἑλληνά μου βασίλευε· καὶ τὸ φεγγάρι ἐχάθη / καὶ ὁ καθαρὸς Αὐγερινὸς πού πάει κοντὰ στὴν ποῦλια / τὰ τέσσαρα κουβέντιαζαν καὶ κροφκοουβεντιάζουν. / Γυρίζει ὁ ἦλιος καὶ τοὺς λέει, γυρίζει καὶ τοὺς κρένει· «Ἐψές ὅπου βασίλευσα πίσω ἀπὸ μιὰ ραχοῦλα, / ἄκ' σα γυναίκεια κλάματα, καὶ ἀντρῶν τὰ μοιρογιολόγια / γι' αὐτὰ τὰ ρωϊκὰ κορμιά στὸν κάμπο ξαπλωμένα, / καὶ μὲς τὸ αἶμα τὸ πολὺ εἶν' ὄλα βουτηγμένα. / Γιὰ τὴν πατρίδα πήγανε στὸν Ἄδη τὰ καημένα²³».

Σκόρπισε τόση συγκίνηση τὸ τραγοῦδι, πού, ὅπως λέει ὁ Μακρυγιάννης, «ὁ μαῦρος Γκούρας ἀναστéναξε» καὶ εἶπε στὸ Μακρυγιάννη, «Ἀδελφὲ Μακρυγιάννη, σὲ καλὸ νὰ τὸ κάμει ὁ Θεός· ἄλλη φορὰ δὲν τραγοῦδησες τόσο παραπονεμένα. Αὐτὸ τὸ τραγοῦδι σὲ καλὸ νὰ μᾶς βγεῖ!»

Ἦταν προμάντεμα τὰ λόγια τοῦ Γκούρα; Ἦταν προμάντεμα τὸ τραγοῦδι τοῦ Μακρυγιάννη γιὰ τὰ «γυναίκεια κλάματα» καὶ τῶν «ἀντρῶν τὰ μοιρογιολόγια» πού θ' ἀκούγονταν τὰ ἐπόμενα χρόνια τῆς Ἐπανάστασης μὲ τοὺς φθόνους, τοὺς ἐγωῖσμούς καὶ τὰ συμφέροντα; Ἦ προμάντεμα γιὰ ὅσα οἱ ξενόφερτοι «προστάτες» θὰ φέρνανε στὸν τόπο, ν' ἀλλοιώσουν τὸ νόημα τῆς Ἐλευθερίας καὶ ν' ἀμαυρώσουν τὸ ἦθος τὸ ἐλληνικό;

Ν' ἀμαυρώσουν ἐκεῖνο τὸ ἐλληνικὸ ἦθος, πού ἔκανε τὸν Ἄνδρᾶ Μιαοῦλη νὰ γράψει στ' ἀπομνημονεύματά του: «... Ἡ θρησκεία εἶναι ὁ στενότετος σύνδεσμος τῆς ἀνθρωπότητος κοντὰ εἰς τὸν τῆς φύσεως κοινωνικὸν βίον. Ἄν διάφοροι κατὰ διαφόρους καιροὺς, διαφόρως ἐκλαβόντες τὴν, ὠμίλησαν περὶ αὐτῆς καὶ ὑπέπεσαν εἰς διαφόρους αἰρέσεις καὶ σχίσματα, ὅμως ἀπὸ τὸ καθ' αὐτὸ οὐσιῶδες κανεῖς δὲν ἀπεμακρύνθη²⁴». Αὐτὴ ἦταν ἡ πίστη τῶν Ἀγωνιστῶν καὶ τὸ ἦθος τους!...

Τὰ χρόνια περάσανε. Οἱ «Προστάτιδες Δυνάμεις» φτιάξανε κουτσουρεμένο κράτος ἐλληνικὸ καὶ κουτσουρέψανε τὴν ἐλευθερία πού τοῦ δώσανε. Ὁ ναὸς τῆς Ἀφτερῆς Νί-

κης, δεξιὰ στὰ Προπύλαια τῆς Ἀκρόπολης στὴν Ἀθήνα, εἶχε μείνει ἄδειος ἀπὸ καιρὸ. Τῆ Θεὰ τὴν εἶχαν δολοφονήσει ἡ Διχόνοια καὶ ἡ ἰδιοτέλεια τῶν Ἑλλήνων...

Κι ἤρθανε χρόνια δοξασμένα καὶ χροῖνα ντροπῆς. Ἡ Ἑλλάδα μεγάλωσε τὰ σύνορά της, μπῆκε στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση, ἀλλὰ πόσο κράτησε τὸ ἦθος τὸ Ἑλληνικό; Πόσες φορὲς οἱ Ἑλλαδίτες σταθήκαμε «δειλοὶ, μοιραῖοι καὶ ἄβουλοι ἀντάμα», ὅπως λέει ὁ ποιητής²⁵, νὰ «προσμένουμε, ἴσως, κάποιον θάμα!»). Νὰ πέσει τὸ μάνα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ χωρὶς δικούς μας πνευματικούς καὶ σαματικούς καμάτους!

Εἶναι συγκλονιστικὸς ὁ λόγος τοῦ Γ. Σεφέρη γιὰ τὰ καράβια πού σφυρίζουν στὸ λιμάνι. «*Σφυρίζουν, ὀλοένα σφυρίζουν μὰ δὲν κουνιέται κανένας ἀργάτης / καμία ἀλυσίδα δὲν ἔλαμψε βρεγμένη στὸ στερνὸ φῶς πού βασιλεύει... / Ὁ καπετάνιος μένει μαρμαρωμένος μὲς στ' ἄσπρα καὶ στὰ χρυσά...²⁶».*

Ἄς ἀνασκουμπωθοῦμε ὅλοι μας, νὰ τυλιχτοῦν οἱ ἀλυσίδες, ν' ἀνεβοῦν οἱ ἄγκυρες. Κι ὁ καπετάνιος, οἱ ὅποιοι ἠγέτες τοῦ τόπου, νὰ βγοῦν ἀπ' τ' ἄσπρα καὶ τὰ χρυσά τους καὶ νὰ ντυθοῦν τὴ φόρμα τοῦ ἀργάτη, ν' ἀναγκάσουν τὸ ἐθνικὸ καράβι νὰ σαλπάρει γιὰ τὸ ταξίδι τοῦ χρέους. Ὅπως ἔκαμαν οἱ ἥρωες τῆς Ἐθνεγερσίας καὶ χάρισαν σὲ τοῦτο τὸν τόπο Ἐλευθερία καὶ Τιμὴ!

Ἄν τὴν Ἱστορία τὴν βλέπαμε μὲ τὸ πρῖσμα, πού μᾶς εἶπε ὁ Τσιριτάνης, τότε τὰ διδάγματα τῆς Ἐθνεγερσίας τοῦ Εἰκοσιένα θὰ μᾶς εἶχαν γίνεи σηματοῦροι καὶ σημαντρα γιὰ τὴν ἐθνικὴ μας πορεία. *Γιὰ νὰ φτιάξουμε τὸ αὔριο καλύτερο ἀπὸ τὸ χτές²⁷*. Καὶ δὲν θὰ ζούσαμε *στὴν ἀπάτη τῶν ὀνειρωγῶν²⁸* τῆς προγονοπληξίας καὶ στὴ χαμοζωγὴ τοῦ καταναλωτισμοῦ. Κι οὔτε *τοῦ βούρκου τὰ βρωμόνερα* θὰ ράντιζαν τὴν *ἄβουλη ψυχὴ μας²⁹*. Κυρίως ὅμως θὰ εἶχαμε διατηρήσει τὸ ἦθος τὸ ἐλληνικό, τὴ μεγάλη κληρονομιά τοῦ 1821!...

Καιρὸς λοιπὸν γιὰ ἠθικὴ ἀνάκαμψη! Αὐτὴν τὴν ἀνάκαμψη ἔχει σήμερα ἀνάγκη

ό τόπος. Για να ῥθει και ἡ οικονομική ἀνάκαμψη, ν' αὐξηθεῖ τὸ «κατὰ κεφαλὴν» εἰσόδημα, πού πασχίζουν ὅλες οἱ κυβερνήσεις τοῦ ἀθηναϊκοῦ κράτους. Ὅμως πρέπει πρῶτα νὰ γεμίσουν τὴν κεφαλὴ τοῦ Ἑλληνα και τῆς Ἑλληνίδας μὲ σωστὴ παιδεία και ἀγωγή! Κι ὄχι μὲ κείνη πού δίνουν τὰ τηλεοπτικά σήριαλ και ἡ ἀποχαυνωτικὴ τηλεοπτικὴ «ἀγωγή». Κι ὅπως λέει ὁ Κωνσταντῖνος Τσάτσος χρειάζεται «Ἡ ἐλεύθερη παιδεία. Ὅχι ἡ στρατευμένη, ὄχι ἡ παιδεία πού κατασκευάζει ἀπλουστατευτικά συνθήματα και ἀπευθύνεται στίς μοιραῖες μνησικακίες τῶν ἀτελῶν ἀνθρώπων³⁰».

Εἰδικότερα, ἡ ἐκπαίδευση, *δέν μπορεῖ νὰ χωρισθῆ ἀπὸ τὴν πρόοδο*, ὅπως ὑπογραμμίζει ὁ Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης. *«Δέν μπορεῖ νὰ μὴν συγχρονίζεται ἀδιάκοπα, νὰ μὴν καρπώνεται τὴν ἐξέλιξη τῆς ἐπιστήμης, τὰ διδάγματα τῆς πείρας, (...) και γιὰ νὰ πετύχει χρειάζεται τὰ ἐφόδια τῆς πνευματικῆς δημιουργίας. Ἀλλοιῶς, καταντᾶ στὴν ἄρνησι, τὸ γκρέμισμα, στὴν κατερείπωσι (...). Χρειάζεται ἡ πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα μιᾶς ἀνωτερότητος, πού θὰ κάνει τὸ παιδὶ νὰ ζῆ μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα αὐτὴν και νὰ*

νοιώθει πὼς τὸ κάθετι μέσα στὸ σχολεῖο, και πρῶτα ἀπὸ ὅλα ὁ δάσκαλός του, εἶναι κάτω τὸ ἀνώτερο κι ἀτίμητο...³¹». Τότε μόνο, ὁ τόπος θὰ περάσει ἀπὸ τὴν ἀχλὺ στὴν ξαστεριά!...

ΝΙΚΟΣ Θ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Παραπομπές:

18. Ὁ. π., σ. 385.
19. Ὁ. π., σ. 384.
20. Ὁ. π., σ. 394.
21. Π. Μελέτη ὁ. π., σ. 56.
22. Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν Δ. Σολωμοῦ, στροφὴ 148.
23. «Τὸ Ἀπομνημόνευμα», Βασικὴ Βιβλιοθήκη, ἀριθμ. 44, τόμος Α', ἐπιμέλεια Γ. Π. Κουρνούτου, ἐκδοτικὸς οἶκος Ι. Ν. Ζαχαρόπουλου, σ. 295, 296.
24. Ὁ. π., σ. 194.
25. Κ. Βάρναλη, ποίημα «Οἱ μοιραῖοι», Ἀνθολογία Η. Ν. Ἀποστολίδη, σ. 69.
26. Γ. Σεφέρη, Ἀνθολογία Η. Ν. Ἀποστολίδη, σ. 666.
27. Γ. Βερίτη, Ἐπαντα Ποιήματα, ἐπιμέλεια Νίκου Ἀρβανίτη, ἐκδοση «Δαμασκός» 1958, σ. 76, ποίημα «Χριστιανοί».
28. Ὁ. π., σ. 122.
29. Ὁ. π., σ. 99.
30. Κωνσταντῖνου Τσάτσου «Ἀποχαιρετισμός», ἐκδοση Ἀστρολάβος / εἰθύνη, δευτέρη ἐκδοση, Ἀθήνα 1989, σ. 57.
31. Π. Μελέτη (Ἀλεξ. Τσιριντάνη), «Πῶς μορφώνονται τὰ παιδιὰ μας» Ἀκτῖνες τόμ. 1949 σελ. 220.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ

*Καμπάνες ἀναστάσιμες χτυποῦν ἀλαργινά,
και μέσ' στὸ ροδοφέγγισμα τῆς χρυσαυγῆς τ' Ἀπρίλη
κάποιο ἀχολόγημα γλυκὸ κι' ἀνάλαφρο περνᾶ.
Πηδᾶ ἡ ψυχὴ μου σὰν πουλὶ στὰ τρέμοντά μου χεῖλη,
κι' ἓνα ψαλμὸ πασχαλινὸ χαρούμενη ἀρχινᾶ.*

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

ΜΕΓΑΛΗ ΠΕΜΠΤΗ

Τὴν Μεγάλῃ Πέμπτῃ τὸ βράδυ, τὸ Θεῖο Δράμα κορυφώνεται. Ἡ προδοσία ἔχει συντελεσθῆ. Λίγες ὥρες χωρίζουν τὸν Ἰησοῦ ἀπὸ τὸ Πάθος. Καὶ ἀφήνει τὶς τελευταῖες ὑποθήκες του. Τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ δώδεκα εὐαγγέλια ἀποτελεῖ τὴν πνευματικὴ του διαθήκη. Μέσα σ' αὐτὸ, συμπυκνώνονται βασικὰ δογματικὰ νοήματα καὶ πλούσια ἠθικὰ διδάγματα. Καὶ συμβουλεύει τοὺς πιστοὺς. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ τροπάρια ποὺ ἀκολουθοῦν.

Καὶ πάλιν ἡ προδοσία τοῦ Ἰούδα:

*Σήμερον ὁ Ἰούδας
καταλιμπάνει τὸν διδάσκαλον
καὶ παραλαμβάνει τὸν διάβολον.*

Τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας τὸν τυφλώνει:

*Πῶς γὰρ ἠδύνατο βλέπειν
ὁ τὸν φωστῆρα πωλήσας;*

Ξεπέφτει ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ μαθητοῦ:

*Ἐπὶ τῶν μαθητῶν, γίνεται προδότης·
ἐν ἧθει φιλικῶ δόλον ὑποκρύπτει.*

Καὶ ἀντὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, προτιμᾷ τὰ τριάκοντα ἀργύρια.

Μετὰ τὸ ε' Εὐαγγέλιο, τὰ φῶτα σβήνουν. Οἱ καρδιὲς σφίγγονται. Ἀκούγεται ἡ φωνὴ τοῦ Λειτουργοῦ, καθὼς βγαίνει ἀπὸ τὸ Ἅγιο Βῆμα, κρατῶντας τὸν ἐσταυρωμένο:

*Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου
ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας.*

Τὸ τρεμάμενο φῶς τῶν κεριῶν, φωτίζει τὴν πονεμένη ὄψι τοῦ Θεαυθρώπου καὶ τὶς θλιμμένες ὄψεις τῶν πιστῶν. Τὸ μῖσος σταυρῶνει τὴν ἀγάπην. Ἡ κακία τὴν ἀρετήν. Ἡ ἀμαρτία τὴν ἀγιότητα. Τὸ ψέμα τὴν ἀλήθειαν. Ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεὸν ποὺ τὸν ἐπλασε. Οἱ δυνάμεις τοῦ κακοῦ, στὴν πρὸ ἀνίερῃ καὶ φρικτῇ ἐξόρμησί τους, προσπαθοῦν νὰ συντρίψουν τὸ ἀγαθὸ στὴν πηγὴ του, στὸ πρόσω-

πο τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ. Μάταια προσπάθεια. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἀντίφωνο ποὺ ἀρχίζει μὲ τὴν σταύρωσι, τελειώνει μὲ τὴν προσημνὴ τῆς ἀναστάσεως.

Μετὰ τὰ ἄλλα εὐαγγέλια καὶ τὰ ὑπέροχα τροπάρια ποὺ ἀναφέρονται στὸ Πάθος καὶ τὶς σωτήριες συνέπειές του γιὰ τοὺς πιστοὺς, ἀκούγεται ὁ θρῆνος τῆς Παναγίας:

Οἶμοι, θεῖον τέκνον.

Οἶμοι, τὸ φῶς τοῦ κόσμου.

Ὁ πόνος τῆς τρυπᾶ σὰν δίκικοπο μαχαῖρι τὴν καρδιά. Βλέπει τὸ παιδί της πάνω στὸν σταυρὸ, ματωμένο, γυμνὸ, ἐξουθενωμένο. Τὴν πνίγει τὸ παράπονο:

*Υἱέ μου, ποῦ τὸ κάλλος ἔδου τῆς μορφῆς
σου;
οὐ φέρω καθορᾶν σε, ἀδίκως σταυρω-
μενον.*

Μὲ τὸ 18' Εὐαγγέλιο κλείνει ἡ ἀκολουθία τῶν παθῶν. Εἶναι ἡ τελευταία ποταπὴ πρᾶξις τῶν Φαρισαίων ποὺ καὶ νεκρὸ ἀκόμα, συκοφαντοῦν τὸν Χριστό. Σφραγίζουν μόνοι τους τὸν τάφο καὶ βάζουν φρουρά. Χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουν, ἀποδίδουν βασιλικὲς τιμὲς στὸν βασιλέα τῶν ὄλων.

Ὁ χορὸς ψάλλει τὸ τελευταῖο τροπάριο:

Ἐξηγόρασας ἡμᾶς

ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου

τῷ τιμίῳ σου αἵματι.

Τῷ σταυρῷ προσηλωθεὶς

καὶ τῇ λόγχῃ κεντηθεὶς

τὴν ἀθανασίαν ἐπήγασας ἀνθρώποις

Σωτήρ ἡμῶν, δόξα σοι.

Εἶναι ὁ ἐπίλογος τοῦ Πάθους ποὺ προοικονίζει τὴν Ἀνάστασι. Τὸ αἷμα του μᾶς λύτρωσε ἀπὸ τὴν αἰώνια καταδίκη. Ὁ Σταυρὸς του ἔγινε πηγὴ ἀθανασίας γιὰ μᾶς.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΟΡΘΟΔΟΞΕΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟΥΣ ΚΟΛΠΟΥΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἄφορμῃ γιὰ τὸ ἄρθρο αὐτὸ παίρνομε ἀπὸ ἓνα βιβλίον ποῦ ἔγραψε ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Δημήτριος Τσαμῆς μὲ τίτλο: «Οἱ ὀρθόδοξες Ἀδελφότητες ἀπὸ τοὺς πρωτοχριστιανικοὺς χρόνους μέχρι τὸ τέλος τῆς Βυζαντινῆς περιόδου» καὶ τὸ ὁποῖο ἐξέδωσε ἡ ὀρθόδοξη χριστιανικὴ Ἀδελφότητα «Λυδία». Αὐτὸ τὸ βιβλίον εἶναι καρπὸς μιᾶς ἐκτεταμένης ἐρευνας ποῦ ἔγινε σὲ χειρόγραφα ἢ δυσεύρετες σπάνιες παλιὲς ἐκδόσεις. Ἀπὸ τὴν μελέτη αὐτοῦ τοῦ βιβλίου παίρνομε χρήσιμες πληροφορίες ποῦ μᾶς ἀποκαλύπτουν πῶς ἄσκησε ἡ Ἐκκλησία τὸ πολυσχιδὲς ἔργο της ἀνὰ τοὺς αἰῶνες καὶ πῶς ὀργάνωσε τὴν δράση της σὲ διαφόρους τομεῖς. Εἶναι πολὺ σημαντικό ποῦ ὁ συγγραφέας παραθέτει ἓνα ἀρκετὰ πλούσιο «ἀνθολόγιο κειμένων» ποῦ ἀναφέρονται σὲ διάφορες ὀρθόδοξες Ἀδελφότητες ποῦ ἔδρασαν τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματά της. Οἱ συγγραφεῖς ἀνήκουν σὲ διάφορες ἐποχὲς καὶ ἔγραψαν τὰ κείμενά τους ἐξαιτίας διαφόρων ἀφορμῶν καὶ δευτερευόντως ἀναφέρουν τὴν ὑπαρξὴ καὶ τὴν δράση αὐτῶν τῶν Ἀδελφοτήτων.

Ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματά της ἡ Ἐκκλησία ἄρχισε νὰ ἐπιστρατεύει καὶ νὰ ὀργανώνει κάθε ἀγνή προσφορὰ τῶν πιστῶν της. Ἄς θυμηθοῦμε τὴν ἐκλογή τῶν πρώτων διακόνων ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους γιὰ νὰ βοηθήσουν τὸ ἔργο τους καὶ ἀργότερα διάφορες ἄλλες προσπάθειες παρόμοιες, ὅπως στὴν Βασιλειάδα, καθὼς καὶ πολλὰ μοναστικά κέντρα ποῦ ἦταν χώροι συγκέντρωσης ζηλωτῶν ποῦ ὑλοποιοῦσαν μὲ τὴν δράση τους τοὺς στόχους τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ παρακολουθήσουμε τὰ πατερικὰ κείμενα διαφόρων ἐποχῶν σ' αὐτὸ

τὸ σημεῖο. Ἡ ἀρχὴ γίνεται ἀπὸ τὸ πρῶτο μισὸ τοῦ 3^{ου} αἰῶνα. Ἔχουμε πληροφορίες πῶς ὑπῆρχαν καὶ δροῦσαν στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας διάφορες Ἀδελφότητες μὲ διάφορες ὀνομασίες, ὅπως οἱ Σπουδαῖοι, οἱ Φιλόπονοι, οἱ Παραβαλανεῖς, οἱ Ἀποτακτίτες, οἱ Ἀπρονόητοι, κ. ἄ. Ἐπίσης ὑπῆρχαν Ἀδελφότητες μὲ τὰ ὀνόματα Διακονίες, Πρεσβεῖες, Ὑποστροφές, Παννυχίδες κ.τ.λ. Ἐντοπίστηκε στὰ κείμενα πάρα πολὺ μεγάλος ἀριθμὸς Διακονιῶν, τοπικοῦ χαρακτῆρα καὶ μὲ διάφορα ὀνόματα ὅπως, Διακονία τῶν Ἀθανασίου, Διακονία πτωχῶν Ἀρσινοῦ, Διακονία τοῦ λούσματος τοῦ Γερμανοῦ κ.ἄ. Ἦδη ἀπὸ τὶς ἑκατοντάδες τῶν ὀνομάτων ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν Τσαμῆ ἐνδεικτικὰ τριάντα ἐπτὰ.

Τὰ μέλη τῶν Ἀδελφοτήτων ἦταν ἀνιδιοτελεῖς πιστοὶ ποῦ ἐπιθυμοῦσαν νὰ βοηθήσουν τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας εἴτε στὴν θεία Λατρεία, εἴτε στὸν ποιμαντικὸ τομέα μὲ τὴν ἐθελοντικὴ προσφορὰ τους. Εἰδικότερα τὸ ἔργο τους ἦταν: νὰ ὀργανώνουν τὰ σχετικὰ μὲ τὶς λιτανεῖες (συμμετοχὴ τῶν μελῶν μὲ λαμπάδες, μεταφορὰ τῆς εἰκόνας, τήρηση τῆς τάξεως κ.λ.π.), νὰ περιποιῶνται ἀσθενεῖς κυρίως ἀπόρους ἀκόμη καὶ μὲ λοιμώδη νοσήματα, νὰ κηδεύουν ἀγνώστους - ἀπόρους καὶ νὰ τελοῦν τὰ μνημόσυνά τους κ.τ.λ., γενικὰ δηλαδὴ ἀσκούσαν ἐντονο φιλανθρωπικὸ ἔργο, συνεργάζονταν μὲ διάφορες ἐπαγγελματικὲς συντεχνίες, ἐπ'ἀνδρῶναν Νοσοκομεῖα, Γηροκομεῖα, Πτωχοκομεῖα, Ξενῶνες κ. ἄ. Πολλὲς Ἀδελφότητες εἶχαν καταστατικὰ δράσης μὲ περιγραφὴ καθηκόντων, διέθεταν κοινὸ ταμεῖο, εἶχαν τὰ μέλη τους ἀνεπτυγμένη ἀλληλεγγύη μεταξύ τους, ἔκαναν κοινὰ γεύματα, γιόρταζαν ὅλοι μαζὶ διάφορα γεγο-

νότα, βοηθοῦσε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο στὶς χαρὲς καὶ στὶς λύπες.

Μετειχαν στὶς Ἀδελφότητες χωρὶς διακρίσεις ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά, πλούσιοι, φτωχοί, ἱερωμένοι, μοναχοί, ἐπώνυμοι καὶ ἀνώνυμοι, ἔγγαμοι καὶ ἄγαμοι. Ὑπῆρχαν υπεύθυνοι τομέων. Ὅλοι βίωναν καὶ ἐφάρμοζαν τὸ «ἀγαπάτε ἀλλήλους». Στὴν πλειοψηφία τους τὰ μέλη ἦταν λαϊκοὶ χωρὶς νὰ λείπουν καὶ οἱ ἱερωμένοι. Ὅλοι μπορούσαν νὰ ἀποχωρήσουν ἀπὸ τὴν Ἀδελφότητα ὅποτε ἤθελαν, ἐνῶ ὅταν ὀρισμένοι ἐκείροντο μοναχοὶ δὲν ἀπέβαλαν τὴν ιδιότητα τοῦ μέλους. Κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς δράσης τους ἦταν ἡ ἀθόρυβη προσφορὰ γι' αὐτὸ καὶ περνοῦσαν ἀπαρατήρητοι κι αὐτὸς εἶναι ἴσως ἕνας λόγος ποῦ δὲν ἔχουμε βρεῖ συγράμματα τὰ ὁποῖα νὰ ἀναφέρονται ἀποκλειστικὰ στὶς Ἀδελφότητες. Τὸ ἴδιο συνέβη ἴσως ἐπειδὴ στὴν πλειοψηφία τους ἦταν ἄνθρωποι ποῦ δὲν εἶχαν διασυνδέσεις μὲ κέντρα ἐξουσίας.

Παρ' ὅλα αὐτὰ τὰ μέλη τῶν Ἀδελφοτήτων ἀπεικονίζονται σὲ διάφορες εἰκόνες, μνημονεύονται σὲ νομοθετικὰ κείμενα, κάποιοι ἀναφέρονται σὲ ἀγιολογικὰ κείμενα ἐπειδὴ ἔγιναν ἅγιοι ὅπως οἱ: Μ. Ἀντώνιος, Θεοδοσίος ὁ Κοινοβιάρχης, Θεόδωρος Στουδίτης, Θεοφάνης Γραπτός, Μιχαὴλ Σύγκελλος ὁμολογητῆς, Νικαρέτη, Αὐξέντιος κ.ἄ.

Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ καταστατικὸ ποῦ σώθηκε μὲ τὴν ὀνομασία «τυπικὸν τῆς Ἀδελφότητος «Θεοτόκος ἢ Ναυπακτίτισσα» ποῦ συντάχθηκε τὸ 1048 καὶ τὸ ὑπογράφουν δεκαῆξι ἱερεῖς, δύο ἀναγνώστες, δύο μοναχοί, τρεῖς γυναῖκες καὶ λαϊκοί, συνολικὰ σαράντα ἑννέα μέλη. Ἀναφέρονται διάφορα καθήκοντα τῶν χριστιανῶν. Ἐνδιαφέρον ἔχει ἡ Ἀδελφότητα τῶν Ἀποτακτικῶν ὅπως μᾶς ἀναφέρει ἡ μοναχὴ Αἰθερία ἀπὸ τὴν Ἰσπανία, ποῦ τὸ 381 - 384 ἐπισκέφθηκε τὴν Ἀνατολή. Τὰ μέλη της, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μολοντί δὲν ἦταν μοναχοὶ ζοῦσαν ἔντονα λατρευτικὴ ζωὴ μὲ ἀυστηρὴ νηστεία ὀλόκληρο τὸν χρόνο κ.τ.λ.

Δὲν ὑπάρχουν μαρτυρίες στὰ κείμενα

ποῦ νὰ δείχνουν ὅτι οἱ Ἀδελφότητες ἤλθαν σὲ ρῆξη μὲ τοὺς ἐπισκόπους τῆς περιοχῆς τους ἢ γενικὰ μὲ τὸν κλῆρο τῆς τοπικῆς ἐκκλησίας. Δὲν ὑπεισέρονταν σὲ θέματα δογματικὰ ἢ διοικητικὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ἦταν ἐλικουρικὴ ἢ προσφορὰ τους στὸ ποικίλο ἔργο τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ κύριο ἔργο τους ἦταν ἡ ποιμαντικὴ διακονία, ἡ ὑλοποίηση τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης, ἡ ἔμπρακτὴ ἄσκηση τῆς ἐλεημοσύνης δηλαδὴ τοῦ προνοιακοῦ ἔργου ποῦ ἀποκλειστικὰ ἀσκοῦσε ἡ Ἐκκλησία κι ὄχι τὸ κράτος ἐκείνη τὴν ἐποχὴ.

Γενικὰ τὰ μέλη τῶν Ἀδελφοτήτων δὲν μετεῖχαν σὲ πολιτικὲς δραστηριότητες, οὔτε μετεῖχαν σὲ δογματικὲς διαμάχες, προσπαθοῦσαν νὰ βιώσουν ἔμπρακτα τὸν Χριστιανισμό, ὑπακούοντας καὶ τηρώντας ὅλες τὶς ἐντολὲς τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπικρατοῦσε ἡ ἀντίληψη ὁ καθένας νὰ προσφέρει ὅπου καὶ ὅ,τι μπορεῖ, δὲν ἐλέγχονταν ἐπειδὴ δὲν τηροῦσαν κάποιες ἐντολὲς εἰδικές. Γενικὰ κυριαρχοῦσε ὁ αὐτοέλεγχος. Πολλοὶ ἀπὸ μέλη Ἀδελφοτήτων γίνονταν μοναχοὶ σὲ διάφορες μονῆς πρᾶγμα ποῦ ἀποδεικνύει τὴν πλήρη ἀποδοχὴ τους ἀπὸ τὴν κοινωνία τῶν πιστῶν.

Τὸ χρονικὸ διάστημα ποῦ καλύπτει ἡ δράση τῶν ἑκατοντάδων Ἀδελφοτήτων ἀπλώνεται σ' ὅλους τοὺς αἰῶνες τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Στὴν Δύση τὸ φαινόμενο αὐτοῦ τοῦ εἶδους τῶν Ἀδελφοτήτων ἐμφανίστηκε ἀρκετὰ ἀργά. Λόγω τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν ποῦ ἐπεκράτησαν μὲ τὴν Τουρκοκρατία στὴν Ἀνατολὴ ἀτόνησε ἡ δράση τους ἀλλὰ παρόλες τὶς δυσκολίες ἐπιβίωσαν μὲ τροποποιημένες μορφές καὶ διάφορες προσαρμογὲς ὅπως γνωρίζουμε ἤδη στὴν Σμύρνη, στὴν Χίο, στὴν Λητὴ Θεσσαλονίκης ἀλλὰ καὶ στὴν Ρωσσία, Ρουμανία κ. ἄ. ὅπου δροῦσαν παρόμοιες Ἀδελφότητες.

Συνεχιστὲς αὐτῆς τῆς παράδοσης στὰ

νεώτερα χρόνια στην πατρίδα μας μετά την άπελευθέρωσή της από τον τουρκικό ζυγό, είναι κυρίως το μεταρρυθμιστικό ανανεωτικό κίνημα στον χώρο της Ορθοδοξίας, των Κολλυβάδων, που έπιζητούσε την πνευματική αφύπνιση των ορθοδόξων. Ακολουθούν μεμονωμένες προσπάθειες φωτισμένων κληρικών και λαϊκών και τέλος το 1907 ιδρύεται η μοναστική Αδελφότητα Θεολόγων «ΖΩΗ» από τον π. Ευσέβιο Μαθόπουλο. Αργότερα ακολουθούν κι άλλες Αδελφότητες. Ένδεικτικά αναφέρω τις αδελφότητες «Ευσέβεια», «Εύνίκη», «Σωτήρη», «Ελπίς», «Σταυρός», «Παράκλητος», «Λυδία» κ.τ.λ., κ.τ.λ.

Κύριος στόχος όλων αυτών των Αδελφοτήτων τις οποίες αγάλιασε με θέρμη και ένθουσιασμό ο λαός ήταν και είναι η προσφορά βοήθειας στην ίδια την Εκκλησία, με την δραστηριοποίηση όλων των συνειδητοποιημένων πιστών πάντοτε μέσα στους κόλπους της Εκκλησίας, σε τομείς εσωτερικής και εξωτερικής ιεραποστολής, πρόνοιας, κατηχητικής κατάρτισης των πιστών κ. ά. Κι όλα αυτά για να μπορέσει η Εκκλησία να ανταποκριθεί ικανοποιητικά στην εποχή μας όπως συνέβη και στο παρελθόν, στις προκλήσεις των καιρών μας. Κατανοώντας η Εκκλησία, όπως αποδεικνύει η ιστορική της πορεία, την ανάγκη αυτή της επιστράτευσης όλων των κατά καιρούς πιστών σε κοινή συλλογική και εθελοντική προσφορά, αγάλιασε κατά το παρελθόν όλες τις Αδελφότητες και τις συμπαραστάθηκε με αγάπη.

Είναι καθολική η διαπίστωση ότι η τεχνολογία έλυσε αλλά και δημιούργησε πολλά προβλήματα, όπως η μόλυνση του περιβάλλοντος, η οικολογική καταστροφή, ο κλονισμός της φυσικής ισορροπίας του πλανήτη, η εξάντληση των φυσικών πόρων, η πιθανότητα ανεξέλεγκτων πυρηνικών εκρήξεων, ή μη ικανοποιητική αντιμετώπιση άκρικών φυσικών φαινομένων κ.τ.λ.

Αβίαστα λοιπόν προκύπτει το ερώτη-

μα, ύστερα μάλιστα κι από τον πρωτοφανή κλονισμό των ήθικων αξιών και την πνευματική σύγχυση που επικρατεί στην εποχή μας, ποιός μπορεί και πρέπει να είναι ο ρόλος της Εκκλησίας σ' όλη αυτή την αναταραχή. Θα μπορέσει η Εκκλησία να ανταποκριθεί ικανοποιητικά; Η θεία προέλευσή της καθώς και η καθοδήγησή της από το άγιο Πνεύμα, η ιστορία της με την αναμφισβήτητη και σημαντικότερη προσφορά στο Έθνος, είναι μια έγγηση πώς με την συνεργασία όλων των πιστών τέκνων της, μπορεί να βοηθήσει τον εξουθενωμένο και τρομαγμένο σύγχρονο άνθρωπο από την έξαρση του θρησκευτικού φανατισμού και την παγκόσμια τρομοκρατία.

Το μήνυμα της αγάπης και της ειρηνικής συμβίωσης των λαών με δημοκρατική ισότητα, πρέπει να εκπέμπεται συνεχώς με την συνεπή χριστιανική ζωή των πιστών. Καιρός είναι η Εκκλησία να επιστρατεύσει όλους τους πιστούς κι αυτούς που είναι ένταγμένοι στις διάφορες Αδελφότητες, όπως πράττει αδιάλειπτα ανά τους αιώνες. Εύτυχως ήταν πολύ λίγοι συγκριτικά εκείνοι οι Αρχιερείς που για προσωπικούς κυρίως λόγους ή εξαιτίας διαφόρων παρεξηγήσεων τήρησαν από επιφυλακτική - ψυχρή στάση μέχρι έχθρική έναντι των χριστιανικών Αδελφοτήτων των τελευταίων χρόνων. Το ίδιο βέβαια συνέβη και με την συμπεριφορά ελάχιστων μελών Αδελφοτήτων προς όρισμένους Ιεράρχες. Η συντριπτική πλειοψηφία του ελληνικού λαού αγάλιασε με θέρμη και εμπιστοσύνη τις διάφορες Αδελφότητες και βοήθησε την αξιόλογη δράση τους μέσα στους κόλπους της Εκκλησίας.

Μακάρι ο Θεός να βοηθήσει τις Αδελφότητες να συνεχίσουν το οικοδομικό έργο τους μέσα στους κόλπους της Εκκλησίας, και η Εκκλησία να αγκαλιάσει πατρικά όλα τα μέλη των Αδελφοτήτων, γιατί στις μέρες μας κανείς δεν περιοσεί στον αγώνα της προσφοράς για ένα καλύτερο αύριο της Ανθρωπότητας.

ΚΩΝ. ΚΑΤΣΑΝΗΣ

ΑΚΤΙΝΕΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2006

ΣΧΟΛΙΑ

ΠΑΣΧΑΛΙΝΟΣ ΜΗΝΑΣ

Ἀπρίλιος μήνας. Ἡ Χριστιανοσύνη ἐορτάζει καὶ πάλι τὰ σταυραναστάσιμα γεγονότα, τὰ Πάθη καὶ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οἱ λατρευτικὲς συνάξεις τῆς Ἐκκλησίας στὶς ὁποῖες μετέχει ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι διαλέξεις, θεωρίες, ποιητικὰ ἢ μουσικὰ βραδυνά. Εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐορτὴ μιᾶς ἀνθρώπινης κοινότητας, πού συνελύγεται μίᾳ κοινωνικῇ ὁμαδικῇ μετοχῇ, μέσα στὴν ὁποία γεννιέται μιὰ ἄλλη συνείδηση: ἐνὸς πλήθους τὸ ὁποῖο ζεῖ, μετέχει καὶ σκιρτᾷ γιὰ τὸ μεγάλο γεγονός τῆς Λυτρώσεως. Μὲ τὴν συμμετοχὴ στὴν λατρεία οἱ ἱστορικοὶ σταθμοὶ τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου γίνονται γεγονότα τοῦ «σήμερα». Ἡ λατρευτικὴ ἐορτὴ τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ μίᾳ νέα εἴσοδο στὰ λυτρωτικὰ γεγονότα, πράγμα πού σημαίνει εἴσοδο ὄχι ἀπλῶς στὶς ἰδέες καὶ στὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια, ἀλλὰ στὴν οὐσία καὶ τὴν χαρὰ τῶν μεγάλων αὐτῶν γεγονότων καὶ στὴν δύναμη αὐτῶν. Μέσα στὸ μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τὸ ζοῦμε στὴν ὀρθόδοξη παράδοσή μας, ἡ ἐορτὴ τοῦ Πάσχα ὄχι μόνον μεταφέρεται στὸ «σήμερα», ἀλλὰ ξαναγίνεται ἕνα γεγονός γιὰ τὸν καθένα προσωπικά, γι' αὐτὸν πού τὸ δέχεται, πού τὸ πιστεύει καὶ τὸ ἐορτάζει. Χαρὰ στὸ ἐδῶ καὶ στὸ τώρα. Οἱ ἀποστάσεις τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου χάνονται.

Τὸ Πάσχα ἡ Ἐκκλησία μας ζεῖ τὸ σταυρώσιμο καὶ ἀναστάσιμο γεγονός ἔντονα διαμορφώνοντας ἐκάστοτε ἕνα πολυδύναμο σύστημα μὲ ἕνα κορυφωμα στὴν μεγάλη αὐτὴ ἐτήσια γιορτὴ τοῦ Πάσχα καὶ κατόπιν μὲ ἕνα σταθερὸ ἐβρομαδιαῖο πασχαλινὸ ρυθμὸ κάθε Κυριακὴ μὲ τὸν ἀναστάσιμο Ὁρθρο καὶ τὴν Θεία Λειτουργία.

Ἡ εὐχὴ «Καλὸ Πάσχα» ἀποκτᾷ οὐσια-

στικὸ περιεχόμενο μὲ τὴν βίωση ἐκ μέρους τῶν πιστῶν καὶ στὸ ἔτος 2006 τῶν λυτρωτικῶν αὐτῶν γεγονότων μὲ τὸ νόημα τῶν ὄσων ἀνωτέρω ἐξετέθησαν.

Ἡ ΤΕΧΝΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

Τὸν περασμένον Φεβρουάριο μεγάλος σάλος ἐγένεθηκε στὸν μουσουλμανικὸ κόσμον μὲ βιαιοπραγίες, διαδηλώσεις καὶ διαμαρτυρίες ἐξ αἰτίας τοῦ γεγονότος ὅτι ἕνα περιοδικὸ στὴν Δανία ἐδημοσίευσε χιουμοριστικὰ σκίτσα τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς θρησκείας τοῦ Μωάμεθ.

Ἐδῶ ὅμως στὸν τόπον μας δημόσιες ἐκδηλώσεις, μὲ τίς ὁποῖες προσβάλλεται εἴτε μὲ δημοσιεύματα καὶ βιβλία, εἴτε μὲ κινηματογραφικὰ καὶ θεατρικὰ ἔργα, εἴτε μὲ τηλεοπτικὲς ἐκπομπὲς τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ θεοῦ Καθιδρύματος Του, ἡ Ἐκκλησία, σὲ κάθε ἡπια, κατὰ κανόνα, ὑγιὴ ἀντίδραση κατ' αὐτῶν, εὐρίσκουν συνηγορία ἐκ μέρους τῶν αὐτοκαλουμένων «προοδευτικῶν ἀνθρώπων» μὲ τὸ σύνθημα καὶ συχνὰ ἐπαναλαμβανόμενον ἐπιχείρημα περὶ τῆς ἐλευθερίας στὴν τέχνη.

Ἀφορμὴ γιὰ τίς γραμμὲς πού ἀκολουθοῦν δίδει τὸ γεγονός ὅτι στὸ χειμερινὸ ρεπερτόριο τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου περιλαμβάνετο καὶ τὸ θεατρικὸ ἔργο τοῦ συγγραφέα Κρίστ Μάρλοου μὲ τίτλο «Ὁ Δόκτωρ Φαούστους» τὸ ὁποῖον ἀσεβεῖ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας. Στὰ σχόλια καὶ στὶς συζητήσεις πού ἐγίναν ἐπ' αὐτοῦ οἱ συνήγοροί του εἶπαν μεταξὺ τῶν ἄλλων ὅτι: «Ἡ Τέχνη εἶναι ἐλεύθερη καὶ δὲν δέχεται μεσαιωνικὲς ἐπεμβάσεις καὶ περιορισμούς».

Ἀλλὰ ἡ τέχνη δὲν εἶναι αὐτόνομη στὸ σύστημα τῶν ἀξιών τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ. «Γιὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀπὸ τὸ καλ-

λιτέχνημα μπορεί να αξιώσει κανείς πάντοτε να μὴν ἀποτελεῖ ἔργο καταστροφῆς τῶν ἄλλων ἀξιῶν τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ἂν ἀκόμη δεχθοῦμε πὼς ἡ τέχνη δὲν ἔχει κανένα ἄλλον σκοπὸν ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὠραῖο, εἶναι φανερὸ ὅτι, ἀκριβῶς γι' αὐτὸν τὸν λόγο, ἡ τέχνη δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τεθεῖ στὴν ὑπηρεσία τῆς καταστροφῆς τῶν ἄλλων πολιτιστικῶν ἀξιῶν καὶ μάλιστα τῆς ἀξίας τοῦ ἠθικῶς ἀνωτέρου του ἀγίου. Καὶ ἂν ἐδεχόμαστε πὼς ὑπάρχει ἡ δυνατότητα νὰ χαρακτηρίσουμε σὰν καλλιτέχνημα μία δημιουργία μὲ περιεχόμενο ἀντίθετο πρὸς τὶς ἀξίες τῆς ἠθικῆς, τοῦ ἀγίου, τοῦ ἱεροῦ, καὶ πάλιν ὁ Χριστιανικὸς πολιτισμὸς θὰ ἀποδοκίμαζε ἓνα τέτοιο καλλιτέχνημα. Γιατὶ κάθε δημιουργία ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἐναρμονισθεῖ πρὸς τὸν πολιτισμὸ στὴν ὁλότητά του ἀποτελεῖ κάτι τὸ ἀντιπολιτιστικὸ. Δὲν εἶναι ἄρα ἀξία, εἶναι ἀπαξία».

(Α. Ταριντάνης: «Χριστιανισμὸς καὶ Τέχνη» περιοδικὸ Ἀκτίνες τόμος ΙΑ' Δεκέμβριος 1948 σελ. 548).

ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΝΟΣΟΚΟΜΩΝ

Στὸ τεῦχος Φεβρουαρίου 2006 τοῦ περιοδικοῦ «Ὁ Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος» (σελ. 50) δημοσιεύονται ἀναμνήσεις τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἰ. Παπαδοπούλου ἀπὸ τὴν προσωπικὴ του ἐμπειρία, ὅταν ὑπηρετοῦσε στὸ θεραπευτήριον «Εὐαγγελισμὸς» καὶ εἰδικότερα γιὰ τὸ ἔργο τῶν ἀδελφῶν νοσοκόμων οἱ ὁποῖες ἀνήκαν στὴν ἀδελφότητα «Εὐνίκη». «Πρόκειται, γράφει ὁ κ. καθηγητῆς, γιὰ μιὰ ὀρισμένη ὁμάδα ἀφιερωμένων νοσηλευτριῶν οἱ ὁποῖες ἀνήκαν σὲ ὀρισμένες θρησκευτικὲς ὀργανώσεις. Χωρὶς ὠραῖο, χωρὶς συνδικαλιστικὲς ἀπαιτήσεις, χωρὶς προσωπικὴ ζωὴ, ζοῦσαν ἀποκλειστικὰ γιὰ τοὺς ἀσθενεῖς. Ἰδανικὴ κατάσταση γιὰ ἀσύδοτη ἐκμετάλλευση ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ἀπὸ σύστημα, κράτος καὶ μεγαλογιατροὺς νοσοκομείων».

Ἡ ἱστορία τοῦ σώματος αὐτοῦ τῶν νο-

σηλευτριῶν ἀρχίζει στὰ χρόνια τῆς κατοχῆς μὲ πρωτοβουλία τοῦ ἀειμνήστου π. Σεραφεὶμ Παπακώστα, στὸ προσκλητήριο τοῦ ὁποῦο ἀνταποκρίθηκαν πλήθη νέων εὐσεβῶν γυναικῶν, οἱ ὁποῖες ἐκτὸς ἀπὸ τὶς εἰδικὲς γνώσεις ποὺ ἀπαιτοῦσε τὸ λειτουργημὰ τους ἐλάμβαναν καὶ τὴν πνευματικὴ τροφοδοσία ἀπὸ τοὺς πνευματικὸς πατέρες τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων «ΖΩΗ», μὲ κεντρικὸ ὑπεύθυνον τὸν ἀειμνήστον π. Πολύκαρπον Ἀνδρώνην. Παρὰ τὸ ὅτι ἀρχικὰ ἦταν ἀριθμητικὰ μία μικρὰ μειονότητα, παρὰ τὴν εἰρωνία καὶ τὴν ἀδιαφορία τὴν ὁποῖαν κατ' ἀρχὴν συνάντησαν, κατῶρθωσαν νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ νὰ ἐπιβληθοῦν σὲ ὄλους. Ἦσαν σοβαρές, ἐφέροντο μὲ εὐγένεια καὶ καλωσύνη χωρὶς νὰ δίδουν θάρρος πρὸς οἰκειότητα. Πρὸ παντὸς εἰργάζοντο μὲ προθυμίαν, ὑπομονὴν καὶ αὐταπάρνησιν διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀσθενῶν καὶ ἐκτελοῦσαν πολὺ περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἐπέβαλλε τὸ τυπικὸν των καθήκον ὡς νοσοκόμων. Ἡ φήμη των ταχέως ἐπέρασε τὰ ὅρια τῶν νοσοκομείων «Ἐρυθρὸς Σταυρὸς» καὶ «Ἀσκληπιεῖον Βούλας», ὥστε καὶ ἄλλα νοσηλευτικὰ ἱδρύματα νὰ ζητοῦν ἀδελφὰς ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν κίνησιν. Ἐγράφη τότε μεταξὺ τῶν ἄλλων: «Πόσον ἐπέτυχεν ἡ προσπάθεια αὐτὴ φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι ἀποτελοῦν ζωντανὰ παραδείγματα περὶ τοῦ ποῖους ἀπεργάζεται ὁ χριστιανισμὸς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰδικώτερα τὰς ἀδελφὰς νοσοκόμους αἱ ὁποῖαι μὲ τὴν διαγωγὴν των διδάσκουν ἰατροὺς, προσωπικόν, ἀσθενεῖς.

Εἶναι δυσάρεστον τὸ γεγονός ὅτι ἡ κυβερνητικὴ πολιτικὴ κατὰ τὴν δεκαετίαν τοῦ 1980 ὑπῆρξε κάθε ἄλλο παρὰ εὐνοϊκὴ πρὸς τὴν ὁμάδα αὐτῶν τῶν νοσηλευτριῶν καὶ τὶς ἀνάγκασε σὲ παραίτησιν, μὲ συνέπεια ἡ ποιότητα τῆς νοσηλείας -κατὰ τὴν κρίσιν καὶ μαρτυρία τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἰ. Παπαδοπούλου- νὰ μὴν ἔχει ἀνάλογον τι σήμερα.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Έχουμε συνηθίσει, εμείς οι Έλληνες ως λαός, στο σύνδρομο που λέγεται έσωστρέφεια. Συνεχώς, οι σκέψεις μας περιστρέφονται στα μικράς σημασίας γεγονότα και καταστάσεις, μεψιμοιρούμε συνεχώς για τὸ κάθε τι που συμβαίνει και άπογοητευόμαστε εύκολα, διαπιστώνοντας τις άνεπάρκειές μας.

Αὐτά, σὲ γενικές γραμμές, άφορούν στο σύνολο τῶν Ἑλλήνων, αλλά εμείς, στο σημείωμά μας αὐτό, θά περιοριστοῦμε στην κατάσταση που έπικρατεῖ στο χώρο τῆς Ἄνωτάτης Παιδείας. Λόγω τῶν παλαιῶν και μὴ άνταποκρινομένων στα σημερινά δεδομένα παροχῆς έπιστημονικῆς γνώσης, στα Ἄνωτάτα Ἐκπαιδευτικά Ἰδρύματα τῆς χώρας μας, νόμων και κανονισμῶν σπουδῶν, έπικρατεῖ μία κατάσταση ἡ όποία σὲ γενικές γραμμές, δέν άνταποκρίνεται στην παροχή άναβαθμισμένης ποιοτικῶς, έπιστημονικῆς γνώσης. Ὑπάρχουν βέβαια και οι έξιάρξεις, με όρισμένα φωτεινά παραδείγματα, πανεπιστημιακῶν Τμημάτων, όπου συντελεῖται προαγωγή τῆς έπιστήμης με σύγχρονα μέσα και μεθόδους και αὐτό βέβαια όφείλεται στο ὑψηλῆς στάθμης έπιστημονικό προσωπικό.

Λόγω λοιπόν, τῶν πολλῶν άδυναμιῶν και έλλείψεων σὲ άψυχο και έμψυχο ὑλικό, αλλά κυρίως στην έλλειψη προγραμμάτων άναδιοργάνωσης και έκσυγχρονισμού και άκόμη λόγω τῶν έπικρατουσῶν παλαιῶν άντιλήψεων και συμπεριφορῶν, μεταξύ τῶν μελῶν τῆς Πανεπιστημιακῆς Κοινότητος, ἡ γενική «άτμόσφαιρα» που έπικρατεῖ στο χώρο τῶν Πανεπιστημίων μας, εῖναι μάλλον άπογοητευτική. Καί, άντι νά ξεσηκωθοῦν και νά ὑψώσουν φωνή, οι διδάσκοντες και διδασκόμενοι, για νά ξεκινήσει μία έκ

βάθρων άνακαινιση και δεθαίως, έσυγχρονισμός τῆς Ἄνωτάτης Ἐκπαιδύσεως, σὲ μία χρονική περίοδο άποφασιστικῆς καμπῆς στην ιστορία τῆς Ἄνωτάτης Παιδείας σὲ όλες τις Εὐρωπαϊκές χώρες με σημαντικές άλλαγές, κατατρίβονται σὲ συλλαλητήρια και διαμαρτυρίες με άπαιτήσεις άμφοσθητοῦμενες και συνήθως χαμηλοῦ «Συντεχνιακοῦ» έπιπέδου, με πολιτικές, πολλές φορές, άντιπαραθέσεις.

Οί πιο πάνω σκέψεις, ἤλθαν σχεδόν αὐτόματα, μετά την έπίσκεψή μου στην έκθεση που διοργανώθηκε στο Ζάππειο Μέγαρο, στις 25 και 26 Φεβρουαρίου 2006, για τις σπουδές στη Γαλλία. Στην έκθεση αὐτή συμμετεῖχαν πολλά γαλλικά Ἰδρύματα Ἄνωτάτης Ἐκπαιδύσεως. Ἐκεῖ έβλεπε κανείς την πρόοδο που έχει συντελεσθεῖ και έπαιρνε πληροφορίες για τὸ έξαιρετικό δικτυο 400 ΑΕΙ και για τὰ διεθνούς φήμης έπιστημονικά κέντρα έρευνῶν. Ἐνας πραγματικός εκπαιδευτικός όργασμός, σὲ όλες τις έπιστήμες και τοὺς έπί μέρους κλάδους και ειδικότητες. Στα τόσο κατατοπιστικά φυλλάδια που μοιράζονταν στους έπισκέπτες τῆς εκθέσεως, έβλεπε κανείς, πόσο καλά και μεθοδικά εῖναι όργανωμένη ἡ Ἄνωτάτη Ἐκπαίδευση στη Γαλλία. Θά μπορούσαμε νά αναφέρουμε πολλά για τὸ θέμα αὐτό. Τὸ σημαντικότερο εῖναι ότι μέσα στα τελευταία 20 χρόνια, συστηματικά και μεθοδικά, άναδιοργανώθηκε και έκσυγχρονίσθηκε ἡ Ἄνωτάτη Ἐκπαίδευση στη χώρα αὐτή. Ἐτσι, βλέπει κανείς σήμερα, τὰ Πανεπιστήμια τους νά συναγωνίζονται μεταξύ τους, στο ποῖο θά προσφέρει καλύτερη ποιότητα σπουδῶν όχι μόνο προπτυχιακῶν αλλά και μεταπτυχιακῶν. Για τις μεταπτυχιακές μάλιστα σπουδές, έπι-

διώκεται και ή συνεργασία με άλλα Πανεπιστήμια του έξωτερικού.

Μελετώντας τὰ φυλλάδια αυτά, διαπιστώσαμε, μετά χαρᾶς, ὅτι, τελευταία, ἔχει ἀρχίσει μία συνεργασία και με ὀρισμένα Τμήματα Ἑλληνικῶν Πανεπιστημίων, σὲ μεταπτυχιακὸ ἐπίπεδο σπουδῶν. Ἔτσι, βρήκαμε ὅτι, ἀπὸ τὸ Ἀκαδημαϊκὸ ἔτος 2005 - 2006, ἔχει ἀρχίσει στὸ Πανεπιστήμιο Κρήτης, ή λειτουργία ἐνὸς νέου Προγράμματος Μεταπτυχιακῶν Σπουδῶν σὲ συνεργασία με τὰ Πανεπιστήμια τῆς *Grenoble* και τοῦ *Paris - Sud*. Τὸ πρόγραμμα σπουδῶν ἀφορᾶ στὴν Πληροφορική. Ἐπίσης, γιὰ μεταπτυχιακὲς πάλι σπουδές, τὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (Βόλος), συνεργάζεται με τὸ Πανεπιστήμιο *Bordeaux IV*, γιὰ πτυχίο στὸ γνωστικὸ ἀντικείμενο: «Πληθυσμὸς, ἀνάπτυξη, προοπτικές». Τὸ ἴδιο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, συνεργάζεται και με τὸ Πανεπιστήμιο *Blaise Pascal* τοῦ *Clermont - Ferrand*, χορηγώντας μεταπτυχιακὸ δίπλωμα στὸ θέμα «χωρικές δυναμικές και ἀγροτική χωροταξία». Στις «Ἐπιστήμες, τῆς μετάφρασης, μεταφρασσιολογίας και γνωσιακὲς ἐπιστήμες» τὸ Ἴονιο Πανεπιστήμιο συνεργάζεται με τὸ Γαλλικὸ Πανεπιστήμιο τοῦ *Caen*, γιὰ μεταπτυχιακὲς ἐπίσης σπουδές.

Μετὰ ἀπὸ τὴ σύντομη αὐτὴ ἀναφορὰ

γιὰ τὴν Ἀνωτάτη Παιδεία στὴ Γαλλία, μετὴν εὐκαιρία τῆς Ἐκθέσεως στὸ Ζάππειο Μέγαρο, διερωτᾶται κανεὶς, γιὰτὶ δὲν μποροῦν, οἱ ἔλληνες ἀκαδημαϊκοὶ δάσκαλοι, νὰ βγοῦν ἔξω ἀπὸ τὸν ἀσφυκτικὸ κλοιὸ τῆς ἐσωστρέφειας και νὰ δοῦν τι γίνεται λίγο, πιὸ ἔξω στίς εὐρωπαϊκὲς χώρες; Ἡ πολιτεία πάλι, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ὀργανώσει μία διαπανεπιστημιακὴ ἐπιτροπὴ ἀπὸ Καθηγητὲς, ποὺ θὰ στέλνονταν στίς Εὐρωπαϊκὲς ἐκεῖνες χώρες ποὺ ἔχουν ἐπιτύχει στὸν ἐκσυγχρονισμὸ τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας και νὰ πληροφορηθοῦν τοὺς τρόπους και τίς μεθόδους ποὺ ἔχουν ἐφαρμόσει, ὥστε νὰ ἀρχίσει και ἐδῶ ή διαδικασία ἀναδιοργάνωσης τῶν Πανεπιστημίων μας; Ἐρωτήματα, ποὺ ἴσως δύσκολα μποροῦν νὰ ἀπαντηθοῦν.

Δὲν εἶμαστε ἀπαισιόδοξοι, περιμένουμε ὅμως πολλὰ νὰ δοῦμε κατὰ τὴ διάρκεια ὑλοποιήσεως τῶν ἤδη ἀναγγελθεισῶν δηλώσεων περὶ ριζικῆς ἀναμορφώσεως τῆς Παιδείας στὴν Ἑλλάδα. Ἐλπίζουμε, στὴν ὅλη αὐτὴ διαδικασία τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς Παιδείας, νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψη πρότυπα ἀναλόγων περιπτώσεων, ἀπὸ χώρες ποὺ ἤδη ἔχουν ἐπιτύχει στὸν τομέα αὐτόν, ὅπως ή Γαλλία, ποὺ ἀναφέραμε πιὸ πάνω.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

Ὁμότιμος Καθηγητὴς Γεωπονικοῦ
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἡ ἐγγραφὴ νέων συνδρομητῶν εἰς τὰς «Ἀκτῖνας» εἶναι ἓνα πνευματικὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἡμποροῦμε νὰ ἐπιτελέσωμε ὅλοι, με μικρὰν προσπάθειαν.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΑΛΛΑΖΕΙ ΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ!

Αν η τηλεόραση άλλαξε ριζικά τη ζωή του μέσου ανθρώπου του 20ου αιώνα, το διαδίκτυο μεταβάλλει άρδην την καθημερινότητα του νέου κυρίως ανθρώπου του 21ου αιώνα. Ο τρόπος που ενημερωνόμαστε, που επικοινωνούμε, που ακούμε μουσική, που έρευνούμε, που αλληλογραφούμε, που βλέπουμε τηλεόραση δεν είναι πια ό ίδιος.

100 περίπου ιστοσελίδες αντιστοιχούν σήμερα σε κάθε άνθρωπο της Γης! 600 δισεκατομμύρια ιστοσελίδες αναμένουν τους επισκέπτες τους, ενώ οι παγκόσμιοι επιχειρηματικοί όμιλοι των ΜΜΕ επεκτείνονται ραγδαία και στο διαδίκτυο: «δεν υπάρχει σήμερα πιά έλειγυσα προτεραιότητα για την έταιρεία από την εξαιρετικά σημαντική και κερδοφόρα εξάπλωση της παρουσίας της στο Internet» δήλωσε πρόσφατα ο πολυτέριος μεγιστάνας του Τύπου 74χρονος Ρούπερτ Μέρτοκ.

Η επέλαση του διαδικτύου δεν εμποδίζεται ούτε στις ελάχιστες χώρες που απαγορεύουν ή περιορίζουν τη χρήση του. Τυνησία, Λευκορωσία, Μιανμάρ, Κίνα, Κούβα, Ιράν, Λιβύη, Μαλδίδες, Νεπάλ, Βόρειος Κορέα, Σαουδική Αραβία, Συρία, Τουρκμεκιστάν, Ουζμπεκιστάν και Βιετνάμ είναι οι 15 χώρες, στις οποίες αν και η ελεύθερη χρήση του διαδικτύου είναι άδίκημα, αυτό δεν εμποδίζει πολλούς νέους να «σερφάρουν» με κίνδυνο της ζωής τους.

Στή χώρα μας μόλις το 25% των ατόμων ηλικίας 15 - 65 ετών ταξιδεύουν στο διαδίκτυο και αξιοποιούν τις πολυποίκιλες δυνατότητές του. Ήδη το Internet θεωρείται ως ένα από τα πλέον αξιόπιστα μέσα

ενημέρωσης σε όλον τον κόσμο. Οι νεότερες κυρίως ηλικίες ενημερώνονται από εξειδικευμένες ενημερωτικές ιστοσελίδες, τις ηλεκτρονικές εκδόσεις των περισσότερων εφημερίδων και τα διεθνή και εθνικά πρακτορεία ειδήσεων. Βέβαια δεν αποφεύγονται λάθη παρόμοια με την τηλεοπτική ενημέρωση, γιατί και το διαδίκτυο κατατράχεται από το άγχος της πρωτιάς της μετάδοσης μιάς ειδήσεως.

Οι νέοι έπιστήμονες διατρέχουν το διαδίκτυο για να ενημερωθούν επί των εξελίξεων του κλάδου τους, αλλά και για να έρευνήσουν με άπιστευτη ταχύτητα θέματα που τους άπασχολούν στην καθημερινή τους εργασία. Ήδη δισεκατομμύρια λημμάτων είναι στη διάθεσή τους από άρθρα, δημοσιεύσεις, βιβλία και έρευνες από κάθε γωνιά του πλανήτη!

Επιπλέον, είναι δυνατή η έπιστημονική και έρευνητική συνεργασία μεταξύ έπιστημόνων από διάφορες και άπομακρυσμένες πολλές φορές χώρες, γεγονός άδύνατο μέχρι και πριν λίγα χρόνια. Έτσι η παραγωγή έπιστημονικού έργου έπιταχύνεται διεθνώς προς όφελος της ανθρωπότητας.

Αλλά και στην καθημερινή μας ζωή το διαδίκτυο μεταβάλλει και βελτιώνει ριζικά πολλές πτυχές της. Μπορεί μιά χειρόγραφη έπιστολή σε χαρτί να διαθέτει άκόμη μεγάλη προσωπική άξια, όμως η ηλεκτρονική αλληλογραφία γίνεται πλέον πολύ άναγκαία, λόγω της άπιστευτης ταχύτητας με την όποια γίνεται, με άποτέλεσμα την άμεση έπίλυση και προώθηση προσωπικών μας θεμάτων.

Επιπλέον, αλλάζει παράλληλα και η τηλεφωνική μας επικοινωνία. Ήδη 60 εκατομμύρια χρήστες του ειδικού τηλεπικοινωνω-

νιακού προγράμματος *Skype* επικοινωνούν τηλεφωνικώς δωρεάν με οποιοδήποτε σημείο του κόσμου! Τό συγκεκριμένο λογισμικό εγκαθίσταται δωρεάν στον υπολογιστή μας με μιὰ επίσκεψη στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.skype.com/download και μπορούμε νὰ μιλάμε δωρεάν με οποιονδήποτε έχει εγκατεστημένο στον υπολογιστή του τὸ ἴδιο πρόγραμμα.

Ἀκόμη και ἡ ψυχαγωγία μας ἀλλάζει με τὸ «κατέβασμα» ἀρχείων ἀπὸ τὸ διαδίκτυο, πού περιέχουν τραγούδια, ταινίες και βιβλία, πού μᾶς ἐνδιαφέρουν και μπορούμε νὰ ἀπολαύσουμε, ὁπότε ἐμεῖς θελήσουμε και χωρὶς διακοπὴ γιὰ... διαφημίσεις.

Τέλος και γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τὸ διαδίκτυο ἀποτελεῖ πλέον ἕνα πολύτιμο καθημερινὸ ἐργαλεῖο ἐπικοινωνίας. «Ἡ λέξη διαδίκτυο ἔχει μέσα της τὴ λέξη δίκτυο, πού ἦταν τὸ πρῶτο ἐργαλεῖο τῶν Ἀποστόλων, τὸ ὁποῖο ὁ Χριστὸς τοὺς κάλεσε νὰ μεταχειριστοῦν γιὰ νὰ ψαρέψουν ἀνθρώπους. "Ἄς ξαναγυρίσουμε, λοιπόν, ἐκεῖ ἀπ' ὅπου ἀρχίσαμε... ἴσως ἐκεῖ νὰ βροῦμε τὸν ἀνθρωπο, ξανὰ κέντρο τῆς δημιουργίας, κι ὄχι σκλάβο της», εἶχε πῆ πρὸ καιροῦ ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἀνθίμος στὸ καλοσῶρισμά του πρὸς τοὺς ἐπισκέπτες τῆς διαδικτυακῆς πύλης τῆς μητροπόλεώς του.

Ἦδη 4.000 ἐπισκέψεις κάθε μέρα δέχεται τὸ www.ecclesia.gr τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 2.500 ἐπισκέψεις τὸ www.ec-patri.gr τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου και πολλές ἄλλες χιλιάδες οἱ ἱστοσελίδες πατριαρχείων, μητροπόλεων, ἱεραποστόλων και συλλόγων σὲ ὅλο τὸν κόσμο. Ὁ ἐπανευαγγελισμὸς τῆς ἀνθρωπότητας γίνεται πλέον και με τὸν πιὸ σύγχρονο τρόπο.

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΤΑ ἘΝΘΕΤΑ ΤΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ

Σὲ πολλές ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες ὑπάρχει ὡς συνήθεια χρόνων ἢ τοποθέτησις και διανομὴ μαζί με αὐτὲς και διαφόρων ἐντύ-

πων ἐνθέτων. Τὰ ἐνθετα αὐτὰ μποροῦν νὰ ταξινομηθοῦν σὲ πολλές κατηγορίες: διαφημιστικά ἐντυπα προϊόντων ἢ ὑπηρεσιῶν περιοδικὰ τῆς ἐφημερίδος με περιεχόμενο πολιτιστικὸ, μόδας, γυναικείων θεμάτων τηλεοπτικὰ περιοδικὰ ἀφιερῶματα τῆς ἐφημερίδος σὲ κάποιο θέμα ἢ γεγονόσ.

Τὰ ἐνθετα αὐτὰ ἐκδίδονται ἔνεκα ποιικίλων λόγων. Στὶς προεκλογικὲς περιόδους ὑπάρχει ἡ σκοπιμότης τῆς προβολῆς και διαφημίσεως τῶν προγραμμάτων και τῶν υποψηφίων, οἱ ὁποῖοι ζητοῦν τὴν ψήφο μας. Τὸν ὑπόλοιπο καιρὸ ἢ ἔκδοσις και διανομὴ αὐτῶν τῶν ἐνθέτων ἐξυπηρετεῖ κυρίως οικονομικοὺς λόγους γίνεται εἴτε γιὰ διαφήμιση προϊόντων και εταιρειῶν, εἴτε ἐφευρισκονται περιοδικὰ ἐλαφρᾶς ὕλης γιὰ τὴν προσέλκυσι διαφημίσεων και κατ' ἐπέκτασιν κερδῶν στὴν ἐφημερίδα (π.χ. *Βημαγκαζίνο* τοῦ *Βήματος*, *View* τῆς *Καθημερινῆς*). Ὑπάρχει βεβαίως και ἕνας ἄλλος σημαντικὸς λόγος: ἡ δυσκολία αὐτοτελοῦς ἐκδόσεως τῶν περιοδικῶν αὐτῶν. Παλαιὰ περιοδικὰ (ὅπως ὁ *Ταχυδρόμος* και ὁ *Οικονομικὸς Ταχυδρόμος*), ὅταν δὲν μποροῦσαν πλέον νὰ ἐκδίδονται και νὰ διανέμονται αὐτοτελῶς, ἔγιναν ἐνθετα ἐφημερίδων.

Ὁρισμένα ἀπὸ τὰ ἐνθετα αὐτὰ διακρίνονται γιὰ τὴν ποιότητά τους και οὐσιαστικῶς γίνονται πόλοι ἔλξεως τῶν ἀπαιτητικῶν ἀναγνωστῶν με συνέπεια τὴν ἀγορὰ τῆς ἐφημερίδος, ἢ ὁποία εἶχε τὴν ἰδέα νὰ τὰ ἐκδώσῃ και νὰ τὰ καταστήσῃ ἐνθετα αὐτῆς. Παραδείγματα τέτοιων ἀξιολόγων ἐνθέτων εἶναι τὸ *Γεωτρόπιο* (πρῶην *Γεώ*) και τὰ *Ἱστορικά* τῆς *Ἐλευθεροτυπίας*, τὰ πλεῖστα ἀφιερῶματα τοῦ ἐνθέτου *Ἐπτὰ Ἡμέρες* τῆς *Καθημερινῆς*, τὸ *Ἄλλο Βῆμα* τοῦ *Βήματος*, καθὼς και τὸ ἐνθετο *Ἑλληνισμὸς και Ὁρθοδοξία* τοῦ *Ἐλεύθερου Τύπου*. Συχνὰ μάλιστα τὸ ἐνθετο *Ἐπτὰ Ἡμέρες* με ἀφιέρωμα σὲ κάποια ἐκθεσι διανέμεται δωρεάν ἀπὸ Μουσεῖα τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀξίζει νὰ ἀναφερθοῦμε δι' ὀλίγων στὸ ἐνθετο αὐτὸ ἐντυπο τῆς *Καθημερινῆς*, ἐπειδὴ προσφάτως (26.2.2006) διέκοψε τὴν

κυκλοφορία του. Σημειώνεται στο προλογικό σημείωμα του τελευταίου τεύχους: «Μέ ένα θετικό ευχαριστώ αποχαιρετώ σήμερα το ένθετο περιοδικό «Έπτά Ημέρες» της Κυριακής τους αναγνώστες της «Καθημερινής» της Κυριακής και τη μεγάλη οικογένεια των συνεργατών του, χίλιους διακόσιους επιστήμονες και ερευνητές όλων των κλάδων, συντάκτες πολλαπλασίων κειμένων τα όποια δημοσιεύθηκαν στα όκτακόσια τεύχη του. Οί «Έπτά Ημέρες» ξεκίνησαν τον Ιούνιο του 1990 ως αυτότελες ένθετο τέχνης και ψυχαγωγίας, με τον τίτλο «Έπταήμερο». Δύο χρόνια αργότερα το ένθετο υιοθέτησε την ονομασία με την οποία έγινε διακριτά αναγνωρίσιμο και χάραξε νέα γραμμή πλεύσης».

Στά αφιερώματα του ένθετου αυτού συγκαταλέγονται πλείστα όσα θέματα, τα όποια ενδιαφέρουν ένα σύγχρονο σκεπτόμενο χριστιανό. Αντιγράφουμε ώρισμένους

ἐκ τῶν τίτλων, τοὺς ὁποίους προχείρως εὐ-
ρήκαμε στὸ προσωπικό μας ἀρχειο: «Πά-
σχα. Ἡμερολογιακὸς καθορισμός», «Οἱ
ἄγγελοι σήμερα», «Πάσχα στὸ νεοελληνικὸ
διήγημα», «Στρατιωτικοὶ ἄγιοι», «Ὁ Ἀκά-
θιστος Ὕμνος», «Χριστοῦγεννα στὸ νεοε-
λληνικὸ διήγημα», «Μουσεῖο Βυζαντινοῦ
Πολιτισμοῦ», «Ἀλέξανδρος Παπαδιαμά-
ντης», «Μήτηρ Θεοῦ», «Ἱστορῶντας τὸ
θεῖο», «Νεοελληνικὴ ἐκκλησιαστικὴ ζωγρα-
φικὴ», «Ἡ γέννηση τοῦ Χριστοῦ στὸ Βυ-
ζάντιο» καὶ τόσα ἄλλα.

Ὁ ἐκδότης τῆς ἐφημερίδος ἐθεώρησε ὡς
πλέον συμφέρουσα τὴν συνέχισι τῆς ἐκδό-
σεως τοῦ ἑτέρου περιοδικοῦ «Κ» περιοδι-
κοῦ ποικίλης ὕλης, ἀπὸ τὴν ἐκδοσι τῶν
Ἐπτά Ἡμερῶν. Θεωροῦμε τὸ σταμάτημα
τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ ὡς σημαντικὴ ἀπώ-
λεια γιὰ τὰ γράμματα, τὶς τέχνες καὶ τὸν
πολιτισμὸ τοῦ σημερινοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ι. Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

*Ἄπὸ τὸ μόλις ἐκδοθὲν ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «ἡ Δαμασκός» βιβλίον τοῦ κ. Ε. Ν. Μόσχου
διὰ τὸν μεγάλον γάλλον ποιητὴν καὶ θεατρικὸν συγγραφέα Πῶλ Κλωντέλ, δημοσιεύομε
κατωτέρω μερικoὺς στίχους ἀπὸ τὸ ποίημά του « Ἡ Νύχτα τοῦ Πάσχα ».*

*Σεῖς ποὺ κοιμᾶστε, δίολου μὴ φοβόσαστε, γιὰ τὸ θά-
νατο εἶναι βέβαιο πὼς τὸν νίκησε,*

*γιατ' ἤμουνα νεκρὸς καὶ νίκησα τὸ θάνατο μέσα στὴν
ψυχὴ μου καὶ τὸ σῶμα μου ρίγησε.*

*Ὁ Νόμος τοῦ Χάους νικίθηκε καὶ τὰ Τάρταρα μόνα
τοὺς καταλυθῆκαν.*

*Ἡ γῆς ποὺ σὲ μιὰ θύελλα δονεῖται ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη
σᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἀναστηθῆκαν.*

*Γυναῖκες, τί γυρεύετε μέσα στὸν Τάφο; Ἀλλὰ ὄχι, ἐσεῖς
δὲν ἔχετε τίποτα νὰ κάνετε μ' αὐτό.*

*Τὰ σάβανα καιρακυλήστηκαν, ὁ Χριστὸς μας ζεῖ, δὲ
βρίσκεται πιά ἐδῶ.*

*Μὲ τὴ σειρά της ἡ ψυχὴ μου τραβιέται κι αὐτὴ μακριὰ
ἀπὸ τὸν Τάφο, μ' ἕνα χαμόγελο τρεμουλιαστό.*

*Κι' ἐγὼ ἐπίσης νίκησα τὸ θάνατο καὶ τώρα πιστεύω
στὸ Σωτήρα μου Χριστό.*

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΤΑ ΜΕΛΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ Γ. ΒΕΡΙΤΗ

Κύριε διευθυντά,

Θά ήθελα νά συγκαρῶ τόν συνεργάτη σας μουσικολόγο κ. Ἀντώνη Γιαμβριᾶ γιά τὰ καλογραμμένα, ἐνδιαφέροντα καί μέ οὐσιαστικές ἀπόψεις κείμενά του γιά τή Μουσική.

Στό τεύχος Δεκεμβρίου, ἀναφερόμενος ὁ κ. Γιαμβριάς στά 90 χρόνια πού συμπληρώθηκαν ἀπό τή γέννηση τοῦ μεγάλου Χριστιανοῦ ποιητῆ Γ. Βερίτη, καταγράφει τὰ μελοποιημένα ποιήματά του, τὰ ὁποῖα φτάνουν τὰ 45. Καλή ἡ ἐργασία του αὐτή, φορτισμένη μέ νοσταλγία καί συγκίνηση ἀπό ὄλους ἐμᾶς πού μεγαλώσαμε διαβάζοντας καί τραγουδώντας Βερίτη. Εὐχαριστοῦμε.

Νά μοῦ ἐπιτρέψει ὁ κ. Γιαμβριάς νά κάνω μόνο μιά μικρή διόρθωση: Τό ὥραϊο ποίημα «Οἰκοδόμοι», πού ἀρχίζει μέ τούς στίχους «Εἴμαστε ἐμεῖς τῆς Νέας Ζωῆς / οἱ ἀληθινοί της οἰκοδόμοι», δέν εἶναι τοῦ Βερίτη, ἀλλά ἐνὸς ἄλλου λαμπροῦ χριστιανικοῦ ποιητῆ, τοῦ ἀείμνηστου Νίκου Τυπάλδου, ὁ ὁποῖος πρόσφερε πολλά στά Χριστιανικά Γράμματα, ἐνῶ ὑπῆρξε καί συνεργάτης τῶν «Ἀκτίνων». Τό ποίημα περιλαμβάνεται στήν ποιητική συλλογή «Στῆς χαρᾶς τὸ περιδῶλι» (σελ. 108) τοῦ Ν. Τυπάλδου, Ἐκδόσεις Ἀποστ. Διακονίας, Ἀθήνα 1973.

Μὲ ἐκτίμηση
Γ. Δ. ΚΟΥΒΕΛΑΣ
Καλαμάτα

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ

Ἀγαπητὲς «Ἀκτίνες»

Μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐπιστολή τοῦ κ. Δημ. Γκενάκου γιά τὸν διάσημο ἑλληνα μαθηματικὸ Κωνσταντῖνο Καραθεοδωρῆ («Ἀκτίνες», ἀριθμ. 666, Δεκ. 2005, σελ. 317 - 318), θά ήθελα νά παρατηρήσω, ὅτι τὸ σωστὸ ἐπώνυ-

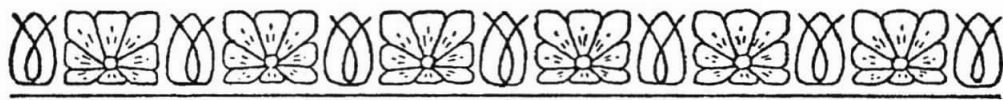
μο εἶναι *Καραθεοδωρῆ* καί ὄχι «Καραθεοδωρῆς».

Ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Δημ. Κωτσάκης ἔγραψε, μέ τὴν εὐκαιρία τοῦ θανάτου τοῦ διασήμου ἀνδρός, μακροσκελῆ ἐπιστολή στὶς «Ἀκτίνες» (ἀριθμ. 102, Μαρτ. 1950, σελ. 141). Στό ἐπόμενο τεύχος τοῦ περιοδικοῦ (ἀριθμ. 103, Ἀπριλ. 1950) διαβάσουμε στήν στήλη τῶν «Ἀπόψεων» (σελ. 186), καί κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο «Ὁ Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ», τὰ ἑξῆς:

«Ὁ διακεκριμένος σου ἐργάτης καί ἀγαπητὸς φίλος τῶν «Ἀκτίνων», κ. Δημ. Κωτσάκης, μᾶς γράφει παραπονούμενος, διότι εἰς τὴν ἐπιστολήν του, πού ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ προηγούμενον φύλλον, ὁ ἀείμνηστος Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ ἔγινε ἀπὸ τὸν διορθωτὴν «Καραθεοδωρῆς». Λυπούμεθα πολὺ διὰ τὴν ἀπροσεξίαν, ἢ ὅποια ἔκαμε ὥστε μῖα ἰδιορθομῖα τοῦ ὀνόματος νά μπῆ εἰς τὸ καλοῦπι τοῦ γενικοῦ κανόνος μέ τὸν ὁποῖον σχηματίζονται τὰ ἑλληνικά ἐπώνυμα».

Δράττομαι τῆς εὐκαιρίας νά προσθέσω ἕνα περιστατικὸ πού ἀναφέρει ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Δημ. Κωτσάκης, στήν παραπάνω ἐπιστολή του, γιά τὸν Κων. Καραθεοδωρῆ: «Μοῦ διηγήθη ἀξιόπιστος φίλος», ὅτι «πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰς ἕνα τράμ τοῦ Μονάχου μερικοὶ Ἕλληνες νέοι, προφανῶς σπουδασταί, συνεζήτουν μεταξύ των ζωνηρά εἰς τὴν ἑλληνικήν, ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον τῆς συζητήσεως ἦτο τὰ γνωστὰ ἀναμασήματα ἀνθρώπων οἱ ὁποῖοι ἐπειδὴ ἔμαθαν δύο κολλυβογράμματα νομίζουν ὅτι πρέπει νά χλευάζουν κάθε θεῖον καί ἱερόν. Τότε τοὺς ἐπλησίασεν ἕνας ἠλικιωμένος κύριος ὁ ὁποῖος μέ τρόπον γλυκύν, εὐγένειαν καί πατρικὴν στοργὴν τοὺς συνέστησε νά παύσουν τὴν τοιαύτη συζήτησιν, ἢ ὅποια δέν τοὺς συνιστᾷ ὡς Ἕλληνας καί ὡς γραμματισμένους. Ἠσύχασαν ἀμέσως, διότι μερικοὶ ἀνεγνώρισαν τὸν σοφὸν Ἕλληνα καθηγητὴν καί τὸ ἐπεισόδιον ἔληξεν».

Μὲ ἐξαιρετικὴ τιμὴ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΘΩΣ

«Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ»

«ΜΙΑ ΙΔΙΟΦΥΪΑ ΒΡΙΣΚΕΙ ΤΗΝ ΕΜΠΝΕΥΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΜΙΑΣ ΑΛΛΗΣ».

Τὸ προηγούμενο ἔτος ἐορτάσαμε τὰ 100 χρόνια τῆς $E=mc^2$, τῆς κορυφαίας ἐπιστημονικῆς ἀνακάλυψης τοῦ Ἄλμπερτ Ἄϊνσταϊν. Συμπόσια, συναυλίες, μελέτες, ἀκόμη καὶ καταναλωτικὰ προϊόντα ἐπιστρατεύτηκαν γιὰ τὸν ἐορτασμὸ αὐτό. Φέτος ἐορτάζουμε, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο λίγο πολύ, μὴν ἄλλη ἰδιοφυΐα: τὸν Βόλφγκανγκ Ἄμαντέους Μότσαρτ (250 χρόνια ἀπὸ τὴ γέννησή του).

Ἐπὶ ἀρκετὰ κοινὰ σημεῖα μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ἐορτασμῶν, ἀπ' ὅτι μπορεῖ κανεὶς νὰ φανταστεῖ.

Ὅπως εἶχε δηλώσει κάποτε ὁ Ἄϊνσταϊν, «ἐνῶ ὁ Μπετόβεν δημιουργοῦσε τὴ μουσικὴ του, ἐκεῖνη τοῦ Μότσαρτ ἦταν τόσο καθαρὴ ὥστε ἐμοιάζε σὰν νὰ προϋπῆρχε στὸ Σύμπαν, προσμένοντας τὴν ἀνακάλυψή της ἀπὸ τὸν μαέστρο (ἐννοεῖ τὸν Μότσαρτ)». Ἀντίστοιχη ἀντίληψη εἶχε ἀναπτύξει καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἄϊνσταϊν γιὰ τὴ φυσικὴ: ὅτι ξέχωρα ἀπὸ τὶς παρατηρήσεις καὶ τὴ θεωρία προϋπῆρχε ἡ μουσικὴ τῶν σφαιρῶν, ἡ ὁποία - ὅπως ἔγραψε - ἀπεκάλυψε μιὰ προκαθορισμένη ἀρμονία πού πρόβαλλε ἐκπληκτικὲς συμμετρίες. Οἱ νόμοι τῆς Φύσης, ὅπως ἐκεῖνοι τῆς θεωρίας τῆς Σχετικότητας, περιμένασαν νὰ εἰσακουσθοῦν ἀπὸ κάποιον «εὐήκοον οὐς».

Ἡ... ἰδιαίτερη αὐτὴ ἀκρόαση τῶν νόμων τῆς ἀρμονίας τοῦ Σύμπαντος ἐπιτεύχθηκε τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1905, ὅταν ὁ Ἄϊνσταϊν συνέλαβε καὶ ἔγραψε τέσσερις ἐργασίες πού ἀλλάξαν γιὰ πάντα τὸν ροῦν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τὴν πορεία τῶν ἐθνῶν. Ἐφθασε στὴ

διατύπωση τῆς θεωρίας τῆς Σχετικότητας μέσα ἀπὸ τὴν ἀνάγκη του νὰ διορθώσει τὶς μέχρι τότε θεωρίες, πού δὲν εἶχαν τὴν ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἐσώτερη ἐνότητα πού ἔδρισκε στὴ μουσικὴ τοῦ Μότσαρτ. Πεπεισμένος ὅτι οἱ ἀσυμμετρίες τῆς φυσικῆς ἔκρυναν οὐσιώδεις ὁμορφιὲς τῆς φύσης, ὁ Ἄϊνσταϊν ἐπιανε συχνὰ τὸ βιολί του γιὰ νὰ ἐμπνευστεῖ ἀπὸ τὸ θεῖο Μότσαρτ. Τελικὰ, τὸ 1915, ἐνίωσε ἐπιτέλους ὅτι κατόρθωσε - σὰν τὸν Μότσαρτ - νὰ ἀποκρυπτογραφήσει τὴν πολυπλοκότητα τοῦ Σύμπαντος καὶ μᾶς ἔδωσε τὴ συνταγὴ τῆς σὲ «παρτιτούρα ἀριθμῶν», τὴ Γενικὴ Θεωρία τῆς Σχετικότητας. Ἡ θεωρία αὐτὴ εἶναι οὐσιαστικὰ ἡ ἀποψη ἐνὸς ἀνθρώπου γιὰ τὸ πῶς θὰ ὤφειλε νὰ εἶναι τὸ Σύμπαν. Ὁ ἴδιος ὁ δημιουργὸς τῆς αἰσθανόταν συχνὰ τὴν ἀνάγκη νὰ τονίζει τὴ σημασία τῆς ὁμορφιάς τῆς θεωρίας του: «Εἶναι σχεδὸν ἀδύνατο, γιὰ ὅποιον τὴν ἔχει κατανοήσει» ἔλεγε «νὰ μπορέσει νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὴ γοητεία αὐτῆς τῆς θεωρίας». Καί, ὄντως, οἱ κατοπινοὶ συνάδελφοί του πολὺ συχνὰ περιγράφουν τὴ γενικὴ σχετικότητα ὡς τὴν ὁμορφότερη θεωρία πού διατυπώθηκε ποτέ!

Ἀλλὰ ἄς γυρῶσουμε καὶ πάλι στὴ σχέση τοῦ Ἄϊνσταϊν μὲ τὸν Μότσαρτ. Ὁ Ἄϊνσταϊν γοητευόταν ἀπὸ τὸν Μότσαρτ καὶ αἰσθανόταν μιὰ κοινὴ σχέση, σὰν ἓνα μυστικὸ δεσμὸ τόσο μεταξὺ τῶν δημιουργικῶν διαδικασιῶν τους, ὅσο καὶ τῶν προσωπικῶν τους ἱστοριῶν. Ὡς παιδί, ὁ Ἄϊνσταϊν δὲν τὰ κατάφερνε καλὰ στὸ σχολεῖο. Ἡ μουσικὴ ἦταν μιὰ διαφυγὴ στὰ αἰσθήματά του, ἐκεῖνης τῆς περιόδου. Στὴν ἡλικία τῶν 5 ἐτῶν, ξεκίνησε μαθήματα βιολιοῦ ἀλλὰ σύντομα βρῆκε τὶς μουσικὲς ἀσκήσεις - γυμνά-

ματα τόσο δύσκολα, πού πέταξε μιὰ καρέκλα στο δάσκαλό του. Στά 13, ανακάλυψε τις Σονάτες για βιολί του Μότσαρτ.

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν μιὰ σχεδὸν μυστική σχέση, ἀναφέρει ὁ Χάνς Μπύλαντ, φίλος τοῦ Ἀϊνστάϊν ἀπὸ τὸ Γυμνάσιο. «Ὅταν ἄρχιζε νὰ τραγουδᾷ τὸ βιολί του», ἀναφέρει ὁ Μπύλαντ στὸν βιογράφο Κάρλ Σίλιγκ, «οἱ τοῖχοι τοῦ δωματίου ἔμοιαζαν νὰ ὑποχωροῦν, νὰ «φεύγουν» καὶ νὰ παραχωροῦν τὴ θέση τους σ' ἕναν Μότσαρτ, ὁ ὁποῖος ἐμφανιζόταν μπροστά μου μὲ ὅλη τὴν ἀγνότητά του, λουσιμένος στὴν Ἑλληνικὴ ὁμορφιά (*Hellenic beauty*) μὲ τις καθάρειες γραμμὲς της, κατεργάρικα παιχνιδιάρικο κι ἐπιβλητικὰ θεοπέσιο».

Ἀπὸ τὸ 1902 ὡς τὸ 1909, ὁ Ἀϊνστάϊν ἐργαζόταν 6 ἡμέρες τὴν ἐβδομάδα σ' ἕνα ἐλβετικὸ γραφεῖο χορηγήσεως διπλωμάτων εὐρεσιτεχνίας. Τις ἐλεύθερες ὥρες του τις διέθετε στὴν ἔρευνα τῆς φυσικῆς. Παράλληλα, ἐτρέφετο ἀπὸ τὴ μουσικὴ, ιδιαίτερα ἀπὸ αὐτὴ τοῦ Μότσαρτ.

Καὶ ὅπως τὰ καμώματα τοῦ Μότσαρτ ἀναστάτωναν τοὺς συγχρόνους του, ἔτσι κι ὁ Ἀϊνστάϊν ἀκολουθοῦσε μιὰ ἀξιοσημείωτα μοδέμηκη ζωὴ στὰ νειάτα του. Ἡ ἐπιμηλὴς ἀδιαφορία του γιὰ τὸ ντύσιμο καὶ τὰ

μαῦρα μαλλιά, μαζὺ μὲ τὴν ἀγάπη του γιὰ τὴ μουσικὴ καὶ τὴ φιλοσοφία, τὸν ἔκαναν νὰ μοιάζει περισσότερο μὲ ποιητὴ παρὰ μὲ ἐπιστήμονα.

Θαύμαζε τὸν Μότσαρτ γιὰ τὴν ικανότητά του νὰ συνεχίζει νὰ συνθέτει ὑπέροχη μουσικὴ ἀκόμα καὶ κάτω ἀπὸ δύσκολες οἰκογενειακὲς ἐπαγγελματικὲς καὶ οικονομικὲς συνθήκες. Τὸ 1905, τὴ χρονιά πού ἀνακάλυψε τὴ Σχετικότητα, ὁ Ἀϊνστάϊν ζοῦσε σ' ἕνα στριμωγμένο διαμέρισμα καὶ ἀντιμετώπιζε ἕναν δύσκολο γάμο καὶ πολλὲς οικονομικὲς δυσκολίες. Μέσα σ' αὐτὴ τὴν πίεση καὶ τὴν κοπιαστικὴ μελέτη μὲ τὰ ιδιαίτερος πολὺπλοκα μαθηματικά, ὁ Ἀϊνστάϊν συχνὰ ξέφευγε γιὰ χαλάρωση καὶ ἔμπνευση στὴν ἀπλή ὁμορφιά τῆς μουσικῆς τοῦ Μότσαρτ. «Ὅποτε αἰσθανόταν ὅτι ἔφθανε στὸ τέλος τῆς διαδρομῆς ἢ σὲ μιὰ δύσκολη κατάσταση μὲ τὴν ἐργασία του, ἔβρισκε καταφύγιο στὴ μουσικὴ. Αὐτὴ, συνήθως τοῦ ἔλυνε ὅλα τὰ προβλήματα», θυμᾶται ὁ μεγαλύτερος γυιὸς του, ὁ Χάνς Ἄλμπερτ.

Ἐν τέλει, ὁ Ἀϊνστάϊν αἰσθανόταν ὅτι στὸν δικό του τομέα, ὅπως ἀντίστοιχα εἶχε πράξει κι ὁ Μότσαρτ, συνέβαλλε στὸ ξετύλιγμα τῆς πολυπλοκότητος τοῦ Σύμπαντος.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτητῆς: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρότση 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντῆς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Γιατρίδης, Παρθενώνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δούρος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθήναι. Τιμὴ τεύχους € 1,20. Ἐτησίᾳ συνδρομὴ, ἐσωτερικοῦ € 12, ἐξωτερικοῦ € 30. Ἡ Ἐπιστροφὴ ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνη κατὰ τὴν κρίσιν της οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιεύμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελίαι ἐντύπων ἐν γένει καὶ διόλικρισίαι δὲν δημοσιεύονται. ΚΩΔΙΚΟΣ: 1692.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Ἀπρίλιος 2006

«ΑΚΤΙΝΕΣ»

Επιστήμη - Φιλοσοφία - Κοινωνικά Ζητήματα -
Γράμματα - Τέχνη

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

ΤΟΜΟΙ: 1938-1997

Έπιμέλεια
ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΑΘΗΝΑ 1998

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Ἰπὸ τὶς ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ:

ΠΩΛ ΚΛΩΝΤΕΛ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ἰπὸ Ε. Ν. Μόσχου

ΕΛΛΗΣ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΚΗΠΟΣ ΜΕ ΤΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Ἐνα εὐχάριστο βιβλίο
γιὰ παιδιὰ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»
Καρότση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 32 21 283